brown book

ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು

೧

ದಿವಂಗತ ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಲಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಸತಿ ವಿರಾಜ್	ಶರಚ್ಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ	೨-೪-೦
ಭೈರವಿ	,,	೩-೪-೦
ಅರಗಿನ ಮನೆ	,,	೪-೦-೦
ಚಂದ್ರನಾಥ	,,	೧-೮-೦
ಅಕ್ಕಾಜಿ	,,	೧-೪-೦
ನವವಿಧಾನ	,,	೨-೧೪-೦
ಅಕ್ಕತಂಗಿ	ನಾರಾಯಣ ಸಂಗಮ	೨-೦-೦
ಕಾಬೂಲಿವಾಲಾ	ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್	೧-೮-೦
ಹಾಳುಮನೆ	,,	೧-೪-೦
ಸಂಸಾರಚಿತ್ರ	ಆನಂದಕಂದ	೨-೦-೦
ಸಂಪಿಗೆ	ಕುಲಕರ್ಣಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ	೨-೧೦-೦

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ, ಕೊಪ್ಪೀಕರ ಬೀದಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕಟನೆ:

ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು

೧

ಬರೆದವರು:

ಹೊಸಕೇರಿ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ

೧೯೪೯

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೨೩
ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೨೮
ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೧
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೯

Special Paper quota No. 65/41702/III of 4-10 1948.
(Paper Controller, Bombay)

 ಬೆಲೆ: ೧—೦—೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಮ. ಗೋವಿಂದರಾಯರು
ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಮುದ್ರಕರು :
ಹ. ರಾ. ಮೋಹರೆ
ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

" ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು " ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳು ಮುಗಿದುದರಿಂದಲೂ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ದಕ್ಷಿಣ ವಿಭಾಗದ ವಿದ್ಯಾಖಾತೆಯಿಂದ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಮತ್ತು ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್‌ಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವೆಂದು ಮಂಜೂರು ಆದುದರಿಂದಲೂ ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೋರಿದೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
೩—೨—೧೯೪೯

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಮುನ್ನುಡಿ

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿರುವ ವರೆಗೆ ಕೂಡ ಅವರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮಾಡಿ ತಾನು ಕೀರ್ತಿಶರೀರದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬೇರೆ ಯಾವದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಇರದೆ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನ ಗುಣಗಳು ತಂದುಕೊಡುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಂಥ ಗುಣಗಳನ್ನು ವೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳುಂಟು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಗುಣಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವದು ಒಂದು; ಒಬ್ಬರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗುವ ಆ ಗುಣಗಳನ್ನಾಸ್ವಾದಿಸುವದಿನ್ನೊಂದು. ಇವೆರಡರ ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಹೋದಾಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಗೂ ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವದೇನೆಂದರೆ ಬರೀ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿನ್ನುವದಕ್ಕೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ; ಅದು ಬೇಗ ಸಾಕೆನ್ನಿಸಿಬಿಡುವದು. ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗ ಅವು ಎಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ಬೇಕುಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತಿರುವವು.

ಇದರಂತೆಯೇ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಅವು ಬೇಗ ಸಾಕೆನ್ನಿಸಿಬಿಡುವವು. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಒಬ್ಬನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರುಚಿ ನೋಡುವಾಗ ಅವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತಿರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳೇ ಬಹು ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಕರಣಗಳು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನವರಿಗಂತು ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಿರುವದೇ ಕಡಿಮೆ. ಅವೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು— ಹೀಗೆ ಇರುವದರಿಂದ ಅಂಥವುಗಳೆಷ್ಟಿರುವವೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿರುವವೆಂಬುದು ಕೂಡ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅನೇಕರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಚಿಕ್ಕವರೂ ದೊಡ್ಡವರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮನನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ದೇಶೀಯರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀಯತ್ವವು ಹುರಿದುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯವರು ನನಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚನೆಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡದ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು ಬೆಳಗಿದರೊ ಅಂಥವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಬಸಿದವರೇ ಆಗಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ದೇವರಿಗಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿದವರೇ ಆಗಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ, ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಾಗಲಿ, ಪುರುಷರಾಗಲಿ, ಯಾವ ಜಾತಿಯವರಾಗಲಿ, ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗದವರಾಗಲಿ, ದೇಶಾಭಿಮಾನದಿಂದ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನದಿಂದ, ದಾನದಿಂದ, ಭೋಗದಿಂದ, ನೀತಿಯಿಂದ, ಧರ್ಮದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ, ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಸಂಸ್ಕರಣದಿಂದ ಯಾರು ಇತರರಿಗೆ ಆದರ್ಶಸ್ವರೂಪರಾಗಿರುವರೊ ಅಂಥವರೆಲ್ಲರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಗಳಿಷ್ಟೇಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ನನ್ನ ದೃಕ್ಪಥವನ್ನು ಹಾದುಹೋದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹೂರಣವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬರೀ ಕಣಕದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರದೆಯೊಳಗಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಆರಿಸಿರುವ ಇಷ್ಟು ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಾ

ದರೂ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳಿಷ್ಟೇಯೆಂದು ಕೂಡ ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಗೊತ್ತಾಗಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ — ಸ್ವಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಹುಪ್ರಮಾಣದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವಂತೆ—ನಾನು ಸಾರಾಂಶ ವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೊಂದು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ತೂಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವದರ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಹೊರತು ಮಜ್ಜಿಗೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ನೇದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹೊರೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವದರ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲ. ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣೀಯವಾದ ಗುಣಾತಿಶಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಗಳೇ "ಆಯುರ್ವೈಘೃತಂ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬೆಣ್ಣೆಯಂಥ ಭಾಗವು. ಇನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದು, ಸೋತದ್ದು, ಸಾಧಿಸಿದ್ದು, ಬಿಟ್ಟದ್ದು, ಆದದ್ದು, ಹೋದದ್ದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಮಜ್ಜಿಗೆಯಂಥವು. ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭಾಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರು ವದಗತ್ಯ. ಇರಲಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ. ಮೊದಲನೇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ವಿರಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆ ಯಿಂದ ಓದುವದಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಎರಡನೇದು ಪ್ರೌಢ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಶೋಭಿಸಬಹುದು. ಮೂರ ನೇದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವರ್ಗಗಳ ಶಿಕ್ಷಕರು ಇದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತು ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ರಸವು ಬಹುಜನರ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಹರಿದರೆ ಆಗ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಈ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ರಚನೆಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಪ್ರಸಾರವಾಗಿ ರುವ ಎಲ್ಲಾ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರು ತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೂ ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃತಜ್ಞ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದಾದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅಥವಾ ಅದು ಸಿಕ್ಕುವ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಿಚಾರದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ

ಗಳನ್ನೂ ಅಭಿಜ್ಞರು ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಯುತ ನಾ. ಶ್ರೀ. ರಾಜಪುರೋಹಿತರ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಓದಿ ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ರಿಟೈರ್ಡ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನಲ್ ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ವಿನಾಯಕ ಬಾಬಾಜಿ ಜೋಶಿ, ಬಿ. ಎ. ಇವರ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನೂ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸ ದಿರಲಾರೆನು.

ಆಷಾಢ
ವಿಭವ } ಗ್ರಂಥಕರ್ತ

ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣದ

ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮದರಾಸುಪ್ರಾಂತ, ಮುಂಬಯಿಪ್ರಾಂತ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಎರಡನೆ ಮುದ್ರಣದ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದೊಂದು ಸಂತೋಷಕರವಾದ ವಿಷಯವು. ಇದರ ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣವು ಹೊರ ಟಾಗ ಕೆಲಕೆಲವರು ಕೆಲಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಭಿಜ್ಞರಾದವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾ ಪಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು, ಬಿ. ಎ. ಇವರಿಗೂ ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟ ಕದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮ್ಮರಿಗೂ ನಾನು ಚಿರಋಣಿ ಯಾಗಿರುವೆನು. ಇಷ್ಟು ನಾನು ತಿದ್ದಿದರೂ ಇನ್ನೂ ದೋಷಗಳೇನಾದರೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಮಾದಶೇಷವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದು. ಅಂಥದ್ದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ದಯವಿಟ್ಟು ತೋರಿಸಿದರೆ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಮುಂದೆ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಜನಮಂಡಲಿಗೆ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತೋರುವಂಥ ಪವಾಡದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರಬಾರದಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರ ಸೂಚನೆಯು ನನ್ನ ವಿಚಾರಪಥದಿಂದ ಹಾರಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಶೋಕ, ಎರಡನೆ ಪುಲಿಕೇಶಿ, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ, ಅಕಬರ, ಶಿವಾಜಿ, ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ, ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗ್, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಈ ಎಂಟರ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಯಾವದಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಧಾರಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವದಾಗಿದೆ. ಇವು ಪವಾಡಗಳಂತೆ ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಈ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲೊಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ತಿದ್ದೋಣವೆಂದು ಇವುಗಳನ್ನು ಈಗ ಇರುವಂತೆಯೇ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು

ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ

ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣದ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳ ಅನುಭವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ. ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮದರಾಸು, ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಧಾರವಾಡದ (ಈಗ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ) ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯವರು ಈಗ ಇದನ್ನು ಮೂರನೆ ಸಾರಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೊದಲು ಎರಡು ಸಾರಿಯೂ ಕೆಲವು ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಗೆ ಸರಿಯಾಗುವಂತೆ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಸಾರಿ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾಗದದ ಬೆಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಒಳ್ಳೆ ಬೋಧಪ್ರದವಾಗಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತಿ ಮತ್ತು ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತಿವೆ. ಈ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆ ಬೇಕಾದರೆ ತಿದ್ದೋಣವೆಂದು ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ. ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಕೆಲಸವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ನಾಲ್ಕನೆ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣುವ ಸುಯೋಗವು ದೊರೆತಾಗ ಅವಶ್ಯ ತೋರಿದ ತಿದ್ದುಪಡೆಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯು ಮಾಡುವದು. ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೂ ಎಂದಿನಂತೆ ಓದುಗರಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕುವದಾಗಿ ನಂಬುತ್ತೇನೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
೨೨-೫-೧೯೪೧

ಹ. ರಾ. ಮೋಹರಿ
ಸಂಪಾದಕ, ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ

ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು

೧

ಪರಿವಿಡಿ

ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಗಳು

ಗೌತಮಬುದ್ಧ

ಹುಟ್ಟು

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಹುಟ್ಟಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳಿದ್ದು ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಹಣೆಯು ಬರಹವೆಷ್ಟೆಂಬುದರ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಕಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅದರ ಕೊರಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರು ಮಾತ್ರ ವಿರಳ. ಪ್ರಪಂಚವು ಅಸಾರವೆಂದು ಅದನ್ನು ಕಸದ ಗುಡ್ಡೆಯಂತೆ ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಅದರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರು ಕೆಲವರುಂಟು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಅನರ್ಥಪರಂಪರೆಗಳೊದಗಿದ್ದರಿಂದಲೋ ದಾರಿದ್ರ್ಯದುಃಖದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಏನಾದರೊಂದು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಲೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವೈರಾಗ್ಯವು ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿರುವದು. ಯಾವ ಅನರ್ಥದ ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ಕಂಡ ನಿಜವಾದ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಬೆಟ್ಟುಮಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲನೆಯವನಾಗುವವನು ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ. ಇವನು ಕಾಶಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಕಪಿಲವಸ್ತುವೆಂಬ ಊರಿನ ಅರಸಾಗಿದ್ದ ಅರಸುಮನೆತನದ ಶುದ್ಧೋದನನ ಮಗನು. ಇವನ ತಾಯಿ ಮಾಯಾದೇವಿ. ಈ ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯು ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನ ವರೆಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಆಗ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಹೆರಿಗೆಗೆಂದು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲಿರುವ "ಲಂಬಿನಿ" ಎಂಬ ಮನೋಹರವಾದ ತಮ್ಮ ಉಪವನದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಾಸಗೊಂಡು ರಥದಿಂದಿಳಿದು ಒಂದು ಬೂರುಗದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಮಣೀಯವಾದ ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೬೦೦ ರಲ್ಲಿ ಈ ಸುಪುತ್ರನನ್ನು ಹಡೆದಳು. ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆರಿಗೆಯಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ

ಬಹಳ ಸಂಕೋಚವಾಯಿತು. ಶುದ್ಧೋದನನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಸಿತನೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ತೋರಿಸಲು ಆ ಋಷಿಯು ಶಾಂತಿಮಯವಾದ ಆ ಶಿಶುವಿನ ಮುಖಚರ್ಯೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರ ಭಾವೀ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. ಶುದ್ಧೋದನನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ವಿವಾಹ

ಹಡೆದ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಯಾದೇವಿಯು ಮಗನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಸವತಿಯಾದ ಪ್ರಜಾವತಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮುದ್ದುಮಗುವನ್ನಿಟ್ಟು ಮೃತಳಾದಳು. ಪ್ರಜಾವತಿಯ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ನಿರಾತಂಕ ದಿಂದ ಬೆಳೆದನು. ಆದರೆ ಈ ಹುಡುಗನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲ ಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು. ಆಟಪಾಟಗಳ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗದೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಊರ ಹೊರಗಣ ಒಂದು ಜಂಬೂವೃಕ್ಷದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಏನನ್ನೋ ತನ್ಮಯಚಿತ್ತದಿಂದ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಜನರು ಇವನಿಗೇನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಂಕು ಕವಿದುಕೊಂಡಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಹೀಗಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವವಕ್ಕೆ ಕೂಡ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಬರದೆ ಹೋದರು. ಅರಸನಾದ ಶುದ್ಧೋದನನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಗನ ಮದುವೆ ಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಡಗರವನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಳೆಂದು ತೋರಿದಂಥ ಯಶೋಧರೆಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವರಿಸಿದನು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವೈಭವದಿಂದ ವಿವಾಹಮಹೋತ್ಸವವು ನೆರ ವೇರಿತು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ವಯಸ್ಸು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಾ ರ್ಥನ ಗೃಹಸ್ಥವೃತ್ತಿಯು ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಸುಖಕರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೆ ರೋಹಿಲನೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದನು.

ವಿರಕ್ತನಾದದ್ದು

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ವಯಸ್ಸು ಬಂದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ನಗರ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದಿಚ್ಛೆಯಾಯಿತು. ಈ ಸಮ-

ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವನಾಮಯನಾದ ತನ್ನ ಮಗನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಳಮಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂಥ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ ನಗರವೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆನಂದಕರವೇ ಆಗಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧೋದನನು ಚೆನ್ನನೆಂಬ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಗನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಆನಂದಾನುಭವಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕನು ಅವನಿಗೆ ದೃಗ್ಗೋಚರನಾದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಇದುವರೆಗೆ ಮುದುಕರನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚರ್ಮವೆಲ್ಲಾ ಸುಕ್ಕಿರುವದನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆಳವಾದ ಗುಂಡಿಗಳಾಗಿದ್ದದ್ದನ್ನೂ ಹಲ್ಲುಗಳಿಲ್ಲದ ಬಚ್ಚು ಬಾಯನ್ನೂ ಬೆನ್ನಿಗೆ ನರೆತ ಕೂದಲನ್ನೂ ಬಗ್ಗಿದ ಸೊಂಟವನ್ನೂ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೋಲುಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಡವರಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನೂ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಧಸ್ಸೆಂದಿತು. ಇದು ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ಅವನು ಚೆನ್ನನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಚೆನ್ನನು ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. "ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ನನಗೂ ಬರುವದುಂಟೆ?" ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಳಮಳವು ಹೊಗೆಯಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರೋಗಿಯು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದನು. ವಿಕಾರಸ್ವರದಿಂದ ನರಳುತ್ತ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ದುಃಖವೇ ಆಕೃತಿಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರೋಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಗಾಬರಿಯಾದನು. ಚೆನ್ನನು ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನೂ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯಹೇಳಿದನು. ಇಂಥ ದುಃಖವು ತನಗೂ ಕಾದಿರುವದೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ತಳಮಳವು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಜ್ವಾಲಾರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆಗ ಚೆನ್ನನು ಆ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ರಥವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ದಾರಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅಲ್ಲೊಂದು ಶವವೇ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂತು. ಮುಖವೆಲ್ಲಾ ವಿಕಾರವಾಗಿ ಜಡವಾಗಿ ಹೊಲಸಾಗಿ ಸ್ಮಶಾನಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಶವದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನನ ಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿದಾಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ತಳಮಳವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯುವದಕ್ಕೇ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕೊನೆಗೆ ಮಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗುವದಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೇನೂ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಹಾಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಆಗ ಪದ್ಧತಿಯ

ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಕನ್ಯೆಯು ಬಂದು "ನಿನ್ನನ್ನು ಹಡೆದ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳೂ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಧನ್ಯರು" ಎಂಬರ್ಥದ ಹಾಡನ್ನು ಹೇಳಿ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತಿದಳು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು "ನಾನು ದುಃಖದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಕನ್ಯೆಯ ಆಶಯದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಧನ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ರತ್ನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಆ ಆರತಿಯ ತಟ್ಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದನು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖಾಭಿಲಾಷಿಯಾದ ಆ ಹುಡುಗಿಯು ತಾನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಪತ್ನಿಯೂ ಕೂಡ ಆಗಬಹುದಾದ ಸಮಯ ಒದಗಬಹುದೆಂದಂದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಚಿಂತಾತುರವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಒಳಹೊಕ್ಕನು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆನಂದದ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಶೋಧರೆಯೂ ರೋಹಿಲನೂ ಅಂದು ನೀರಸರಾಗಿದ್ದರು. ಮಗನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಶುದ್ಧೋದನನು ನರ್ತನಗಾಯನಾದಿ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಯಾವದೂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪವು ಅವನಿಗೆ ಮುಳ್ಳುಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿ ತೋರಿತು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹತ್ತದೆ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಉರಿಯುಂಟಾದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದೆದ್ದು ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಯೋಗಿಯ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ನೀನು ಯಾರೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಕೇಳಲು ಆ ಯೋಗಿಯು ತಾನು ದುಃಖಮಯವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ಹುಡುಕುವವನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ತಾನೂ ಅದೇ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕೊನೆಯ ಸಲ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಮಗನನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಯಶೋಧರೆಗೆ ತುಂಬ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತ್ತು. ರೋಹಿಲನು ತಾಯಿಯ ತೋಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಹೋಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಮುದ್ದು ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುತ್ತುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸು ತವಕಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಹತ್ತಿದರೆ ಒಡನೆ ಹೊರಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತತ್‍ಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿ ಚೆನ್ನನನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ಸಂಗಡ ಕರೆದು

ಕೊಂಡು ಒಂದು ಉತ್ತಮಾಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಹೊರಟನು. ಆ ನಗರದ ಮೇರೆಯನ್ನು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ತನ್ನ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕುದುರೆಯೊಡನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಅರಮನೆಯವರೂ ಊರಿನವರೂ—ಎಲ್ಲರೂ ಚೆನ್ನನಿಂದ ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಾಕುಲಿತರಾದರು. ನಗರವೆಲ್ಲಾ ರೋದನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿತು.

ಸನ್ಯಾಸ

ಆ ದಿನ ಪೌರ್ಣಿಮೆ. ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಲೋಕದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲೊಬ್ಬ ಬೇಡನು ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾವಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒರುತ್ತಿರಲು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡೆಂದು ಬೇಡಿದನು. ಆ ಬೇಡನು ತಾನು ಬರೀ ವೇಷದವನೇ ಹೊರತು ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಜುಟ್ಟನ್ನು ತಾನೇ ಕೊಯ್ದು ಹಾಕಿ ಆ ಬೇಡನ ಕಾವಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ತನ್ನ ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ಆ ಬೇಡನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನು ಸನ್ಯಾಸಿಯೇ ಆದನು.

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಬುದ್ಧನಾದದ್ದು

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಒಂದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳ ಮರ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದನು. ಆದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅವರು ತಮಗೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು ತಿಳಿಯದೆಂದೂ ಪಿಂಡಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೇನಾದರೂ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಒಡನೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಏಳು ದಿನ ಒಂದು ಮಾವಿನ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷ ಅನ್ನ ನೀರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಂಥ ಕಠಿನ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಾ

ಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಮುಂದಡಿಯಿಡಲಾರದೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಬಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಪಿಂಡಪರ್ವತವೆಂಬ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲಲೋಮನೆಂಬ ಸಾಧುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು. ಅಲಲೋಮನು ಇವನ ಸಂಶಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ತುಚ್ಛವೆಂದೂ ದುಃಖಮಯವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪರಸ್ಪರ ಬಂಧುಪ್ರೇಮದ ವರ್ತನೆಯೊಂದೇ ಸಾಧಕವೆಂದೂ ಮನಗಾಣಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲಲೋಮನು ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಈ ಮೂಲಮಂತ್ರವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಉಪದೇಶ ಮಾಡೆಂದು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೂ ಅದೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಪದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಗೌತಮನೆಂಬ ಮನೆತನದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಬುದ್ಧನು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಾಗಿ ತನ್ನ ಷೋಡಶ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪಸರಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನ ವಾತಾವರಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಆನಂದಕರವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದನು.

ಬುದ್ಧಧರ್ಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಸಾರ

ಪರಮ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಬುದ್ಧನು ತನ್ನನ್ನು ಮೊದಲು ಈ ದಾರಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದಂಥ ಅಲಾರಾ ಮತ್ತು ಉದ್ರಕ ಎಂಬ ಗುರುಗಳ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂಥ ಕೆಲವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ತಳಮಳವನ್ನು ಕಳೆದು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಅವನು ಅನೇಕ ಊರುಗಳನ್ನು ತಿರುಗುತ್ತ ಜನರ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತ ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬಂಧುಪ್ರೇಮ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ವರ್ತನವೇ ಗತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಉತ್ತಮ ನೀತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸೂ ತನಗೆ ತಾನೇ ಬುದ್ಧನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ಬರುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿತು. ಇವನ ಉಪದೇಶವು ಸರ್ವರಿಗೂ ಹಾಲು ಕುಡಿದ ಹಾಗೆ ಹಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೂಡ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಜಡತ್ವವೆಂಬ ಕಗ್ಗಂಟು

ಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿ ಬೌದ್ಧದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಶಿಷ್ಯವೃಂದವು ಅಪಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಬಿಂಬಸಾರನು ಶಿಷ್ಯನಾದದ್ದು

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹರಡುತ್ತ ಬುದ್ಧನು ರಾಜಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಸಾರನು ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಬುದ್ಧನು ತೆಂಗಿನ ಚಿಪ್ಪನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಬುದ್ಧನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಅವನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಜನರು ಬಿಂಬಸಾರನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದರು. ಬಿಂಬಸಾರನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ನೋಡಿ ಅವನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಶೀಕೃತನಾದವನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಹೋದನು. ಬುದ್ಧನು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ರೋಗಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪುಷ್ಟಿಗೊಡುವದು ಹೇಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅದರ ಉಲ್ಬಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಸೆ ಮಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಬುದ್ಧನು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಉತ್ಕಟವಾದ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗುಂಟಾಗಿರುವ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಿಂಬಸಾರನು ತಾನೂ ಕುಟುಂಬಸಮೇತನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾದನು.

ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೋಗಲೊಪ್ಪಿದ್ದು

ಬುದ್ಧನು ಅಲ್ಲಿಂದ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತ ಒಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನೀತಿತತ್ತ್ವಗಳನ್ನುಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ತನ್ನ ಮಗನು ಹೀಗೆ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕರೆದು ತಂದು ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧೋದನನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಮಂತ್ರಿಯು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಬುದ್ಧನು ಧ್ಯಾನಾರೂಢನಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಗೆ ಅವನ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಬುದ್ಧನೇ ಬಹಿರ್ಮುಖನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿದು ಮಾತಾಡಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಮನೆಯ ಜನರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಇನ್ನಾದರೂ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗೆಂದು ತನ್ನ ವಾಗ್ಜಾಲವನ್ನು ಹರಡಿ

ದನು. ಅದು ಬುದ್ಧನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೂದಲೆಳೆಯಷ್ಟು ಸಹ ಕದಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕನಾಗಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ತಾನು ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತಬೇಕಾಗುವದೆಂದೂ ತನಗೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಸ್ವಪ್ನದ ಜಗತ್ತಿನಂತೆಯೂ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಛತ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಜೊತೆಯಾದವರಂತೆಯೂ ತೋರುವರೆಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬುದ್ಧನು ಮಂತ್ರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಿಯು ಕೇಳಲು ಬುದ್ಧನು ಆಗಲೆಂದೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ರಕ್ತಸಂಬಂಧಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಶಿಷ್ಯರಾದದ್ದು

ಮಂತ್ರಿಯು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಮಹಾ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಯಶೋಧರೆಯು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮತವೇ ತನ್ನದೆಂದು ತಾನು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಮುಂಡನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಉತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಕಾಷಾಯವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ತಂದೆಯು ಮನೆಗೆ ಮಗನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಇತ್ತ ಬುದ್ಧನು ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸೀರನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಹುಡುಗಿಯು ತಾನು ಹೊಲೆಯಳಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗವಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇಂಥ ಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹೊಲೆತನವಿಲ್ಲೆಂದು ಆಕೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಸೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿನ ಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಡಗರವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಬುದ್ಧನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಅರಮನೆಯವರೂ ಊರಿನವರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಜಾತ್ರೆಯಂತೆ ನೆರೆದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಅತ್ತದ್ದೂ ಕರೆದದ್ದೂ ಆಯಿತು; ಮತ್ತು ಅವನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಜನು ಭಿಕ್ಷೆಗಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅದು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವೆಂದು ಬುದ್ಧನು ರಾಜವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಒಂದು ಸರೋವರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ

ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು. ಪತಿಯು ಮನೆಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗು ತ್ತಲೆ ಯಶೋಧರೆಯೂ ತನ್ನ ಮಗನೊಡನೆ ಆ ಸರೋವರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪತಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿ ತನ್ನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗ ಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹಲುಬಿದಳು ಇಂಥ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಬುದ್ಧನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣ ಗಾಯಿತು. ಬುದ್ಧನು ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ಅವರಿಗೂ ನೀಡಿ ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತನಗಿನ್ನೇನು ಸುಖವೆಂದು ಶುದ್ಧೋ ದನನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ತಾನೂ ಸನ್ಯಾಸಿ ಯಾಗಿ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾದನು.

ಅಂತಿಮಕಾಲ

ಬುದ್ಧನು ಹೀಗೆ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವನು ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯವೃಂದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನುಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಳೆಗಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತಲೇ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೊಂದೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಎಲ್ಲರೂ ಬುದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತೆಗೆ ದೊಗೆದು ಪರೋಪಕಾರದಿಂದ ಮತ್ತು ಬಂಧುಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಯೆಂದು ಜನರ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವದೇ ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ವರ್ಷ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇದ ಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿ ತನ್ನ ಉಪದೇಶವು ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿರುವ ದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಬುದ್ಧನು ತನ್ನ ಎಂಭತ್ತನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಗೆ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕುಶೀನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಾವತೀ ನದಿಯ ಹತ್ತರ ಒಂದು ಸಾಲವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಮಲಗಿ ಶಾಶ್ವತನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಅವನ ಧರ್ಮವು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಪ್ರಬಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳಿ ಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದದ್ದೆನಿಸಿತ್ತು. ಕಾಲಚಕ್ರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದು ಈಚೀ ಚೆಗೆ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತ ಬಂತು. ಈ ಧರ್ಮಸಂಘದವರು ಈಗಲೂ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚೀನ, ಜಪಾನು, ತಿಬೇಟ್, ಸಿಂಹಲದ್ವೀಪ

ಮೊದಲಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಬೌದ್ಧರ ವಿಹಾರಮಂದಿರಗಳು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ನಿಂತಿವೆ. ಬುದ್ಧನ ಕೀರ್ತಿಯಂತೂ ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ಜನರು ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹಿಂಸಾಪ್ರಧಾನವಾದ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಪರಲೋಕವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಆಯಾಸವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವದಿಂದ ಮತ್ತು ಪರೋಪಕಾರ, ಭೂತದಯೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶವು ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದದ್ದರಿಂದ ದ್ವಾದಶ ವರ್ಷ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗರಗಾದ ಭೂಮಿಗೆ ಸುವೃಷ್ಟಿಯಾದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಜೀವನಕ್ರಮ, ಜನ್ಮಾಂತರ, ದೇವತೆಗಳ ವಿಚಾರ, ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ವೇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧನು ಹೇಳುವ ನಿರ್ವಾಣವು ಅದ್ವೈತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಜೀವ-ಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮವು ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಗೂ ಜಪತಪಾನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೂ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವೆನ್ನಬಹುದು. ಬುದ್ಧನು ಪರಲೋಕವನ್ನೂ ಶಾಶ್ವತನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಸನ್ಯಾಸವುಂಟು. ವೇದಮತಕ್ಕೂ ಇವನಿಗೂ ಇವೇ ಮುಖ್ಯ ಭೇದಗಳು. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ತರಗತಿಯ ನೀತಿನಿಯಮಗಳು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಚಾರದಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಮಹಿಮೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದದ್ದು.

ಅ ಶೋ ೕ ಕ

ಪೀಠಿಕೆ

ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೈಯಿಲ್ಲಿಯೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಂತೆ ಭೋಗವೈರಾಗ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಭಾ ಶಾಲಿಗಳು ಇದ್ದರು. ಅಂಥವರನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಈ ಅಖಂಡ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಭೂ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳ ಬಹುದು. ಈಗ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಭಾರತೀದೇವಿಯು ಅಂಥ ಒಂದು ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೀರ್ತಿಶರೀರವು ಮಾತ್ರ ಕುಲಾಚಲಗಳ ಸಹವಾಸಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಇರುವದು. ಆ ಮಹಾತ್ಮನೇ ಈ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನು.

ಹುಟ್ಟು

ಮಗಧ ದೇಶದ ಹೆಸರು ನಮ್ಮ ಭರತನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಂದಿರುವದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕಿಳಿದರೆ ಚಾಣಿಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಗ್ರೀಸ್ ಮೊದಲಾದ ಪರದೇಶಗಳೊಡನೆ ಬಂಧುತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಪಾಟ್ನ ಅಥವಾ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವೈಭವ ವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂಪಾನಗರವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಳಾದ ಸುಭದ್ರಾಂಗಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಆಕೆಗೆ ವಿವಾಹವಾಗುವ ವಯಸ್ಸು ಬಂತು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಕ್ಕ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯು ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಜಾತಕವನ್ನು ನೋಡಿ ಈಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಚಕ್ರ ವರ್ತಿಯಾಗುವಂಥವನು ಹುಟ್ಟುವನೆಂದು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ದಾರಿ ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋದನು. ಇತ್ತ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಸೌಂದ

ರ್ಯದಿಂದ ಬಿಂದುಸಾರನ ಮನಸ್ಸು ಸೋಲಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಆ ರಾಜನ ದೃಕ್ಪಥಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಊಹೆಯೇನೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಿಂದುಸಾರನು ಆಕೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಅಶೋಕನು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದನು.

ಶಿಕ್ಷಣ

ಅಶೋಕನಿಗೆ ಏನೇನು ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ದೊರೆತವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯುದ್ಧಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವು ದೊರೆತಿತ್ತೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಯುಧಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಇವನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿರುಚಿಯು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಇವನ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬೇಟೆ ಎಂಬುದು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನೂ ಮರೆಸಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ತೋರಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡುವ ಸುಯೋಗವು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಒದಗಿತು. ತಕ್ಷಶಿಲೆ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪಂಜಾಬಿಗೆ ಸೇರಿದ ರಾವಲಪಿಂಡಿ ಜಿಲ್ಹೆಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಜನಗಳದೊಂದು ಗದ್ದಲವೆದ್ದಿತು. ಮಹಾರಾಜನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನು ತನ್ನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಷೀಮನೆಂಬವನನ್ನು ಯುವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆ ಗದ್ದಲವನ್ನ ಡಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅಶೋಕನನ್ನೇ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಶೋಕನು ಭುಜವನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಂಡು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಮುಂದೆ ರಣಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಎದೆಯೊಡೆದು ಬಂದು ಆ ಗದ್ದಲವು ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅತ್ಯಾಚಾರದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲವೆಂದು ತೇಲಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅಶೋಕನು ಆಗ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.

ವಿವಾಹ

ಮಗನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಂದುಸಾರನು ಅಶೋಕನನ್ನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಅಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಉಜ್ಜಯಿನಿಯು ಪುರಾಣ

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಚೀನ ನಗರ. ಇಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಬಹು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿದಿಶಾ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವೈಶ್ಯ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆಕೆಯ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಅಶೋಕನು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರನೆಂಬ ಮಗನೂ ಸಂಘಮಿತ್ರೆಯೆಂಬ ಮಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದರು.

ಅರಸುತನ

ಅಶೋಕನು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಗದ್ದಲವೆದ್ದಿತು. ಆಗ ಬಿಂದುಸಾರನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಸುಷೀಮನನ್ನು ಅದರ ಶಾಂತತೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸುಷೀಮನು ಅತ್ತ ಹೋದಮೇಲೆ ಇತ್ತ ಬಿಂದುಸಾರನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಸುಷೀಮನಿಗೇ ಕಿರೀಟಧಾರಣವಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೊಂದು ಚಪಲವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸುಷೀಮನು ಜನರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ಸದ್ಗುಣಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮರುಳಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಒಳಸಂಚನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ ಒಡನೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಓಲೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಇತ್ತ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೭೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಂದುಸಾರನ ದೇಹತ್ಯಾಗವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಶೋಕನೂ ಬಂದು ಒದಗಿದನು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕಟ್ಟಾಗಿ ಅಶೋಕನನ್ನೇ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಸುಷೀಮನು ತಾನು ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದೇ ಉಸಿರಿಗೆ ಓಡಿಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಿವರ್ಗದವರು ರಾಜಧಾನಿಯ ಅಗಳ್ತೆಯ ತುಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದರು. ಸುಷೀಮನು ಅಗಳ್ತೆಯನ್ನೇ ದಾಟಿ ಊರೊಳಗಿಳಿದು ಬಿಡುವೆನೆಂದು ಹಾರಿದನು. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಅವನು ಅಗಳ್ತೆಯ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕನು ನಿರಂಕುಶನಾಗಿ ಆಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು.

ವಿರಕ್ತಿ ತಲೆದೋರಿದ್ದು

ಅಶೋಕನು ಮಹಾ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹುಕಾಲ ಬೆಳಗಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗವು ಬದಲಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಗೋದಾವರೀ ಮತ್ತು ಮಹಾ ನದಿ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಕಲಿಂಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಉದ್ದೇಶವೂ ನೆರವೇರಿತು. ಕಲಿಂಗ ರಾಜ್ಯವು ತಾನು ಮಗಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡರೂ ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸರ್ವರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸಿ ಬೇರೆಮಾಡಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭರತ ಖಂಡದ ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಶಾಸನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಾದ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನೂ ಸರೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಗೋಳುಗಳನ್ನೂ ಘೋರ್ಗರೆಯುವ ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೂ ಚೆಂಡಾಡುವ ತಲೆಬುರುಡೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಈ ವೃತ್ತಿಯು ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆನಿಸಿತು. ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗೆದ್ದ ಗೆಲುವು ಗೆಲುವೇ ಹೊರತು ಕತ್ತಿಯ ಮೊನೆಯಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವದು ಕೇವಲ ಕ್ಷುದ್ರವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಬುದ್ಧನ ಅವತಾರವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ವಿಭೂತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈಗ ಅವನ ತತ್ವಗಳು ಹುಗತು ನಾತವಿಟ್ಟಿರುವ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಾಲುಚಾಚುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬಿಂದುಸಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವಾತಾವರಣವೆಲ್ಲಾ ವೇದಘೋಷದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರೆಂಬ ಕಿಡಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರಿ ಬೂದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಇಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಮಿಣುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಉಪದೇಶವು ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧನಾಗಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೊರತು ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಶೋಕನು ಮುದ್ಗಲಪುತ್ರತಿಷ್ಯ ಎಂಬವರಿಂದ ಬೌದ್ಧಮತದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ

ತಾನೊಬ್ಬನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಕೆನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು

ಅಧಿಕಾರದರ್ಪದಿಂದ ಹೊರಗಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆಳುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ತಾನು ಅರಸನೆನಿಸುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸರ್ವರನ್ನೂ ತನ್ನ ಹಿಮ್ಮೇಳದವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ತಾನು ರಾಜನೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ಪ್ರಜೆಗಳ ನೀತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧನ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಮೌದ್ಗಲಪುತ್ರತಿಷ್ಯನಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಮಹಾತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಎಂಭತ್ತುನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೊಂದೊಂದರಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಭತ್ತುನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಚೈತ್ಯಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಎಲ್ಲಾಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ವಿಚಾರದ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗಳೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚೈತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜಾತಶತ್ರುವಾದ ಬುದ್ಧನ ಅಸ್ಥಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ತಿಷ್ಯನು ತನ್ನ ಧ್ಯಾನದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮರೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಪಾಪಭೀತಿ

ಇತ್ತ ಬೌದ್ಧಮತದ ವ್ಯಾಪನೆಯು ಮುಂದವಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಶೋಕನು ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಹೇಳಿ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮಂತ್ರಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೆ ಇದ್ದ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ ಬಲಿ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಅಶೋಕನ ಎದೆ ಜರ್ಝರಿತವಾಯಿತು. ಇದರ ಪಾಪವು ತನಗೆಲ್ಲಿ ಬಡೆಯುವದೋ ಎಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ನಡುಕ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಅವನು ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ತಿಷ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ತಿಷ್ಯನನ್ನು ಕರೆದು ತರಹೇಳಲು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪುನರುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಹೊರತು ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವನು ಇತ್ತ ತಿರುಗಿ ನೋಡನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿದರು. ಅವನ ಸಂಕಲ್ಪವು ತನಗೂ ಅಭಿಮತವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಶೋಕನು ನಾವೆಯೊಡನೆ ಕೆಲವರನ್ನು ತಿಷ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅವರು ಬಂದಾಗ ಬಹುವೈಭವದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಇದಿರುಗೊಂಡ

ಕರೆದುತಂದು ತಿಷ್ಯನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಪಾಪದ ಸಂಬಂಧವು ನಿನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಷ್ಯನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಯ್ದಾಟವು ನೆಲೆಗೆ ನಿಂತಿತು.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಮಹಾಸಭೆ

ತಿಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧಮತದ ಪುನರುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕಂಕಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ತಿಷ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಮೂರನೇ ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ನೆರೆಸಿದನು. ಇದು ಬುದ್ಧನ ಮಹಾನಿರ್ವಾಣವಾದ ೨೩೬ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಸಭೆ. ಈ ಸಭೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಜನರು ಬಂದರು. ತಿಷ್ಯನು ಅಗ್ರಾಸನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನೂ ಕರೆದು ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದನು. ಎಷ್ಟೋ ಜೊಳ್ಳುಗಳು ಹೊರಟವು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಘದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ಗಟ್ಟಿ ಕಾಳು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಉಪದೇಶವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು ನಡೆಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅಶೋಕನು ಇದರಿಂದ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದಾಗ ತಿಷ್ಯನು ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆಯೆಂದನು. ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಪ್ರೌಢವಯಸ್ಸಿನ ಮಗನನ್ನೂ ಮಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕರನ್ನಾಗಿ ಧಾರೆಯೆರೆದನು. ಯಾವ ಮಗನು ದೇವಲೋಕದ ಮಹೇಂದ್ರನಂತೆ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ವೈಭವದಿಂದ ಭೂಮಂಡಲದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಇತ್ತೋ ಅಂಥ ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನೂ ಯಾವ ಮಗಳು ಒಬ್ಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಸರ್ವ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಂಥ ಸಂಘಮಿತ್ರೆ ಎಂಬ ಮಗಳನ್ನೂ ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡಲು ಕೊಟ್ಟ ಅಶೋಕನ ಔದಾರ್ಯವು ಅವರ್ಣನೀಯವಾದದ್ದು. ವಿಚಾರ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಅಶೋಕನು ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಆ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಚೈತ್ಯ

ಗಿರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಪ್ರೇಮಪ್ರಧಾನಳಾದ ಅವರ ತಾಯಿಯು ಗೈರಿಕವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆವೃತರಾಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಂದಿನ ದಿನ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣಗಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ಒಂದು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಟವರು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಹಿಮಾಲಯ, ಸಿಂಧುದೇಶ, ಬರ್ಮಾ, ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ, ಸಿಲೋನ್ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಪವಿತ್ರತೆ, ತ್ಯಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯ—ಇವುಗಳ ಉಚ್ಚಸ್ವರೂಪವಿರುವ ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಗಳ ಡಂಗುರವನ್ನು ಹೊಡೆದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಮಹಾಸಭೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧನು ನೆಟ್ಟಿದ್ದ ಬೀಜವು ಅಶೋಕನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊಳೆತು, ಚಿಗಿತು, ಗಿಡವಾಗಿ, ಮರವಾಗಿ. ಹೂಬಿಟ್ಟು ಫಲಿಸಿತು.

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ

ಬೌದ್ಧಮತ ಪ್ರಸಾರವು ತಿಷ್ಯನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಅಶೋಕನು ಉಪಗುಪ್ತನೆಂಬ ಭಿಕ್ಷುವಿನೊಡನೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಶೋಕನ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ನೋಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರದ ವಿಚಾರವೇ ಅವನ ರಕ್ತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣವನ್ನೂ ಬಿಸಿಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬುದ್ಧನು ಸಂಚಾರಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಅಶೋಕನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುವಂತೆ ಸೂತ್ರರೂಪವಾದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಶಿಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನೆಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವದು, ಬಾಯಿಯಿಂದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಾಡುವದು, ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವದು, ಧರ್ಮಸಭೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದು-- ಹೀಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಬರೀ ಊರು ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಿರಿಗಹ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಬರುವಂತೆ ಆಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಮರ್ಮಗಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತ

ಸದಾಚಾರಗಳೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪತ್ತಾದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಕೇವಲ ವಿಚಾರಪ್ರಧಾನವಾದವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಕೆಲಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಅಶೋಕನ ಉಪದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ತಲೆ ನೋವು ತರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಮಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವ ನೀತಿಗಳಿದ್ದದರಿಂದ ಅವು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹು ಬೇಗ ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮದ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಅಶೋಕನು ಪ್ರೇಮದ ಗಂಟನ್ನು ಹಾಕಿದನು.

ಧರ್ಮದ ಆಳಿಕೆ

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಲಿಂಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಿಂಸೆಯ ಪಿಪಾಸೆಯೇ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅಶೋಕನು ಅಹಿಂಸಾವ್ರತವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಶಾಸನಮಾಡಿದನು. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಹಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಧೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಔಷಧಾಲಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯರ ಮತ್ತು ಪಶುಗಳ ರೋಗಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಆ ಕೆಲವು ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂದು ವಿಶ್ವಸನೀಯವಾದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಅನುಪಾನವನ್ನು ಸಹ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆಸಿ, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೆಡಿಸಿದನು. ಅಹಿಂಸಾವ್ರತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಒಲವು ಇದ್ದರೂ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಿಂದೆಗೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಕಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಯು ಸವತಿಯ ಮಗನಾದ ಕುನಾಲನೆಂಬವನ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿದಳು. ಮಹಾಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದ ಕುನಾಲನು ಆ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅನುತಪ್ತಳಾದ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಯು ಅವನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ರೊಚ್ಚನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕುನಾಲನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೀಳುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು, ಕಳವಿನಿಂದ ಅಶೋಕನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿ, ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮೊದಲು ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ಉಪಾಯಾಂತರವನ್ನರಿಯದೆ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಕುನಾಲನು ಕುರುಡನಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು

ಕೊಂಡು ಹಾಡುತ್ತ ಊರಿಗೆ ಬರಲು ಅಶೋಕನು "ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಪ್ತನಾಗಿ ಆ ಮಹಾದುಷ್ಟಾತ್ಮಳಾದ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಯನ್ನು ಸಜೀವವಾಗಿ ಸುಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹವೂ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತವೂ ಎರಡೂ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಅಶೋಕನ ಕಾಲವು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಅಕ್ಷರಲಿಪಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೊಂದೊಂದು ಸಂಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ವಸ್ತುವಿನ ಚಿತ್ರದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಇದು ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಕ್ಕೊಂದು ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಲಿಪಿಯು ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅಕ್ಷರಲಿಪಿಯ ಅಭಾವದಿಂದ ವಿದ್ಯೆಗೇನೂ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದ ನರೇಂದ್ರವಿಹಾರವೆಂಬ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಮಂದಿರವೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದವರೆಂದರೆ ಅವರ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಕುಶಲ ವಿದ್ಯೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ದೇಶಹಿತಕ್ಕೆ ಭಂಡಾರದ ಹಣವೆಲ್ಲ ವೆಚ್ಚವಾದ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕನು ತಾನು ಉಣ್ಣುವ ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಮೇಲಕ್ಕೇರುವಾಗ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ಅರಸರೆಷ್ಟೋ ಉಂಟು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಕಡಿಮೆ. ಅಂಥ ಜನರಿದ್ದರೂ ಸಮಸ್ತ ಜನಮಂಡಲಿಯ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧರಾದವರು ಸಿಕ್ಕಲಾರರು. ಭರತಭೂಮಿಗೆ ಅಶೋಕನ ಆಳಿಕೆಯ ಯೋಗವು ೩೭ ವರ್ಷ ಇತ್ತು. ಬರ್ಮಾರಾಜ್ಯವು ಸೇರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ವಿಸ್ತಾರವೆಷ್ಟಿತ್ತೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧೀಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ಅಶೋಕನು ಈಗ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಮಾಸದೆ ಇರುವಂಥ ಕೀರ್ತಿಶರೀರದಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವೆಂಬ ಗೋಜಿಗೆ ಸಿಲುಕದಿರುವ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವು ಕೂಡ ಹೊರತಲ್ಲ. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿ ಈ ಜಗತ್ತು ಬರೀ ತೋರಿಕೆಯು ದೆಂದೂ ಜೀವನಚೇತನ ಸ್ವರೂಪವು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಅನುಭವದಿಂದಲೂ ಮನಗಾಣಿಸಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಚಕ್ರದ ತಿರುಗುವಿಕೆಯ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಸವೆಯುತ್ತ ಬಂತು. ಜೀವಚೇತ ನವು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವವೆಂಬ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ನೋಡುವ ಆಯಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಜನರು ಆ ಒಣ ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಸಾಧನಭ್ರಷ್ಟರಾಗುತ್ತ ಬಂದರು. ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮುಳುಗಿಹೋದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದುಃಖವೆನಿಸ ಲಾರದು. ಆದರೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ತಗಲಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಸಹಿಸಲಾರ ನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಪರಿವರ್ತನಕಾರ್ಯವು ಬಹು ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯಿತು. ಯಥಾರ್ಥ ವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನೆಂಬ ಅದ್ವೈತಿ ಗಳ ಒಣ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಅವನು ಸರ್ವ ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಹೊಸ ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥವು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದು ಯಮುನಾಚಾರ್ಯ ರೆಂಬೊಬ್ಬ ಮಹನೀಯರಿಂದ ಕಂಚಿ, ಶ್ರೀರಂಗ, ತಿರುಪತಿ–ಮೊದಲಾದ ಕಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಬಲಮಾಡಿ ಪ್ರಸರಿಸಬಲ್ಲ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನನಾದ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೧೭ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಜನ್ಮವಾಯಿತು.

ಹುಟ್ಟು

ಆಚಾರ್ಯರ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಶ್ರೀಪೆರಂಬದೂರು. ಆಚಾರ್ಯರ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಕೇಶವಸೋಮಯಾಜಿ; ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಕಾಂತಿಮತಿ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಳ್ಳೇ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಉಜ್ಜ್ವಲತೆಯು ಈಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಧರ್ಮಾಮೃತದ ಮತ್ತೊಂದು ಉಗಮಸ್ಥಾನದ ಸಂಬಂಧವೂ ಇತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ ಕಾಂತಿಮತೀದೇವಿಯರ ಸಹೋದರರಾದ ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರು ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಾದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರಾಗಿ ಅವರ ಅನುಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಿರುಪತಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಪೆರಂಬದೂರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಜನ್ಮವಾದಾಗ ಸೋದರಮಾವಂದಿರಾದ ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರು ಶಿಶುವಿನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ

ಆಚಾರ್ಯರ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿ ಏನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಕಾಲಕರ್ಮವಶದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರಿಂದಲೇ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪನೀತರಾದರು. ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಾಯಿತು. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮವಿಚಾರದ ವಾಸನೆಯು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಿತು. ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರು ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಆಚಾರ್ಯರು ಅದ್ವೈತ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರು ವೇದಮತಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಳುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥವು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಬೇರೆ ಅರ್ಥವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಹೊಳೆದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಆಡಿತೋರಿಸುವದನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಮನೋವೃತ್ತಿ

ಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿಹೋಗದೆ ಅಗಲಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳಾದವು.

ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಾದಿದ್ದ ವಿಪತ್ತಿನ ಪರಿಹಾರ

ಆಚಾರ್ಯರು ಅದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಡಿಗಲ್ಲನ್ನು ಸಡಲಿಸುವ ಸಡಗರವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರ ಇತರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಸಹಿಸುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಹಗೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಳಸಂಚನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರೂ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೊರಟರು. ತಮ್ಮ ಸಹಪಾಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಯೂ ಇವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸುದೈವದಿಂದ ಇವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಮಗ ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟನೆಂಬವನೂ ಸೇರಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಈ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದ ಕುಟಿಲಯುಕ್ತಿಯ ವಾಸನೆ ಹತ್ತಿತು. ಅದನ್ನು ತಾನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ನಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಬಿಡುವದೆಂದು ನೆನೆಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಮಯವನ್ನು ಕಾದು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅರುಹಿದನು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಬಹುದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಂಡರೆಂದು ತಿಳಿದು ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಳಗೇ ಬೆಂದುಕೊಂಡಿತು. ಇತ್ತ ಆಚಾರ್ಯರು ಕಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಹಣ್ಣು ಮುದುಕರಾದ ಗಂಡ-ಹೆಂಡರಿಬ್ಬರು ಕಾಣಬಂದರು. ಅವರು ತಾವು ವ್ಯಾಧರೆಂದೂ ಕಂಚಿಗೆ ಹೋಗುವೆವೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆದರು. ಬೆಳಕು ಹರಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ವೃದ್ಧವ್ಯಾಧನು ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕರೆದು ನೀರು ತರಹೇಳಲು ಕೋಮಲಾಂತಃಕರಣದ ಆಚಾರ್ಯರು ವೃದ್ಧದಂಪತಿಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದ ತಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವೆಂದು ನೀರು ತರಹೋದರು; ನೀರನ್ನೂ ತಂದರು. ಆಗ ಆ ವೃದ್ಧದಂಪತಿಗಳೇ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಚಕಿತರಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕನ್ನೂ ನೋಡುವಾಗ ಕಂಚಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನವೇ ಸಮೀಪಿಸಿತ್ತು. ಇದು ಭಗವಂತನ

ಮಹಿಮೆಯೇ ಸರಿಯೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಬಂದರು.

ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದದ್ದು

ಅತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೋದ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯು ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂತು. ಆಚಾರ್ಯರು ಎಂದಿನಂತೆ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಮುಖವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಾಡದೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಮನಸ್ಸಿನ ಕಲಂಕವು ಮಾತ್ರ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನ ಮಗಳಿಗೆ ದೆವ್ವ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡಲು ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂತು. ಅವರು ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಆರ್ಭಟವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಇವರ ಬೆಳಕು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ದೆವ್ವವು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಜನರು ಬೆರಗಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಆ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ದೆವ್ವವು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ಬೆಳೆಯುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಚಾರ್ಯರ ಮುಂದೆ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರ ಮುಖವು ರಾಹು ತುಡುಕಿದ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರಂತಾಯಿತು. ಆ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶರು ಖಿನ್ನರಾಗಿ ಹೋದರು. ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿರುವದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಗುರುಕುಲವಾಸವು ಸಾಕೆಂದು ಕಂಚಿಗೆ ತೆರಳಿದರು.

ಕಂಚಿಯ ವಾಸ

ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಚೀಪೂರ್ಣನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿಯಿದ್ದನು. ಅವನು ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯನು. ಅವನಿಗೆ ದೇವಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿರುವಳೆಂತಲೂ ದೇವಿಯೊಡನೆ ಅವನು ಮಾತುಕಥೆಗಳನ್ನಾಡುವನೆಂತಲೂ ಪ್ರತೀತಿಯಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಧುಸಹವಾಸವು ಹೆಚ್ಚೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಆತನು ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು

ಗೌರವಿಸುವದು ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕಂತು ಬಹು ನಿಂದ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಗವದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವದೇ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದ ಆಚಾರ್ಯರು ಜನಮಂಡಲಿಯ ಕೂಗನ್ನು ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ತಮಗೆ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಅವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಆಚಾರ್ಯರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಅವರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ವೈಷ್ಣವಪಂಥದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಗುವದೆಂದು ಅವರು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಆಚಾರ್ಯರು ತಾವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರಲೆಂದು ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ದಿನವಾದರೂ ಆ ಸುಯೋಗವು ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇನ್ನು ತಡೆಯುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಡನೆ ಅವರು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕರೆತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಮಹಾಪೂರ್ಣರನ್ನು ತಾವೇ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಮಹಾಪೂರ್ಣರು ಕಂಚಿಗೆ ಬಂದರು. ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲೇ ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಬಂದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಇದು ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರ ಸೇವಾಫಲವೆಂದು ಮಹಾಪೂರ್ಣರ ಹಿಂದೆ ಹೊರಟು ಶ್ರೀರಂಗದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಆಶಾಭಂಗ

ಪವಿತ್ರವಾದ ಕಾವೇರಿಯ ಉತ್ತರತೀರದ ಶ್ರೀರಂಗಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವೈಷ್ಣವಮಂಡಲಿಯು ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಶವವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸುಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಹಳ ವಿಷಾದಬಟ್ಟರು. ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ದಿವ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಹೇಳುತ್ತಲೇ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದವರು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಆ ಶವವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಈ ಉತ್ಸುಕತೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಬಲಗೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೆರಳುಗಳು

ಬಲವಾಗಿ ಮಡಿಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇದರ ಕಾರಣವು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯವರ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಾಣಪ್ರಯಾಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರು ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಪರವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದುದು ಒಂದೆಂದೂ ಯೋಗ್ಯರಾದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಪರಾಶರನೆಂದೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಶಠಗೋಪನೆಂದೂ ಹೆಸರಿಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದುದು ಉಳಿದ ಎರಡೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯವರು ಆ ಒಗಟನ್ನು ಒಡೆದು ಹೇಳಿದರು. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಈ ಇಚ್ಛಾವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಆಚಾರ್ಯರು ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಭಾರವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ವಹಿಸುತ್ತಲೇ ಆ ಬೆರಳುಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೆಟ್ಟಗಾದವಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಕಂಚಿಗೆ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರೊಡನೆ ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಮತ್ತೊಂದು ಆಶಾಭಂಗ

ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರೊಡನೆ ವಾಸಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಒಂದು ದಿನ ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಅವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಅವರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನಿತ್ತರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರು ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಲೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬೇಕಾದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಆಕೆಯು ಕರ್ಮಠರ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಪತಿಯು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಆಕೆಗೆ ಸರಿಬೀಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶೂದ್ರನನ್ನು ಸಾಧುವೆಂದು ಸತ್ಕರಿಸುವದು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಂಡನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಹೊರತು ಗತ್ಯಂತರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದ

ರಿಂದ ಆಕೆಯು ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರು ಬಂದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಅವರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಡೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಏನೋ ಕಾರ್ಯಾಂತರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಸಾಧುಗಳ ಊಟವಾಗುವದರೊಳಗೇ ಬರುವೆವೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಎಷ್ಟೋ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಂಚೀಪೂರ್ಣರು ಅವಸರದಿಂದ ಊಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಚಾರ್ಯರು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ತಮಗೆ ಬೇರೊಂದು ಅವಸರದ ಉದ್ಯೋಗವಿರುವದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯು ಆ ಸಾಧುಗಳ ಎಂಜಲೆಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಿಪ್ಪೆಗೆ ಬಿಸಾಡಿ ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನು ಗೋಮಯದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಟ್ಟಿದ ಮೈಲಿಗೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಆಚಾರ್ಯರು ತಮಗೆ ಆ ಸಾಧುವಿನ ಪ್ರಸಾದವು ಸಿಕ್ಕುವ ಯೋಗವು ಕಳೆದು ಹೋದದ್ದಕ್ಕೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಪ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೋಪವನ್ನು ತಾವೇ ನುಂಗಿಕೊಂಡರು.

ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತೊರೆದದ್ದು

ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರು ವೈಕುಂಠವಾಸಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸಂಘವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರೇ ತಕ್ಕವರೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯವರೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರಹೇಳಿ ಮಹಾಪೂರ್ಣರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಆಚಾರ್ಯರು ಮಹಾಪೂರ್ಣರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕಲೆತರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಮಹಾಪೂರ್ಣರನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಹಾಪೂರ್ಣರು ಆಚಾರ್ಯರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಕಂಚಿಗೆ ಬಂದು ಆಚಾರ್ಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಸತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಕರ್ಮಠ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಆಚಾರ್ಯಪತ್ನಿಯ ಆಚರಣೆಗೂ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ದಂಪತಿಗಳ ಆಚರಣೆಗೂ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿದ್ದರೆ ಆಚಾರ್ಯರ

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟಾದೀತೆಂದು ಮಹಾಪೂರ್ಣರು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿಗೆ ಬೇಸತ್ತು ತನ್ನ ಇಂಗಿತವನ್ನರಿಯದ ಆಕೆಯು ತನಗೆ ತಕ್ಕವಳಲ್ಲವೆಂದು ಒಡನೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತೌರುಮನೆಗೆ ಸಾಗಹಾಕಿದರು; ಮತ್ತೆ ಕರೆತರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ತೊಡಕನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು

ಶಿಷ್ಯಸಂಪತ್ತು

ಉತ್ತಮ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಲೇ ಕೂರೇಶನೆಂಬಾತನು ಮೊದಲು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಬಂದನು. ಆವನು "ಕೂರಂ" ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಪಂಡಿತನೂ ಆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸೋದರಿಯ ಮಗನಾದ ದಾಶರಥಿ ಎಂಬಾತನು ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಬಂದರು. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುವದೇನು! ಆಚಾರ್ಯರ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಾಗಿದ್ದ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶನೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತಿಭಾವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಗುಣಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ತಾನೂ ಯತಿಯಾಗಿ ಗೋವಿಂದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನು. ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಕೀರ್ತಿಪರಿಮಳವು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗದ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗವು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿತು. ಈ ಸಲ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಇವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಲ್ಲರೂ ಇದಿರು ಬಂದು ಮಹೋತ್ಸವದಿಂದ ಇವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗುರುಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಕೂರೇಶನು ತನ್ನ ಊರಿನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದೇಹಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಆಚಾರ್ಯರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಳಹಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟನು ಬಂದು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಮಾಲಿಕೆಯ ಮಧ್ಯಮಣಿಯಾದನು. ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿಯೆಂಬ ಪಂಡಿತನು ಆಚಾರ್ಯರ ಆಕರ್ಷ

ಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ದೇವರಾಜ ಮುನಿಯೆಂಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದನು.

ಉದಾರ ಬುದ್ಧಿ

ಆಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಇತರ ಶಿಷ್ಯರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಊದುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಷ್ಠಿಪೂರ್ಣನೆಂಬೊಬ್ಬನು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗದಿಂದ ಮಧುರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹದಿನೆಂಟು ಸಲ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಹಿಂದೆಗೆದಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರೇಮ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಿನ ಕಟ್ಟುಬೀಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆಗ ಅವನು ಆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಚಾರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇಂಥ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮರೆಮಾಚಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳಮಳ ಉಂಟಾಯಿತು. ಒಡನೆ ಅವರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಣವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗುಂಪುಗೂಡಿಸಿ ನಡುವೆ ನಿಂತು ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಗೋಷ್ಠಿಪೂರ್ಣರ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗಿ ತುಟಿಗಳು ನಡುಗುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದವು. ಈ ದ್ರೋಹಬುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಗೋಷ್ಠಿಪೂರ್ಣರು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಜನರ ಮೇಲಿನ ಕನಿಕರವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯು ದ್ರೋಹವಾದರೆ ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ನರಕವಾದರೂ ತನಗೆ ಸಂತೋಷವೆಂದೂ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಗೋಷ್ಠಿಪೂರ್ಣರು ನಿರುತ್ತರರಾದರು.

ಗ್ರಂಥರಚನೆ

ಆಚಾರ್ಯರು ಕೆಲವು ದಿವಸ ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಸೋದರ ಮಾವಂದಿರಾದ ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರಿಂದ ರಾಮಾಯಣ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಅದ್ವೈತಾರ್ಥವು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವೆಂದು

ತಮ್ಮರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವೇದಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದರು; ಮತ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಶಿವ ಶಬ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವು ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಿಸುವದೆಂದೂ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿದರು. ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದೊಂದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವಿತ್ತು. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೋಧಾಯನವೃತ್ತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಗ್ರಂಥವು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿರುವದಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕೂರೇಶನೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಯವರು ಅದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಕೊಡದೆ ಓದಿಕೊಂಡು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೂರೇಶನು ತನ್ನ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸ್ಮೃತಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಒಂದು ಸಲ ನೋಡುವದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಂಠ ಪಾಠ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದರು. ಕೂರೇಶನು ಅದನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಾಗ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೂ ತನಗೆ ಕಂಠಸ್ಥವಾಗಿದ್ದ ಬೋಧಾಯನ ವೃತ್ತಿಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕೂರೇಶನು ಲೇಖನಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಆಚಾರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಗೀತಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸಮನ್ವಯಮಾಡಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳಾದವು. ಆ ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸೋದರಮಾವಂದಿರಾದ ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ಣರ ಮಗನಾದ ಕುರುಕೇಶನಿಗೆ ಶಠಗೋಪನೆಂದೂ ತಮ್ಮೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನ ಮಗನಾದ ಕೂರೇಶನಿಗೆ ಪರಾಶರನೆಂದೂ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದರು. ಕುರುಕೇಶನು ಮೂಲಶಠಗೋಪರ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ವಿವರಣವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಶಠಗೋಪಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ದಿಗ್ವಿಜಯ

ಆಚಾರ್ಯರು ತಾವು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾಡಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ

ಪ್ರಸರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮೇಶ್ವರದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬದರೀನಾಥದ ವರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ವಿಷ್ಣು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೊಕ್ಕು ಜನಮಂಡಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಲೆದೂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬದರೀನಾಥದಿಂದ ಹೊರಟ ಮೇಲೆ ಕಾಶ್ಮೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸರಸ್ವತಿಯೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡಿ ಆಕೆಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥದ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿದರೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿದಂತಾದ ಕೆಲವರು ಇವರನ್ನು ಕುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಣ್ಣು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರಲು ಇವರು ಆ ಸ್ಥಲವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವರು ಜಗನ್ನಾಥದಲ್ಲೊಂದು ಮಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಪೂಜಾವಿಧಾನಗಳು ನಡೆಯದೇ ಹೋದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಗ್ಗದಿರುವ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಪತಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟುಬಂದರು.

ಮೈಸೂರುದೇಶ ಸಂಚಾರ

ಇಷ್ಟಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಒಂದನೇ ಕುಲೋತ್ತುಂಗ ಚೋಳನ ಆಳಿಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಶೈವರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಆ ರಾಜನು ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕೂರೇಶನು ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಉಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರ ವೇಷದಿಂದ ಆ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದುರಾಗ್ರಹಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಮಹಾಪೂರ್ಣರೂ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಗಡಿಬಿಡಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿರಬಾರದೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಮಿತ್ರ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ನೀಲಗಿರಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ನಲವತ್ತು ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರೀ ನದಿಯ ಮೇಲಿರುವ ವಹ್ನಿಪುಷ್ಕರಿಣೀ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನೆಂಬ ಹೊಯ್ಸಳನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗಳಿಗೆ ದೆವ್ವ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಅದರ ಉಚ್ಚಾಟನೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಾಜನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ದೆವ್ವವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಇವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ರಾಜನು ಜೈನಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಚಾರ್ಯರ

ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು.

ಜೈನಮತವನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದು

ರಾಜನು ಜೈನಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೈಷ್ಣವನಾಗುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಜೈನರ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಬೆಂಕಿ ಬಿತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಆ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ವಾದಕ್ಕೆ ಕರೆದರು. ರಾಜನು ಆ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋತವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಜೈನರು ತಲೆಗೊಂದೊಂದರಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಪರದೆಯೊಳಗಿದ್ದು ಆದಿಶೇಷನಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಬಲವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಜೈನರ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿಹೋಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ರಾಜನು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಜೈನರಿಗೆ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಜೈನರ ದೇವಾಲಯಗಳು ನೆಲಸಮವಾದವು. ಆ ರಾಜನು ಆ ದೇವಾಲಯಗಳಿಂದಲೇ ಒಂದು ಸರೋವರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮೋತೀತಲಾವ್--ಮುತ್ತಿನ ಕೆರೆ--ಯೆಂದು ಕರೆದು ತನ್ನ ಆಚಾರ್ಯಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಲುಮುಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಪಂಚಮರ ಉದ್ಧಾರ

ಆಚಾರ್ಯರು ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿದ್ದು ಒಂದು ದಿನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿರುವದೆಂದು ಮೇಲುಕೋಟೆಯೆಂಬ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಂದು ವಿಷ್ಣುವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಪತ್ನಿಯ ವಿಗ್ರಹವು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿರುವದೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಂದು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಪಂಚಮರು ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ನೆರವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಗೊತ್ತಾದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪಂಚಮರಿಗೆ ಆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು.

ಅಂತ್ಯಕಾಲ

ಆಚಾರ್ಯರು ಬೇಲೂರು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು

ದೇವತಾಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ವೈಷ್ಣವಮತವನ್ನುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಬುದ್ಧರನ್ನು ಗೆದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಲೋತ್ತುಂಗನ ಆಯುಷ್ಯವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದ ದುಸ್ಥಿತಿಗಾಗ್ಗಿ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು. ಚಿದಂಬರಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಗೋವಿಂದರಾಜನನ್ನು ತಂದು ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವರೆಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಚಾರ್ಯರು ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಪರ್ವತದ ಸಾನು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ರಾಮಾನಂದರೆಂಬವರು ಇವರ ಪಂಥವನ್ನು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಭಗವಂತನ ಅರ್ಚನಾವಿಧಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩೭ ರಲ್ಲಿ ಪರಂಧಾಮವನ್ನೈದಿದರು.

ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು

ಹುಟ್ಟು

ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡವು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷಗಳ ತವರುಮನೆ. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಗಿದ್ದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯುತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಈ ಲೇಖನವು ತಿಳಿಸುವದು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಉಡುಪಿಯ ಹತ್ತರ ಶಿವನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಗೇಹಭಟ್ಟನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಸ್ಮಾರ್ತಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಈತನನ್ನು ನಡುಮನೆಯಭಟ್ಟನೆಂದು ಕೆಲವರು ಕರೆಯುವರು. ಅಂತೂ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ "ಭಟ್ಟ" ಎಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ವೈದಿಕ ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರ ಪರಂಪರೆಯವ

ರಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಇನ್ನು ಮಧ್ಯಗೇಹ ಅಥವಾ ನಡುಮನೆ ಎಂಬಿವುಗಳು ಕೂಡ ಈತನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರಲ್ಲ; ಈತನು ಒಳ್ಳೇ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೂ ಭಕ್ತಿವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗದೆ ಅನುಷ್ಠಾನಪರನಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಬಂದ ಅಡ್ಡಹೆಸರು. ಈತನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಗೇಹ ಭಟ್ಟನೆಂದು ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗುವಷ್ಟು ಅನುಷ್ಠಾನತತ್ಪರನಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಈತನ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂಪತ್ತೆಷ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ವಾಚಕರೇ ಊಹಿಸಬೇಕು. ಈ ಸತ್ಕರ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಈತನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಆಸ್ತಿಕ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗಿ ಈತನು ಪಾಜಕವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ತನಗನುರೂಪಳಾದ ವೇದವತಿಯೆಂಬ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಸತ್ಕಾಲಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಈ ದಂಪತಿಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಭವಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಬಲ್ಲಂಥ ಸತ್ಸಂತತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಠಿಣ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅನಂತೇಶ್ವರನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೯ರಲ್ಲಿ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಪವಿತ್ರ ಗರ್ಭದಿಂದ ವಿಜಯದಶಮಿಯು ದಿವಸ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಒಂದು ಕೂಸು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಭಟ್ಟನು ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಕೂಸಿಗೆ ವಾಸುದೇವನೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನು.

ಬಾಲ್ಯ

ವಾಸುದೇವನು ತುಂಬುಮೈಯ್ಯವನು, ಒಳ್ಳೇ ತೇಜಸ್ವಿ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಬಲಶಾಲಿ. ತನ್ನ ಜೊತೆಯವರನ್ನು ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ತುಂಬ ಲವಲವಿಕೆ ಇತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಉಕ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಹುಡುಗನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಆಟದ ಮೇಲಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಪಾಠದ ಮೇಲೆ ಇರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಅಗತ್ಯವೂ ಅವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಟ್ಟನು ಒಂದುಸಲ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅದು ವಾಸುದೇವನಿಗೆ ಹಳೇ ಪಾಠವು ನೆನಪಾದಂತೆ ಆಗಿ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಓದುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಂಗತನಾದನು. ವಾಸುದೇವನ ಜ್ಞಾಪಕ

ಶಕ್ತಿಯು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ವಿಷಯವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತೆಂದರೆ ಅದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಊರಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇಳಿಕೇಳಿಯೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ವಾಸುದೇವನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪುರಾಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಕೂಡ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರು ವಾಗ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನವಾಯಿತು. ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ವಾಸುದೇವನ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಆ ವೇದಾರ್ಥೋಪದೇಶಕನಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿ ಸುವಷ್ಟು ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರ

ಈಶ್ವರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ವಾಸು ದೇವನಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಜನಮಂಡಲಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಬಿತ್ತು. ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬ ಅದ್ವೈತಿಗಳೊಂದು ಕಡೆ, ದೇವರೇ ಇಲ್ಲ ವೆಂಬ ಶೂನ್ಯವಾದಿಗಳೊಂದು ಕಡೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವನೆಯ ಹೆಸರೇ ಅಳಿದು ಹೋಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ದಯಾಮಯನಾದ ವಾಸುದೇವ ನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ದೇವರೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಶೂನ್ಯವಾದ ದಿಂದಲಂತೂ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುವದು. ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ ಜಗತ್ತು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಸಗುಣಕ್ಕೆ ಸೊನ್ನೆ ಸುತ್ತುವ ಅದ್ವೈತವಾದವು ವಾಸುದೇವನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ನೀತಿಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಾರದಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಮಾರ್ಗ ವೆನಿಸಿತು. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇ ನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ವಾಸುದೇವನು ಆ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಧೃಢಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳದೆ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟೇ ಹೊರಟನು. ಹದಿನಾರುವರ್ಷದ ಹುಡು ಗನು ಸರ್ವ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸೌಖ್ಯಗಳನ್ನೂ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಂಡು ತನಗೆ ತಕ್ಕ ಗುರು ಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತ ಪ್ರೇಕ್ಷರೆಂಬ ಮಹಾನುಭಾವರ ಸಮಾಗಮವಾಯಿತು. ಅಚ್ಯುತಪ್ರೇಕ್ಷರು ಅದ್ವೈತಪಕ್ಷದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯು ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದು ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅದರ ತೂಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯ

ಸಮಾಗಮವು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಾಸುದೇವನು ಬರುತ್ತಲೇ ತಕ್ಕ ಶಿಷ್ಯನು ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಗುರುವಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಗನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪರಿತಾಪಗೊಂಡ ಭಟ್ಟನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಗನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸಾಹಸವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ತಂದೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ವಾಸುದೇವನಿಗೂ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುತ್ರನಾಗುವ ವರೆಗೆ ತಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರದಿಂದ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ವಾಸುದೇವನು ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಸಿದನು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಾರ್ಥವು ವಾಸುದೇವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಬರುತ್ತಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲಾರದೆ ಅಚ್ಯುತಪ್ರೇಕ್ಷರು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅತ್ತ ವಾಸುದೇವನು ಸಿದ್ಧಸಂಕಲ್ಪನೆಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಭಟ್ಟನಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯ ಪುತ್ರಲಾಭವಾಯಿತು. ಒಡನೆ ವಾಸುದೇವನು ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಇನ್ನು ತನಗೆ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆಕೊಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಮುಖದರ್ಶನವು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯದೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದನು. ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾಗುವದರ ಮೂಲಕ ಅರ್ಧಾಂಗೀಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸಮಯದ ಸದುಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸುದೇವನು ಅಚ್ಯುತಪ್ರೇಕ್ಷರಿಂದ ಚತುರ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞನೆಂಬ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಪೀಠಾರೋಹಣ

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರ ತಿರುಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಬಂದು ವಾದ ಮಾಡಿ ಸೋತು ಹೋಗುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇವರು ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ಹದವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ಗುರುಪೀಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರೆಂದು ಅಚ್ಯುತಪ್ರೇಕ್ಷರು ವೇದವಿಧಿಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆನಂದತೀರ್ಥರೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಇವರೇ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಸ್ವಮತೋದ್ಧಾರ

ಆಚಾರ್ಯರ ಯಶೋದುಂದುಭಿಯ ಧ್ವನಿಯು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಳಗುತ್ತಲೇ ಪರಮತಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದರು. ಅದ್ವೈತ ಮತದವರು ಬಂದು ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅಭೇದವನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಜಗತ್ತಿನ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಬೌದ್ಧರು ಬಂದು ತಮ್ಮ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪಾಠವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಶಾಂಕರಮತದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಖಂಡನೆಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸ್ತಂಭೀಭೂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಜೀವೇಶ್ವರರ ಭೇದವನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ತಾವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಮುದ್ರಾಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ದ್ವೈತಪಂಥವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಮಾಡಿದರು.

ದಿಗ್ವಿಜಯ

ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹರಡಿ ಜನರಿಗೆ ದ್ವೈತಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅನಂತಪುರ, ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿ. ರಾಮೇಶ್ವರ, ಶ್ರೀರಂಗ, ಮಧುರೆ, ವಿಷ್ಣುಮಂಗಲ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯಿಂದ ಮಹಾಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅನಂತಶಯನದಲ್ಲಿ ರಾಜನೆದುರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಂಕರಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಒಬ್ಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಡನೆ ಬಲವಾಗಿ ವಾದಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಆ ಸ್ಮಾರ್ತಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳಲು ಆಚಾರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಮಾಡಲುದ್ದೇಶ ಮಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ಶ್ರುತಿಗೆ ಮೂರರ್ಥವನ್ನೂ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಹತ್ತರ್ಥವನ್ನೂ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದೆಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆರಗುಮಾಡಿದರು. ಆ ವಿಚಾರವು ನಡೆದ ಪಯಸ್ವೀ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಅವರದೊಂದು

ಜಯಸ್ತಂಭವಿದ್ದು ಅದು ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಹೂತುಕೊಂಡಿರುವದು. ಅನೇಕರು ಈಗಲೂ ಅದರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉಡುಪಿಗೆ ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಶೋಭನಭಟ್ಟನೆಂಬ ಅದ್ವೈತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇವರೇ ಮುಂದೆ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು.

ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹವಾದದ್ದು

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಸಾಕ್ಷಾದ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದರು; ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಭಗವದ್ಗೀತಾಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೂ ದ್ವೈತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಚರಣಾರಾಧನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಬದರೀವೃಕ್ಷದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತತ್ವರಹಸ್ಯವನ್ನುಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಆಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾವು ಬರೆದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅವರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕೂಡ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ವ್ಯಾಸಾಭಿಪ್ರಾಯಪ್ರದರ್ಶಕವೆಂದು ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಮೂವತ್ತೇಳು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ

ಇತರ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂಥ ಮಹಿಮೆಗಳು ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿವೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಆಚಾರ್ಯರು ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಕೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಹಡಗು ಮುಳುಗುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಹಾಕಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವದ್ದು

ಕೇಳಬಂತು. ಪರಮ ದಯಾಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಹಳ ಕನಿಕರ ದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಶಾಟಿಯನ್ನು ಅತ್ತ ಬೀಸುತ್ತಲೇ ಆ ಹಡಗಿಗೆ ಅನು ಕೂಲಮಾರುತನ ಸಹಾಯವಾದಂತಾಗಿ ಅದು ಸರಾಗವಾಗಿ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿತು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವ ಉಳಿಯಿತೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಅರ್ಪಣಮಾಡಿದರು. ಮಹಾ ವಿರಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗೋಪೀಚಂದನದ ಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮಠದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯರು ಆ ಗಡ್ಡೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹವು ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿ ತಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಆ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಲಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿವಿಧ ವೈಭವಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಎಂಟು ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಕೃಷ್ಣವಿಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಉಡುಪಿಯು ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿರುವದು. ಆ ಎಂಟು ಮಠಗಳು ಈಗಲೂ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವವು. ಒಂದೊಂದು ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎರಡು ವರ್ಷ ಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಆ ಉಪಾಸನೆಯ ಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉತ್ಸವವು ಪರ್ಯಾ ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವದು.

ಕೊನೆಯ ವಿಜಯ

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಪಂಡಿತನೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡಿದ್ದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಮಹಾ ದುರಭಿಮಾನಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರೊಡನೆ ವಾದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಏಳು ದಿನ ವಾದ ನಡೆಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಾರಿಹೋದವು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಆಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರಾದನು. ಅವನ ಮಗ ಪಂಡಿತ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯನು ಮಧ್ವವಿಜಯ, ಮಣಿಮಂಜರಿ ಮತ್ತು ವಾಯು ಸ್ತುತಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದನು.

ಅವತಾರ ಸಮಾಪ್ತಿ

ಬೌದ್ಧಪ್ರಾಯರಾಗಿ ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಿರುವ ಜನರನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಉದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದೆ

ಇದ್ದ ಶಿವನನ್ನು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಭಕ್ತಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಮುದ್ರಾಧಾರಣೆಯಾಗುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಬಂದಿತ್ತು. ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಮುದ್ರಾಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯಾಗುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಆ ರಕ್ತಪಾತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಆಚಾರ್ಯರು ಪಿಷ್ಟಪಶುವಿನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದರು. ತಾವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭೀಮಸೇನನ ಅವತಾರವೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅದ್ಭುತವಾದ ಜೀರ್ಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಕಂಕುಳೊಳಗಿನ ಕೂಸಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಎತ್ತಿಗಾಗಿ ಬೇಯಿಸಿದ್ದ ಹುರಳಿಯನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ತಿಂದು ಹಾಲುಕುಡಿದರೆಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವರಾದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಪಂಚಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆಂತಲೂ ಹೇಳುವರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸುಮಾರು ೮೦ ವರ್ಷ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾಡಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೭೮ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅವತಾರವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಮಾಡಿದರು.

ಜ್ಞಾನದೇವ

ಹುಟ್ಟು

ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾದರೂ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕುಲವು ಪಾವನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಬರಲಾರದು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಲಕರ್ಣಿವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಠ್ಠಲಪಂತನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಳ್ಳೇ ಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನು. ಅವನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಪುಣೆಯ ಹತ್ತರಿರುವ 'ಆಳಂದಿ' ಎಂಬ ಊರಿನಿಂದ ರುಕ್ಮಿಣಿಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತಂದು ಅವನ ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿದರು. ಆತ್ಮವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ

ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯವಿದ್ದ ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ತನ್ನ ವೈರಾಗ್ಯದ ವೇಗದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಮಾನಂದರೆಂಬ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೊಕ್ಕನು. ಅವರು ಇವನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಹೆಂಡತಿ ಇರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಡಲಾರರೆಂದು ತಿಳಿದು ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ಸನ್ಯಾಸದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವಿಶೇಷದಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಅವರಿಂದ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಆಳಂದಿಯವರಿಗೆ ಇವನ ನೆಲೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಬಹು ಸದ್ಗುಣಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ರಾಮಾನಂದರಿಗೆ ಅವನು ಬಹು ಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯನಾದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಠದ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ದಾರಿಹೋಕರಾಗಿ ಆಳಂದಿಗೆ ಬಂದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾತುರಳಾದ ರುಕ್ಮಿಣೀಬಾಯಿಯು ಇತರರೊಡನೆ ಬಂದು ಅವರ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟಳು. 'ನಿನಗೆ ಸಂತತಿಯಾಗಲಿ'' ಎಂದು ಅವರು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಕೆಯ ಮುಖವು ವಿವರ್ಣವಾಯಿತು. ಅದರ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೇಳಿದರು. ಆಕೆ ತನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಶದವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಕೆಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಾಶಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ವಿಠ್ಠಲಪಂತನನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ಆಗ ಇದ್ದಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು “ ನೀನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರು ” ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಲೋಕವಿರುದ್ಧವಾದರೂ ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದು ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ಆಳಂದಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಬಂದನು. ಇವನೊಬ್ಬ ಪತಿತನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಇವನನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನೂ ಕಷ್ಟ-ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತ ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೭೫ ರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದೇವನ ಜನ್ಮವಾಯಿತು.

ಬಾಲ್ಯ

ಜ್ಞಾನದೇವನಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿನಾಥನೆಂಬ ಅಣ್ಣನೂ ಸೋಪಾನದೇವನೆಂಬ ತಮ್ಮನೂ ಮುಕ್ತಾಬಾಯಿಯೆಂಬ ತಂಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಪತಿತರ

ಸಂತತಿಯವರೆಂದು ಊರಿನವರು ಯಾರೂ ಇವರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಇತರರ ಸಂಪರ್ಕವೇ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೇ ವಿರಕ್ತನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ತಂದೆಯು ಮತ್ತು ಸಾಧ್ವೀಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತರದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಹುಡುಗರ ಕಾಲವೆಲ್ಲಾ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಹಾಮಹಾದಿಗ್ದಂತಿ ಪಂಡಿತರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಈ ಹುಡುಗರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಕೊಂಡವು. ಇತರರು ಇಷ್ಟನ್ನೂ ಕಲಿಸುವುದೂ ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇತರರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕೆಟ್ಟ ಚಟಗಳ ಗಾಳಿ ಬೀಸದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇತರರ ಸವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದ್ದು ಒಂದು ನ್ಯೂನತೆಯಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅದರ ಪರಿಣಾಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಠ್ಠಲಪಂತನು ಎಷ್ಟೋ ಹಣಗಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದಾರಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆರೂಢಪತಿತನಾದವನಿಗೆ ದೇಹಾಂತಶಿಕ್ಷೆಯೇ ಹೊರತು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಲ್ಲರೂ ಗದರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ತಾವು ಆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಮೇಲಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದೀತೆಂದು ಗಂಡ ಹೆಂಡರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಯಾಗಿಗೆ ಹೋಗಿ ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು.

ಉಪನಯನ

ಹಿರಿಯವನಾದ ನಿವೃತ್ತಿನಾಥನು ಒಬ್ಬ ಯೋಗಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಧನ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪನಯನದಿಂದ ತನಗೇನೂ ಆಗಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಾನು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಪವಿತ್ರನೇ ಎಂದೂ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಜ್ಞಾನದೇವನು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಟ್ಟುಗಳಿರಲೇಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಕಟ್ಟನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ತಾವು ಮೇಲುಪಂಗ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಜ್ಞಾನದೇವನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಪೈಠಣದಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ತಂದರೆ ತಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವದಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಜ್ಞಾನದೇವನು ಪೈಠಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮವೃಂದದ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದೇವನು ಒಂದು ಕೋಣನ ಬಾಯಿಂದ ವೇದವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಂಥವನ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮದೇನೆಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಗೊಣಗುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇವನಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಆಳಂದಿಯವರು ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಗ್ರಂಥರಚನೆ

ಉಪನಯನವಾದ ಮೇಲೆ ಕಲಿಯಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನದೇವನಿಗೆ ಉಪನಯನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಭಾಷಣದಿಂದ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನದೇವನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟನಾಗಿ ಯೋಗಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನಮಂಡಲಿಗೆ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನದೇವನಿಗೆ ಉತ್ಸುಕತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಶಿವವಿಷ್ಣ್ವಾದಿ ದೇವರುಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯ ಒಡೆಪಾಟ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ದ್ವೇಷ, ಇವೆಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನದೇವನಿಗೆ ಕಂಡುಬಂತು. ದೇವರ ವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕಂಕುಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಈ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವ ಕೊರತೆಯಿಂದಲೇ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಜ್ಞಾನದೇವನು ತನ್ನ ಹದಿನೈದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಾರ್ಥ ದೀಪಿಕೆಯೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದನು. ಸಮುದ್ರದ ತಳವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ರತ್ನಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನದೇವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ ರಹಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೊರಬಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಕೂಡ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ತಿದ್ದುಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಿದವು. ಇದು ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಘೋರಗ್ಗರೆವ ಅಲೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ಶಿವ, ವಿಷ್ಣುಮೊದಲಾದವರ ಭೇದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ

ಕೆಸರನ್ನು ತೊಡೆದದ್ದರಿಂದ ಜನರ ವ್ಯರ್ಥಕಲಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಇಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಿಚಾರವು ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಬಹು ಜನಗು ಓದುವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಭಾಷಾಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನಲ್ಲದೆ ಅಮೃತಾನುಭವವೆಂಬ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದು ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಇತರ ವೇದಾಂತಿಗಳಂತೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ದೂಷಿಸದೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಭಕ್ತಿಗೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬರೆದ ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಮಾಜೋನ್ನತಿಗೂ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮಗಳಾಗಿವೆ.

ದೇಶಸಂಚಾರ

ಗ್ರಂಥಮೂಲಕವಾದ ದೇಶಸೇವೆಯು ಶಾಶ್ವತವಾದರೂ ಫಲಕಾರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರಿದ್ದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನದೇವನು ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಡನೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜನಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಭಗವದ್ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವದೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶ. ಭಗವದ್ವಿಚಾರವೊಂದು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಂಬಿಸಿತೆಂದರೆ ಅವರು ಸರ್ವರೊಡನೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಡೆದು ಭೂಲೋಕವನ್ನೇ ವೈಕುಂಠವಾಗಿ ಮಾಡುವರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಈ ಭಗವದ್ವಿಚಾರವು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾಗಿರದೆ ಭಕ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದಿರಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಪ್ರೇಮಶಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೋದಹೋದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗಾದರೂ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಭಜನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವದರ ಮೂಲಕ ಜಾತೀಯ ದುರಭಿಮಾನವನ್ನು ಮರೆಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಜ್ಞಾನದೇವನು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವದರಲ್ಲೇನೂ ಹಿಂದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ಇದ್ದು ಅವುಗಳ ದ್ವೇಷ ಮಾತ್ರ ಇರಬಾರದೆಂದೂ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಐಕ್ಯಮತ್ಯದಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಅವನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಅಂತ್ಯಕಾಲ

ಜ್ಞಾನದೇವನು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಎಂದೆಂದೂ ದುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದು ಮದುವೆಯಾಗಲೂ ಇಲ್ಲ; ದೇವರೆಂದು ಮೂಗು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೂಡಲೂ ಇಲ್ಲ. ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯೇ ಜನಾರ್ದನನ ಸೇವೆಯೆಂದು ಅವನ ಭಾವನೆ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಹಿಂದುಳಿದಿರಬಾರದೆಂದು ಅವನ ಆಶೆ. ಜನರು ದುರಭಿಮಾನಗ್ರಸ್ತರಾಗುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಕುತೂಹಲವಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಚಂಗದೇವನೆಂಬ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಯೋಗಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಗ್ರವಾದ ಹುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಕಾಲಸರ್ಪವನ್ನು ಚಾಟಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನದೇವನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನದೇವನು ಒಂದು ಮೋಟುಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಇದಿರಾಗಿ ಹೋದನಂತೆ. ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಜೀವವಾದ ಹುಲಿಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಯೋಗಿಯು ನಾಚಿಕೊಂಡು ಒಡನೆ ಶಿಷ್ಯನಾದನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕವಾಗಿ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಜನಮಂಡಲಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ ಜ್ಞಾನದೇವನು ತನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ೧೨೯೬ ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಶ್ವರವಾದ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದನು.

ಕನಕದಾಸ

ಪೀಠಿಕೆ

ದೇವರು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸುವದೆಂದರೆ ಅವನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವದು. ಇಂಥ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ತು—ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕುವಂಥದ್ದಾಗಿರದೆ ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವದು. ಭಗವಂತನ ಈ ಪ್ರಭಾವವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕನಕದಾಸನೆಂಬ ಭಕ್ತಶಿರೋಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು.

ಹುಟ್ಟು

ಕನಕದಾಸನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೋಡ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬಾಡವೆಂಬ ಊರು. ಇವನ ತಂದೆಯು ಹೆಸರು ಬೀರೇಗೌಡ. ಇವನು ಅಂಡೆಗುರುಬರ ಜಾತಿಯವನಾಗಿದ್ದು ಗೌಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮತಂತ್ರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರೆಂಬವರಿಂದ ಚಕ್ರಾಂಕಿತನಾಗಿ ವೈಷ್ಣವಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿರುಪತಿಯ ವೆಂಕಟರಮಣನಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೊಲಮನೆಗಳಿದ್ದು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಬಚ್ಚಮ್ಮನು ತಲೆನರೆಯುವ ಕಾಲಬಂದರೂ ಬಸಿರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ದಿನ ವೆಂಕಟರಮಣದೇವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಒಂದು ಉಂಡೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಸಾದದ ಫಲವಾಗಿ ಬಚ್ಚಮ್ಮನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನು ಹಡೆದಳು. ಆಗ ಬೀರೇಗೌಡನು ಶಿಶುವಿಗೆ ವೆಂಕಟರಮಣದೇವರ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಮ್ಮನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಸುಯೋಗದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ತಿಮ್ಮನು ಕನಕನಾದದ್ದು

ಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿಶುವಿನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದೇನಿದೆ? ಶಿಶುವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ನಾಮುಗಳ ಉಚ್ಚಾರ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಸಹವಾಸ, ಭಗವತ್ಸೇವೆ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿತು. ಬೀರೇಗೌಡನು ಶಿಶುವಿನ ಆರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ವಯಸ್ಸು ಬರಬರುತ್ತ ತಿಮ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಕಾಣುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಗಿ ಏಳು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಧನವನ್ನು ಇವನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೀನರಿಗೂ ಅನಾಥರಿಗೂ ಹಂಚುತ್ತ ಬಂದದರಿಂದ ಇವನ ಮೇಲೆ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಅನುರಾಗ ಉಂಟಾಗಿ ಆಗ ಕನಕದ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಇವನಿಗೆ ಕನಕನೆಂದು ವಾಡಿಕೆಯಾದ ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಕನಕನು ಕನಕನಾಯಕನಾದದ್ದು

ಅವನ ಪರಹಿತೈಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದೇವರು ಸಂತುಷ್ಟನಾದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನವು ತನಗೆ ತಾನೇ ಹೊಳೆಯುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅವನ ಪೌರುಷವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಅವನ ಗೌರವವು ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಗ್ರಾಮದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಒಡೆತನವೇ ಬಂತು. ಆಗ ಅವನು ಕನಕನಾಯಕನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನಿಗೆ ಹರಸಿಕೊಂಡ ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದದರಿಂದ ಜನರು ತಿರುಪತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವನು ಪ್ರಪಂಚದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬೀಳದೆ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಗಿನೆಲೆ ಎಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಆದಿಕೇಶವಸ್ವಾಮಿಗೆ ಒಂದು ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಬಹು ವೈಭವದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ವೆಂಕಟರಮಣನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ತನ್ನ ಆದಿಕೇಶವಸ್ವಾಮಿಯ ಮೇಲಿನ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕದಲಿಸುವದು ಕನಕನಾಯಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಒಡನೆ ಅವನಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಹೊಟ್ಟೆಶೂಲೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಸಲವೂ ವೆಂಕಟರಮಣನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಕನಕನಾಯಕನು ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ " ಬಂದೆವಯ್ಯಾ ಗೋವಿಂದ ಶೆಟ್ಟಿ " ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಲೆ ಉದರಶೂಲೆಯು ಹೋಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕನಕನಾಯಕನು ಕನಕದಾಸನಾದದ್ದು

ಕನಕನಾಯಕನು ತಿರುಪತಿಯಿಂದ ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಡವಿಹಾಕಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಾಸಕೂಟದ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಯಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ತಾಲತಂಬೂರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಗವನ್ನಾಮವನ್ನು ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಊರೂರು ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಇವನಿಗೆ ಕನಕದಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಿತ್ತು. ಅಂಡೆಗುರುಬನು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಇತರ ಹಿರಿಯತನದ ಶಿಷ್ಯರು ಅಸೂಯೆ

ಗೊಳ್ಳಲು ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದೊಂದು ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ತಿಂದು ಬಂದವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಉಳಿದ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೋ ದೂರ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ತಿಂದುಬಂದರು. ಕನಕನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಿನ್ನುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಆಗದೆ ಆತ್ಮನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಂದಿಟ್ಟನಂತೆ. ಆಗ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೇವರ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಇರುವ ಕನಕನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಇವನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯಿದ್ದುದ ರಿಂದ ಇವನು ತಾನೇ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುತ್ತ ಹೊರಟದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಉಪದೇಶವು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಡೆದು ಮೂಡುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಕನಕನ ಕಂಡಿಯಾದದ್ದು

ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕನಕನು ಒಮ್ಮೆ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆಂದು ಬಂದನು. ಗುಲಾಬೀಹೂವಿನ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಮುಳ್ಳು ಗಳಂತೆ ದೇವರ ಕಾವಲಿಗರಾದ ಪರಿವಾರದವರು ಈ ಕುರುಬದಾಸನನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಮಡಿಗೆಲ್ಲಿ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೋ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಹುಸ್ಸೆಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಕನಕನು ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಕಾರದ ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಾಡಿನಿಂದ ಭಗವದ್ದರ್ಶನ ವಿಷಯಕವಾದ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ದನು. ಆಗ ಭಕ್ತಪರಾಧೀನನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿದ್ದ ಆ ತನ್ನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಆ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಡಿಯನ್ನು ಕೆಡವಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೂ ಈಗಲೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಗ್ರಹವು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಈಗ ಯಾರಿಗೆ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಕಂಡಿಯಿಂದಲೇ. ಆ ಕಂಡಿಗೆ ಈಗಲೂ ಕನಕಕಂಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕಂಡಿಗೆ ಎದುರಾಗಿಯೇ ಈಚಿಗೆ ಭಕ್ತಾ ಗ್ರೇಸರನಾದ ಕನಕದಾಸನ ಗುಡಿಯು ಏರ್ಪಾಡಾಗಿದೆ.

ದಾಸನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದು

ಒಂದು ಸಲ ಪರ್ಯಾಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋದೇಮಠದ ವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಾನಸಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪಿತಮಾಲೆಯು ಕಲ್ಪಿತ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ ತೂರದೆ ಇರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಪೇಚಾಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕನಕದಾಸನು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬೇರೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರೆ ಆ ಹಾರವು ತೂರುವದೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕನಕದಾಸನನ್ನು ಮಹಾತ್ಮನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ತನಗೆ ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗಂಟುಬಿದ್ದರು. ಉದಾರಬುದ್ಧಿಯ ಕನಕನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗಿನ್ನೂ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಸಾಲದೆಂದು ದೇವರು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುವದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕನಕದಾಸನ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಮರುದಿನದ ದ್ವಾದಶಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನವನ್ನೀಯುವೆನೆಂದು ದೇವನು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಟ್ಟಹಾಸದೊಡನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ನುಗ್ಗಿಬಂತು. ಮಠವೆಲ್ಲಾ ಅಪವಿತ್ರವಾಗುವದೆಂದು ತಲೆಗೊಂದು ಕೂಗು ಹಾಕಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ನಾಯಿ ಕನಕನ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಬಂತು. ಕನಕನು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ "ಡೊಂಕು ಬಾಲದ ನಾಯಕರೆ ನೀವೇನೇನೂಟವ ಮಾಡಿದಿರಿ" ಎಂಬ ಹಾಡಿನಿಂದ ಕೇಳಲು, ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ನಾಯಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಗಾದರೂ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಕನಕನನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲು ಕನಕನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ದೇವರು ಕುದುರೆಯಾಗಿ ಹಿಂಗಾಲನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೂ ಮುಂಗಾಲನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆಯೂ ಇಟ್ಟು ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತೆ! ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಯವದನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟೋ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನಕದಾಸನು ತೋರಿಸಿದ ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ ಮಹಿಮೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಗ್ರಂಥರಚನೆ

ಕನಕದಾಸನು ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ, ರಾಮಧ್ಯಾನಚರಿತ್ರೆ, ನಳಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವದಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುಪರವಾದ

ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಧ್ಯಾನದ ಚರಿತ್ರೆಯು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಸೀತಾಸಮೇತನಾಗಿ ಬರುತ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಳಿದು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಭಕ್ಷಭೋಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇಲ್ಲಿನ ಬೆಳೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದ್ದ ನರೆದಲೆಗ ಎಂಬ ಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಘವ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಆ ಹೆಸರು ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿ ರಾಗಿ ಎಂದಾಯಿತಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕನಕದಾಸನು ರಾಮಧ್ಯಾನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಕನಕದಾಸನು ಕಾಗಿನೆಲೆಯ ಆದಿಕೇಶವನೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವದೇವರ ಅಂಕಿತದಿಂದಲೂ ಪದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮಾತುಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು ಗೂಢವಾಗಿರುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನೋಡಿರಿ—ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಾಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಕನಕನು "ನಾ ಸತ್ತರೆ ಮುಕ್ತಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಘೊಳ್ಳೆಂದು ನಗಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳೆಂದು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಆಗ ಕನಕನು "ನಾ ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರ"ವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದೊಡನೆಯೇ ಉಳಿದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮುಖವು ಪೆಚ್ಚುಬಿದ್ದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಹೀಗೆ ದೂರಾರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕನಕನ ಮುಂಡಿಗೆಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕನಕನು ತಿಮ್ಮನಾಗಿ, ಕನಕನಾಗಿ, ಕನಕನಾಯಕನಾಗಿ, ಕನಕದಾಸನಾಗಿ ತಾನೂ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು ಇತರರಿಗೂ ದೇವರನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ನೀತಿಯ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ತೊಂಬತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ಬಾಳಿ ಆದಿಕೇಶವದೇವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಗಿದನು.

ಅಕಬರ

ಹುಟ್ಟು

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಾತನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು ಮೊಮ್ಮಗನಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಮೂಡುವವೆಂದು ಜನರಾಡುವ ಮಾತಿಗೆ ಅಕಬರನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಕಬರನ ತಾತನಾದ ಬಾಬರನು ಒಳ್ಳೇ ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುವೂ ಎದೆಗಾರನೂ ದೈವಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನೂ ಆಗಿದ್ದು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ನೆಟ್ಟವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಬರನ ಮಗನಾದ ಹುಮಾಯೂನನು ಹತ್ತೆಂಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಗೆಗಳ ಹಗರಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದು ಗರ್ಭಿಣಿ ಯಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೊಂದು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಶ್ರಯ ವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಬಹು ಕಡೆ ನಿರಾಶೆಯೇ ಫಲ ವಾಯಿತು. ಸಿಂಧುಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಉಮರ್‌ಕೋಟೆಯ ರಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹುಮಾಯೂನನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರುಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನ ಹೆಂಡತಿಯು ಉಮರ್‌ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕ್ರಿ. ೧೫೪೨ ರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆ ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುತ್ರರತ್ನದ ಉದಯವಾಯಿತು. ಕಂದಕಂದ ಊರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವದ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿರುವವರಿಗೇನಾ ದರೂ ಕೊಡೋಣವೆಂದರೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಕಸ್ತೂರಿ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಹುಮಾಯೂನನು ಅದನ್ನೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಮೊದಲನೇ ದುರ್ದೆಶೆ

ಮುಂದೆ ಸುಖವಾಗುವದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ಕಷ್ಟಗಳೊದಗುವವೆಂದು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅಕಬರನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕಬರನಿಗೆ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹುಮಾಯೂನನು

ತನ್ನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಗನ ಮುದ್ದುಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನು ಆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವರಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಆ ಕುಮಾರನು ಬಹು ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಮಗನನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಹುಮಾಯೂನನು ತನ್ನ ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ನಡೆದನು. ಕಂದಹಾರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಮಾಯೂನನು ಮಗುವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲರಿಯದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮುಖವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಅಕಬರನನ್ನು ತಂದೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಹುಮಾಯೂನನು ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಸುದೈವಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇವರು ಕೈಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಭಗವಂತನು ಅವನ ರಕ್ಷಣೆಯ ಭಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆ ತಮ್ಮನೆಂಬುವನು ಆ ಮಗು ತನ್ನ ಮಗನೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕಂದಹಾರಿಗೊಯ್ದು ತನ್ನ ರಾಣಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಹುಮಾಯೂನನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನೆಂದು ಕೇಳಿ ಆ ತಮ್ಮನು ಆ ಮಗುವನ್ನು ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ವಶ್ಯಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಅದನ್ನು ಕಾಬೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸಹೋದರನ ಬಳಿಗೆ ಸಾಗಹಾಕಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಿ ಕಾಬೂಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮಗನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡನು.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಎರಡನೇ ದುರ್ದೆಶೆ

ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಆಗ ಆದ ಜಯದ ಬೆಳಕು ಬರೀ ಮಿಂಚಿನ ಬೆಳಕಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಕಾಬೂಲಿನಲ್ಲಿ ಸೋತ ಸಹೋದರನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ದಂಡು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಕಾಬೂಲನ್ನು ಕಸುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅಕಬರನು ಮತ್ತೆ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದನು. ಆಗ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದ ಹುಮಾಯೂನನೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಂಡನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ರಣಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಊರೊಳಕ್ಕೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುವದಕ್ಕೆ

ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಆಗ ಊರೊಳಗಿದ್ದ ತಮ್ಮನು ಗುಂಡಿನೆದುರಿಗೆ ಅಕಬರನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಬುಡ್ಡ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಿಂದ ಹುಮಾಯೂನನು ಆಗ ಗುಂಡುಹಾಕುವ ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಹೇಗೋ ಕಾಬೂಲನ್ನು ವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಮಗನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನಿತ್ತನು. ಈ ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಕಬರನಿಗೆ ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಮಾಯೂ ನನ ಇಹಲೋಕಯಾತ್ರೆಯೂ ಮುಗಿಯಿತು.

ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಆಳಿಕೆ

ಹುಮಾಯೂನನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವೂ ಅಲ್ಪವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಅಲ್ಪ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಹೇಮು, ಸಿಕಂದರಶಹ–ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಬಲರಾದ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ದುರ್ಭಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಮಾಸವೆಂಬಂತೆ ಬರಗಾಲವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ತನ್ನ ಉಪದೇಶಕನಾದ ಬೈರಾಮನೊಡನೆ ಪಂಜಾಬಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯಾಧಿ ಕಾರಿಯು ಹುಮಾಯೂನನ ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯೊಡನೆ ರಾಜಚಿಹ್ನಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ರಾವುತನನ್ನು ಅಕಬರನ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾಜಚಿಹ್ನವು ತನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಅಕಬರನು ಕಾಳಾನೂರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೋಟದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಜೊತೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೈರಾಮನು ಅಕಬರನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ರಾಜಚಿನ್ಹಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೬ರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಇತ್ತ ಹೀಗಾಗಿರಲು ಅತ್ತ ಹೇಮುವೆಂಬವನು ಬಂದು ದಿಲ್ಲಿ, ಆಗ್ರಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಬೈರಾಮನು ಅಕಬರನೊಡನೆ ಬಂದು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಹೇಮುವಿನ ಸೊಕ್ಕಡಗಿಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಕಂದರನೂ ಶರಣು ಬಂದನು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಪುಂಡಾಟವನ್ನಡಗಿಸಿ ಬೈರಾಮನು ತನ್ನ ಬೇಳೆಯನ್ನು ಬೇಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಬೈರಾಮನು ದುರಭಿಮಾನಿ ಯಾಗಿಯೂ ಸ್ವಮತಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿಯೂ ಕ್ರೂರನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದದರಿಂದ ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಕಬರನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾ-ಗುತ್ತ ಆಗುತ್ತ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನೇ ರಾಜ್ಯ

ಸೂತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೈರಾಮನ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ಅಕಬರನು ಮನಗಂಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂಚನೆಯು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಬಂತು. ಆಗ ಅವನು ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತ ವನ್ನು ತಾನೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದೂ ನೀನು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿ ಮಕ್ಕಾಯಾತ್ರೆಗೆ ತೆರಳಬಹುದೆಂದೂ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೈರಾಮನಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿ ಸಿದನು. ಅಕಬರನ ಹೃದಯದ ಕೆಚ್ಚು ಬೈರಾಮನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು.

ರಾಜ್ಯಭಾರ

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಾಗ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸು. ಆಗ ಮೊಗಲರ ಬೆಳಕು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದು- ಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಿಂಧುಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಫಘನ್ ರಾಜರ ಕಣ್ಣು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಜನರ ನಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪರ ಧರ್ಮದ ಆಳಿಕೆಯಿರುವದು ಒಗ್ಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಅವನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದನು. ಒಂದುಪಕ್ಷ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಆಳುವದಾದರೂ ತನ್ನ ದೇಶದಿಂದ ದಂಡು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನೂ ಅವನು ಯೋಚಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಐಕ್ಯದಿಂದ ನಡೆ ಯುವದೇ ರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂಬದೊಂದು ಮೂಲ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ವರ್ತನಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅವನು ಹಗೆತನವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವ ಸಾಧುಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದ ರಾಜರ್ಷಿಯೆನ್ನಬಹುದು. ಹೀಗೆಂದು ಅವನು ಶಸ್ತ್ರಸನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡ ಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾದನು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರಮೂಲಕ ವಾದ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳೇ ತುಂಬಿದ್ದದರಿಂದ ಅಕಬರನೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನು ಸರಿಸಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಕದನಕ್ಕೂ ಕೈಗೊಟ್ಟು ನಿಂತು ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಶತ್ರು ಗಳನ್ನು ಬೆರಗುಮಾಡಿ ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜ್ಯಗಳು ಅಕಬರನ ಹಸ್ತರೇಖೆಯಲ್ಲಡಗಿದವು. ಆದರೂ

ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹರಡಿದ ಶ್ಲಾಘನೆಯು ಅವನ ಯುದ್ಧಕಲೆಗಿಂತಲೂ ಜನತೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವನ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುವದು.

ಕ್ಷಮಾಶೀಲತೆ

ತನ್ನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದ ಬೈರಾಮನು ಆಗ್ರಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪುಂಡರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದಂಗೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ತೋಳತೀಟೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಅವನ ಮದವನ್ನು ಇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಕಬರನು ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಬೈರಾಮನು ಉಪಾಯಾಂತರವನ್ನರಿಯದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಅಕಬರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ಶರಣುಮಾಡಿದನು. ಬೈರಾಮನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಕಬರನು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ತನಗೆ ಉಪದೇಶಕನೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಬೈರಾಮನನ್ನು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರಲು ಸರ್ವ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದನು. ಅಕಬರನ ಈ ಬಗೆಯ ಸರಳ ವರ್ತನದಿಂದ ಕುಟಿಲಹೃದಯನಾದ ಬೈರಾಮನಿಗೂ ಕೂಡ ನಿಜವಾದ ವೈರಾಗ್ಯವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಆಗ ಅವನು ಮಕ್ಕಾಯಾತ್ರೆಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಖಾನ್‌ಜಮಾನನೆಂಬ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಕಾಲುಕೆರೆದು ಕದನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಷೇರ್‌ಶಹನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸದೆ ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಪಾರುಪತ್ಯವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು ಅಕಬರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೆ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಆ ಖಾನನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ದುಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ್ದೆಂದು ಅಕಬರನು ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅದರ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಅವನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಅವನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಎಣಿಸಲಾಗದಷ್ಟಿರುವವು.

ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣೆ

ಅಕಬರನು ಕ್ಷಮಾಶೀಲನೆಂದು ಇತರರು ತಪ್ಪು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಮೆಗೆ ಅನರ್ಹನೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅಂಥ ಅನರ್ಹನಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಅವನು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಂಖಾನನೆಂಬೊಬ್ಬ ದಳವಾಯಿಯು ಒಬ್ಬ ರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ರಾಣೀವಾಸದವರನ್ನೂ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನ ಉಪಭೋಗಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಕಬರನು ಅವನನ್ನು ಆಗ ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಆದಮನು ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಅಕಬರನನ್ನು ಇರಿದೊರಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೆಂಗಣ್ಣನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಕಬರನ ಮಲಗುವ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನ ಭಯಂಕರವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾವಲಿಗರು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದವರಾಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಾಕಿದರು. ಈ ಸದ್ದಿನಿಂದ ಅಕಬರನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಇದೇನೆಂದು ಕೇಳಲು ಆದಮನು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದು ಝಳಪಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅಕಬರನು ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಗುದ್ದಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿದನು. ಆ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಆದಮನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂತು. ಅವನನ್ನು ಮೂಟೆಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಅಕಬರನು ಆಳುಗಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ಆದಮನು ಅರಸುಮನೆತನದವನೇ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎತ್ತಿ ಅಪ್ಪಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸೊಗ್ಗದೆ ಆಳುಗಳು ಅವನನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಇಳಿಯಬಿಟ್ಟರು. ಅದನ್ನೊಪ್ಪದೆ ಅಕಬರನು ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ತಲೆಯೊಡೆದು ಚೂರುಚೂರಾಗುವಂತೆ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಒಗೆಯಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಅಕಬರನು "ಇದಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಮಿದಂ ಕ್ಷಾತ್ರಂ" ಎಂಬಂತೆ ಕ್ಷಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಮೇಲುಗೈಯನ್ನೇ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬಂಧುತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಅಲುಗಾಡದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೊಂದು ಅಕಬರನ ಉಪಾಯ. ಖಾನ್‌ದೇಶ ಮೊದಲಾದ

ಕಡೆಯ ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಅರಸರೊಡನೆ ಇದನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದು ಅಷ್ಟೇನೂ ವಿಶೇಷವಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳ ಒಲುಮೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಅವರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳಿಸಿದ್ದೊಂದು ಇವನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು. ಆ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಯಾವ ಜನರು ಮುಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ನೆಗ್ಗಿಲು ಮುಳ್ಳಾಗಿ ಮುನ್ನೂರು ನಾನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಿ ನಿಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಅಕಬರನು ಬಲೆಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡದ್ದು ಅವನ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞ ತೆಯ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಪುತ್ರರೇ ಶೂರಾಗ್ರೇಸರರಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿಬರುವದೆಂದು ಅಕಬರನು ಈ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಅಕಬರನು ಜೋಧಪುರದ ಮೇಲೆ ದಂಡನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಅಕಬರನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ ಗರ್ಭಿಣಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಸಮ್ಮತಿಸದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನಾದ ಮಾಲದೇವನು ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಕಡೆಗಂಡಿದ್ದನು. ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಕೋಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಕಬರನು ರಾಜಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆ ಕೋಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೇ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಆಶ್ರಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹುರಿಯಾಗಿ ಜೋಧಪುರವನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಮಾಲ ದೇವನು ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಉದಯಸಿಂಗನೆಂಬು ವವನನ್ನು ಅಕಬರನ ಆಶ್ರಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೇಹತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನು. ಉದಯಸಿಂಗನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಜೋಧಬಾಯಿಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಕಬರನ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ತಾನೊಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜಪುತ್ರರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅವನತಿಗೆ ಅಂಕುರಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಜೋಧಬಾಯಿಯೇ ಜಹಾಂಗೀರ ನೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯಚ್ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ತಾಯಿ.

ಜಯಪುರದ ಸಂಬಂಧ

ಇಲ್ಲಿನ ಅರಸರು ನಳದಮಯಂತಿಯರ ವಂಶದವರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಕಬರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಆ ರಕ್ತಕಣಗಳು ಇಂಗಿ

ಹೋಗಿದ್ದವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಕಬರನ ತಾತನಾದ ಬಾಬರನು ಬಂದಾಗಲೇ ಆ ಅರಸರು ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಹುಮಾಯೂನನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೇ ಬಂದಿದ್ದು ಅಕಬರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಕಬರನ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹರಡುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಜಯಪುರದ ರಾಜಾ ಭಗವಾನ್‌ದಾಸನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅಕಬರನ ಮಗನಾದ ಜಹಾಂಗೀರನ ಶರೀರಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪೌರುಷದಿಂದ ಅನೇಕ ರಾಜರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೊಗಲ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಕಬರನಿಂದ ನಗಾರಿಯನ್ನೂ ನಿಶಾನೆಯನ್ನೂ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಡೆದನು. ಮೊಗಲರ ಶರೀರಚ್ಛಾಯೆಯನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸಿ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಲೆಗೆ ಕೆಡವಿ ಮೊಗಲರಿಂದ ಭುಜವನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಈ ಭಗವಾನ್ ದಾಸನ ತಮ್ಮನ ಮಗನಾದ ರಾಜಾ ಮಾನಸಿಂಗನಿಗೆ ಅಗ್ರತಾಂಬೂಲ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಗುಣಗ್ರಹಣ

ಅಕಬರನು ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಕುರುಡು ಹಗೆತನವನ್ನೇ ಮಾಡುವವನಾಗದೆ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರಿನದೊಂದು ಬಲವಾದ ಕೋಟೆ. ಅಕಬರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋದಾಗ ಹೇಡಿಯಾದ ಉದಯಸಿಂಗನೇನೋ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೋಡು ಓಡಿಹೋದನು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜಪುತ್ರರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಜ್ಯೋತಿಯು ಇನ್ನೂ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊಗಲರು ಕೋಟೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದರು. ಅಕಬರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಉಪಾಯವೂ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊಗಲರಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ರಾಜಪುತ್ರವಂಶಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ತರುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಕಾದುವದೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಗಂಡುಸರೂ ಹೆಂಗುಸರೂ ವೀರಾವೇಶಯುಕ್ತರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಊರ ಮುಂದೆ ರಕ್ತದ ಕಾಲುವೆ ಹರಿಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಅಕಬರನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟ ಗುಂಡು ರಾಜಪುತ್ರರ ನಾಯಕನಾದ ಜಯಮಲ್ಲನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿತು. ಅಕಬರನು ಆ ತನ್ನ ತುಬಾಕಿಗೆ ಆಗ ಸಿಂಗಾರಾಮ ಎಂಬ

ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಗುಣಕ್ಕೆ ತಾನು ಸಂತೋಷಬಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ಸರಿಜೋಡಿಯಾಗಿ ಕಾದಿದ ಜಯಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪುಟ್ಟ ಎಂಬಿಬ್ಬರ ಕೆಚ್ಚೆದೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ರಣಮದೋನ್ಮತ್ತರಾದ ರಾಜಪುತ್ರರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಯಮಲ್ಲ ಪುಟ್ಟರಿಗೆ ದ್ವಾರಪ್ರದೇಶವು ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸದಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ ಅಕಬರನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವದು.

ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ

ಯಾವ ಧರ್ಮದವರೂ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪರಧರ್ಮದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇರಗೊಡಲಾರರೆಂಬ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅಕಬರನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿ ಮಾಡಹೋಗದೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮಥುರೆಯಲ್ಲಿ ವೃಂದಾವನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಾಕಿದ್ದ ತಲೆತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದನು. ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಸಾಧುವಿನ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹಿರಿಯ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಸಾಧುವಿನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲುನಡಿಗೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂರು ಮೈಲು ಹೋಗಿಬಂದನು. ಯಾವ ಸಾಧುಸಂತರನ್ನು ಕಂಡರೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ದುರಭಿಮಾನ ಹಿಡಿಯದೆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ಗ್ರಾಹ್ಯಗಳೆಂದು ಸರ್ವಧರ್ಮರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂದುಗಳ ಧರ್ಮತತ್ವವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಮನಸ್ಸು ಸೋತು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವನಂತೆ ಕೆಲವು ಹಿಂದೂ ಪದ್ಧತಿಯ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕ್ರಿಸ್ತರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಅಂಗಹೀನರಿಗೂ ಬಡವರಿಗೂ ಭಗವಚ್ಚಿಂತನೆಗಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು

ಬಿಟ್ಟ ಯತಿಗಳಿಗೂ ಬೈರಾಗಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೂ ಗೃಹಸ್ಥರು ಅಗತ್ಯ ವಾಗಿ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ದವರು ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾದ್ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸುವದರಿಂದ ಅವುಗಳ ವಧೆಯು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವದೆಂದು ಗೋವಧೆಯು ಹೆಸರಿಲ್ಲ ದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ತಾವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಹಗಮನಕ್ಕೆ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಕೂಡದೆಂದು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ಮದ್ಯಪಾನವು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಪರೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಾಸನೆಯು ಇರಕೂಡದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಕೂಡ ನಿಷೇಧಿಸಿದನು. ಹಿಂದೂ ರಾಣಿ ಗಳೊಡನೆ ಹವನ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನಗೆ ರುಚಿ ಗಂಡ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿಸಿ ತನ್ನದೊಂದು ಹೊಸ ಮತವನ್ನೇ ತೆಗೆದನು. ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು “ಅಲ್ಲಾಹು ಅಕಬರ್” ಎನ್ನುವವರು– ಎಂದರೆ ದೇವರು ದೊಡ್ಡವನೆಂದರ್ಥ; ಅಕ್ಬರ ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದರ್ಥ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವವು ಅಷ್ಟು ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿತ್ತು. ಶಕುನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೋಗಿಗಳ ಕಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ವಿಶ್ವಾಸ ವಿತ್ತು. ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯು ಅವನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತಾನು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಮೆರೆಯದೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಭಗವಂತನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಾನು ಒಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪರಿಚಾರಕನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ನಡೆನುಡಿ

ಇವನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಓದುಬರಹವನ್ನು ಕಲಿತವನಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಇವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿಸಿ ಕೇಳುವದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಅಭಿ-ರುಚಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಗಾಯಕರೂ ಕವಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಇವನ ವ್ಯವಹಾರ ದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗಿಂತ ಹಿಂದುಗಳಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿತ್ತೆಂದರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಗಾಯಕನೂ ಕವಿಯೂ ಕಥಾಭಿಜ್ಞನೂ ಧೂರ್ತನೂ ಆದ

ಬೀರಬಲ್ಲನೆಂಬ ದೇಶಸ್ಥಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಕಬರನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ದಳವಾಯಿ. ತಾನು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಒಂದು ಅವಿವೇಕದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕೈಕೆಳಗಿನವರು ನಡೆಸದಿದ್ದರೂ ಅಕಬರನು ಆ ದುರಾ-ಗ್ರಹವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ದಯಾಳುವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪ ಹಾಕಿದ ಆಲದಮರವೆಂದು ನೇಣುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗದೆ ಇದು ಉಷ್ಣದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಗಡ್ಡವು ಅನವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅವನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆಸಿಹಾಕಿದನು. ಆಟನೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಅಕ್ಕರೆಯಿತ್ತು.

ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದವರು ಬಹುಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ; ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದವರು ಬಹು ಕಡಿಮೆ. ಅಕಬರನು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾನುಭಾವನು. ಅರಸನಿಗಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅರಸನೆಂಬ ಮೂಲಸೂತ್ರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದೇ ಅವನ ಈ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನಸ್ಸು ನೋಯದಂತೆ ಅವನು ಸರ್ವಸನ್ನಾಹವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಂಡು ಬೀಡುಬಿಟ್ಟ ಕಡೆ ಜನರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವದೆಂದು ಕಂಡರೆ ಆ ನಷ್ಟವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೊಸದಾಗಿ ಜಯಧ್ವಜಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರೊಂದರ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಕಡೆ ದಂಡಿನವರು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಸೋತ ರಾಜರಿಗೆ ಅನಾದರವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಅವರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ದಂಡೋಪಾಯಕ್ಕಿಂತ ಸಾಮೋಪಾಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಬೂಂದಿಯ ರಾಜಪುತ್ರರೊಡನೆ ಅವರು ಕೇಳಿಕೇಳಿದ ನಿಯಮಗಳಿಗೊಳಪಟ್ಟು—ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ—ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಗುಡ್ಡೆ ಹಾಕುವದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಲಕಳೆಯದೆ ಅವುಗಳ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಹೆಣಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುರೋಪುಖಂಡದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ತೂಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಾದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ

ತಂದನು. ಒಳನಾಡಿನ ಸುಂಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಿದನು. ಭೂವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಜನರ ತೆರಿಗೆಯು ಅವರ ಆದಾಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜನರು ಅಕಬರನೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ದೇವರೆಂದು ತಾವಾಗಿಯೇ ಭಾವಿಸುವ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಅಂತ್ಯಕಾಲ

ಅಕಬರನಿಗೆ ಸಂತತಿಯು ಸಮೃದ್ಧಿಯಿದ್ದರೂ ಸಂತತಿಯ ಸುಖದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಕುಡುಕರು. ಅಕಬರನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಜಹಾಂಗೀರನು ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಒಳಸಂಚನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಇದರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಹೇಳಿ ಅಕಬರನು ಮಗನಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅಕಬರನ ಮುಂದೆ ಜಹಾಂಗೀರನ ಕೈಸಾಗದೆಂದೂ ಅಕಬರನು ಮಗನೆಂದು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ದುರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೂ ಹೇಸುವವನಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿದು ರಾಣಿವಾಸದವರು ಅವನ ಜೀವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಶರಣು ಬರುವಂತೆ ಸರ್ವಸಾಹಸವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು; ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅವನ ಆರೋಗ್ಯಸ್ಥಿತಿಯು ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತ ಬಂತು. ೧೬೦೫ ರಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ದಿವಂಗತನಾದನು. ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಅಕಬರನ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸುವರು. ಮನುಷ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಶಾಂತವಾದ ಕಿರಣಗಳ ಪ್ರಭೆಯು ಅದರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕಲೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮರೆಸುವಂತೆ ಅಕಬರನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಮುಚ್ಚಿಡುವಷ್ಟು ಮುಂದಾಗಿರುವವು.

ಏಕನಾಥ

ಪೀಠಿಕೆ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ಸಮಸ್ತವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನದೆಂತಲೂ ಅದರ ಉನ್ನತಿಯಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉನ್ನತಿ, ಅದರ ಅವನತಿಯಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವನತಿ

ಆಗುವದೆಂತಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವದು. ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಕ್ಕೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಹೇಗೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಬಂದು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಮಹತ್ವವೆಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿ ವಿಚಾರಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನಡೆನುಡಿಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಮೈದುಂಬಿಸಿ-ಕೊಂಡಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬೇಕಾದರೆ ಈಗ ಬಹಳ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಭಾರ. ಪರಮ ಕಾರುಣಿಕನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೊಂದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುವನು. ಅದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವೆವು.

ಏಕನಾಥನ ಬಾಲ್ಯ

ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪೈಠಣವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಾರಾ-ಯಣನೆಂಬ ಸದ್ವಂಶೀಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೪೮ ರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸತ್ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಶಿಶುವಿನ ಹೆಸರು ಏಕನಾಥ. ಏಕನಾಥನ ಭಾವೀ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೋಡುವ ಸುಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಅವನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಲೋಕಾಂತರವನ್ನೈದಿದರು. ಏಕನಾಥನು ತನ್ನ ಅಜ್ಜ ಅಜ್ಜಿಯ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊಮ್ಮ-ಗನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಆ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಏಕನಾಥನು ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮುದ್ದಿನ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದು ಅಜ್ಜನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಏಕನಾಥನ ನಡವಳಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹುಡುಗರೆಲ್ಲರೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಏಕನಾಥನು ನದಿಯಿಂದ ದುಂಡಾದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಂದು ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನಗೇನಾದರೂ ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಉಂಟಾದಾಗ ಏಕನಾಥನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಹನಶೀಲತೆಯು ವಿಶೇಷಪ್ರಕಾರದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಜ್ಜನು ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ತೀವ್ರಬುದ್ಧಿಯವನಾದ ಏಕನಾಥನು ಲೀಲಾ

ಮಾತ್ರದಿಂದ ಓದುಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದನು. ಇಂಥ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ವೇದವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಜ್ಜನು ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಆರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೆ ಮುಂಜಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವೇದವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ನೀರು ಕುಡಿದಂತೆ ಜೀರ್ಣವಾಯಿತು. ಕಾಡು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಏಕನಾಥನು ಈಗ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ವೇದೋಕ್ತವಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೀರ್ತನವಾಗಲಿ, ಪುರಾಣವಾಗಲಿ, ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದರೆ ಅದರ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ಉಪದೇಶಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಹಾ ಮಹಾ ದಿಗ್ದಂತಿ ಪಂಡಿತರು ಕೂಡ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾರದೆ ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಹಾಗೆ ಆಗುವಂಥ ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರೇನೆಂದರೂ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳದೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸಮಾಧಾನಗುಣದಿಂದ ಏಕನಾಥನು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಆ ಅಜ್ಜನಿಗೂ ಅಜ್ಜಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಏಕನಾಥನು ತಾನು ಕಥಾಶ್ರವಣ ಮಾಡುವ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಆಗಾಗ ಊರ ಹೊರಗಿನ ಒಂದು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಆ ತತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ತಾನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಹು ಪ್ರಬಲವಾದ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರಾಣಿಕನು ಜನಾರ್ದನಪಂತರೆಂಬ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಏಕನಾಥನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜನಾರ್ದನಪಂತರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಏಕನಾಥನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕಡೆಯುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಗುಣಾಕಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ನೋಡಿ ಏಕನಾಥನು ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ಪೈಠಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟು ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಸಾಕಿದ ಅಜ್ಜನಿಗೂ ಅಜ್ಜಿಗೂ ಹೇಳದೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುವಂತೆ ತಾನು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಏಕನಾಥನ ಮನಸ್ಸು ತಳಮಳಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಭಗವತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯ

ಬೇಕೆಂಬ ಒಂದೇ ಒಂದು ಇಚ್ಛೆಯೇ ಉಳಿದು ಉಳಿದವುಗಳೆಲ್ಲ ದಿಕ್ಕಿಗೊಂದೊಂದಾಗಿ ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿಹೋದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕನಾಥನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿದನು.

ಜನಾರ್ದನಪಂತರನ್ನು ಸೇರಿದ್ದು

ಜನಾರ್ದನಪಂತರು ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ ಗಾಣಿಗಪುರದ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಸರಸ್ವತಿಗಳ ಪಟ್ಟಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರೂ ದೇವಗಡದಲ್ಲಿ ಯವನರಾಜನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದತ್ತೋಪಾಸನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಗುರುವಾರವು ವಿರಾಮ ದಿನವಾಗಿರುವಂತೆ ಆ ಮೊಗಲಧಿಕಾರಿಯನ್ನೊಡಂಬಡಿಸಿದ್ದರು. ಜನಾರ್ದನ ಪಂತರು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂಬ ಮಾತೊಂದು ಕಡೆ ಇರಲಿ; ಏಕೆಂದರೆ, ನೆರಳಲ್ಲಿ ಹಾಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಬ್ರಹ್ಮವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅದರ ಆಳವನ್ನು ಅರಿತವರನೇಕರುಂಟು. ಜನಾರ್ದನಪಂತರು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಂಗತರಾಗಿದ್ದು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಕೈಚಳಕದಿಂದ ಮಹಾ ಮಹಾ ವೀರರಿಗೂ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದರು. ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಗಿಲುಮುಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಜನಾರ್ದನಪಂತರ ಬಳಿಗೆ ಎಂಟು ವರುಷದ ಬಾಲಕನಾದ ಏಕನಾಥನು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಬೆಳೆದ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಎಂದೂ ನಡೆದ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲೆ ದಾರಿ ತಿಳಿಯದು; ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳ ಹೊಡೆತ ಬೇರೆ; ಇಷ್ಟಾದರೂ "ಸಾಧಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾಯಬೇಕು" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯ. ಇಂತು ಏಕನಾಥನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಕಂಡವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೇವಗಡದ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪುತ್ತ, ಮತ್ತೆ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತ, ತನ್ನನ್ನು ಅವರು ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗುತ್ತ ನೋಡುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಧ್ರುವನನ್ನು ನೆನಪುಗೊಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ದೇವಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಜನಾರ್ದನಪಂತರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಜನಾರ್ದನಪಂತರು ಯಾವದೋ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ

ಪತ್ರಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದರು. ಏಕನಾಥನು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓರೆಯಾಗಿ ನಿಂತನು. ಪತ್ರದ ವಿಚಾರವು ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ಜನಾರ್ದನಪಂತರು ಕತ್ತೆತ್ತಿ ನೋಡಿದರು. ಒಳ್ಳೇ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಹುಡುಗ, ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದಾನೆ; ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆದು ಮೈಬೆವರು ಕೋಡಿಹರಿಯುತ್ತಲಿದೆ. ಆಗ ಆತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಜನಾರ್ದನ ಪಂತರು ಏಕನಾಥನನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಇರೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ಗುರುಸೇವೆ

ಏಕನಾಥನು ತಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಗುರುಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಬೇಗ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಪಂತರು ಮಲಗುವ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಗುರುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ನಿಂತಿರುವದು, ಅವರು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾಜಪತಪಾದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವದು, ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲನಾಗುವದು— ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಗುರುಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಏಕನಾಥನ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಪಂತರು ಅವನಿಗೆಷ್ಟೋ ಕಠಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು. ಏಕನಾಥನು ಆ ಒಂದಕ್ಕೂ ಅಳುಕಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ನಡೆಯಿತು. ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದು ದೇವಗಡಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಯವನರಾಜನು ತನ್ನ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ರಾವುತನೊಡನೆ ಪಂತರಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಪಂತರು ಒಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಪಂತರು ದೇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಮಾಧಿಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಏಕನಾಥನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ನೋಡಿ ಅವರನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರೆ ಸಮಾಧಿಗೆ ಭಂಗವಾಗುವದೆಂದೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವದೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಗುರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಪಂತರ ಯುದ್ಧಕಾಲದ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತಾನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭಲ್ಲೆಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ದಿವ್ಯಾಶ್ವದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಅವನ

ಮುಖಭಾವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಂತರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ಆ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪಂತರಿಂದ ಯುದ್ಧಕಲೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಏಕನಾಥನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಂಖವನ್ನೂದಿ ತುಮುಲಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮಗ್ಗುಲನ್ನು ಮುರಿದು ಕಳುಹಿಸಿ ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಸುತ್ತ ಊರಿಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಇತ್ತ ಪಂತರು ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಬಹಿರ್ಮುಖರಾಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಏಕನಾಥ ನನ್ನು ಬಹು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲು ಶಸ್ತ್ರಘಾತಗಳಿಂದ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿದ್ದ ಏಕನಾಥನು ಬಂದು ಅವರ ಪಾದದಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು. ಶಿಷ್ಯನ ಧೀರತೆಗೆ ಮತ್ತು ಉಚಿತಜ್ಞತೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಪಂತರು ಅವನನ್ನು ಆಲಿಂಗನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಸಂದರ್ಭ

ಇತರ ವ್ಯವಹಾರದ ಗಡಿಬಿಡಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪಂತರು ಏಕನಾಥನಿಗೆ ವೇದಾಂತದ ಮಹಾತತ್ತ್ವಗಳ ಒಗಟುಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ತಿಳಿಯ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಏಕನಾಥನ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಪರಿಪಕ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅವನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದ ಲೆಕ್ಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸರಿನೋಡಬೇಕಾದ ಸಮಯ ಒದಗಿತು. ಬೆಳಗಾಗುವದರೊಳಗೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡ ಬೇಕಾಗುವ ಲೆಕ್ಕವೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪಂತರಾಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಏಕನಾಥನು ತನ್ನ ಇತರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿಸಿ ಸುಮಾರು ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೂತನು. ಅವನು ಬಹು ಚತುರನಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಅರ್ಧ ತಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಲೆಕ್ಕವೆಲ್ಲಾ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಆಯವ್ಯಯಗಳ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದುಡ್ಡಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಲ ಕೂಡಿಸಿ ಕಳೆದನು. ಏನಾದರೂ ಆ ತಪ್ಪು ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕುದಿಯುವದಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಹೊಟ್ಟೆಯ ತಳಮಳವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿದು ಕಾಲುವೆಯಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ಮೂರು ಹೊಡೆಯಿತು. ಏಕನಾಥನು ಲೆಕ್ಕದ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕದಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪಂತರು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿ ಏಕನಾಥನ ಜಾಗರಕ್ಕೇನು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆ

ತಪ್ಪು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಒಡನೆ ಅವನು ಚಪ್ಪಾಳೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಆನಂದದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕನು. ಆಗ ಇಷ್ಟು ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಪಂತರು ಕೇಳಿದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಬೆಚ್ಚುಬಿದ್ದವನಾಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಪಂತರಿಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು "ಏಕನಾಥ, ಒಂದು ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಹೇಗೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಮಾಡಿದೆಯೊ ಹಾಗೆ ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಲಯ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ದುಡ್ಡಿನಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಿಕ್ಕಿಯೇ ಸಿಕ್ಕುವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು, ಕಿವಿಯಲ್ಲೊಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನು. ಒಡನೆ ಏಕನಾಥನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಮಾಧಿಸುಖವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡನು. ಅವನ ನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಆ ಮಂತ್ರದ ತಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಅವನ ಉಸಿರೂ ಆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತ ಕೃತ್ಯನಾದ ಏಕನಾಥನು ಜಗತ್ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಸಂಪಾದನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಮೇಲು ಪಙ್ತ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನು.

ದೇವಗಡದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದು

ಆ ಮೇಲೊಂದು ದಿನ ಪಂತರು ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ. ಏಕನಾಥನು ತನ್ನ ಉಪಾಸ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ದತ್ತಾತ್ರಯನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾದ ಮೇಲೆ ಪಂತರು ಅವನನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಾಶಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದರು. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಏಕನಾಥನನ್ನು ಕರೆದು "ವೇದಾಧ್ಯಯನವಾದ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯಾಗಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥ ನಾಗಿರು" ಎಂದು ಪಂತರು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಅಗಲಿಕೆಯು ಇಬ್ಬ ರಿಗೂ ದುಃಖಕರವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಏಕನಾಥನು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಯಿತು. ಏಕನಾಥನು ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಹೊರಟನು.

ಅಜ್ಜನ ಸಮಾಗಮ

ಏಕನಾಥನು ಅನೇಕ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಪೈಠಣವು ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಟುಬಿತ್ತು. ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾದೀತೆಂದು ಏಕನಾಥನು ತನ್ನ ಅಜ್ಜನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಒಳಹೊಕ್ಕನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಏಕನಾಥನು ಪೈಠಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಆ ಅಜ್ಜನೂ ಅಜ್ಜಿಯೂ ಅಳುವದೊಂದು ಕಡೆ ಇರಲಿ; ಊರೆಲ್ಲಾ ಅತ್ತತ್ತು ಕಣ್ಣೀರ ಕೋಡಿಯನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಏಕನಾಥನು ಊರುಬಿಟ್ಟ ದಿನವೇ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಆ ಪುರಾಣಿಕನು ಪರಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಪುರಾಣಿಕನು ಆ ವೃದ್ಧದಂಪತಿಗಳ ಮತ್ತು ಊರಿನವರ ದೀನತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ಏಕನಾಥನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುವದಾಗಿ ಹೇಳಿ ದೇವಗಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಏಕನಾಥನು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ದೇವಗಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪುರಾಣಿಕನು ದೇವಗಡಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪಂತರು ಏಕನಾಥನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಪುರಾಣಿಕನು ದೇವಗಡದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜೀವಬಂದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮೊಮ್ಮಗನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಜ್ಜನು ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅಜ್ಜನ ವಿದ್ಯಮಾನವು ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಏಕನಾಥನು ಇನ್ನು ತಡಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಜ್ಜನ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ತಾನು ಏಕನಾಥನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಹರಿಯಿತು. ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಕಂಡ ಆನಂದದಿಂದ ಅಜ್ಜನ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ನರಗಳು ಉಬ್ಬಿಬಂದವು. ಒಡನೆ ಆ ಸುದ್ದಿಯು ವಿದ್ಯುದ್ವೇಗದಿಂದ ಹರಡಲು ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಸೇರಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಿಕರು ಬಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಥನಿಗೆ ಪಂತರ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಲಾಗಿ “ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಸೇವೆಗಿಂತ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯೇನೂ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ನೀನು ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ

ಊರಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ವ್ಯವಹರಿಸು'' ಎಂದಿತ್ತು. ಏಕನಾಥನು ಅದನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಅಂದಿನಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತನು.

ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ

ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಏಕನಾಥನ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರಿಕೆಯು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧುವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ವಿಜಾಪುರದ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ವಿವಾಹವು ಪೈಠಣದಲ್ಲಿ ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಏಕನಾಥನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವ ಸುಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದಾಕೆಯ ಹೆಸರು ಗಿರಿಜಾಬಾಯಿ. ಏಕನಾಥನು ತನ್ನ ಗೃಹಸ್ಥಾ-ಶ್ರಮದ ಭಾರವನ್ನು ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಸಾಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಏಕನಾಥನ ವಕ್ತೃತ್ವವು ಬಹು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಏಕನಾಥನು ಒಳ್ಳೇ ವರಕವಿ. ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಲಹರಿಯೂ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಪದಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಏಕನಾಥನ ಕೀರ್ತನಕಾಲಕ್ಷೇಪವು ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಏಕಾದಶಸ್ಕಂಧಕ್ಕೆ ಏಕನಾಥನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಣರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಗ್ರಂಥವು ಆ ವಾಙ್ಮಯದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಧ್ವಜವಾಗಿರುವದು. ಪುರಾಣದಿಂದ ಅಥವಾ ಕೀರ್ತನದಿಂದ ಬಂದ ಆದಾಯದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಏಕನಾಥನು ದೀನರಿಗೂ ಅನಾಥರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಅಲ್ಪಸಂತೋಷಿಯಾಗಿ, ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಕಳೆದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕನಾಥನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಜೀವನಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕೃತಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವನು.

ದುರಭಿಮಾನರಾಹಿತ್ಯ

ಏಕನಾಥನು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತ ನಿಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ನಿಷ್ಠೆ ಇತ್ತೇ ಹೊರತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಒಣ ದುರಭಿಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರ ಶ್ರಾದ್ಧವು ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರಾದ್ಧವೆಂಬುದು

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಡಿಯಿಂದಾಗುವ ಕೆಲಸ. ಅಂದು ಇತರರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಹಾಕುವ ವಾಡಿಕೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಆ ದಿವಸ ಏಕನಾಥನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಾಗಿಯೇ ಪಂಚಭಕ್ಷ್ಯಪರಮಾನ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವರು ಅಂತ್ಯಜರು ಅದರ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಂಥ ಊಟವು ತಮ್ಮ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲವೆಂದು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿರಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಏಕನಾಥನು ಆ ಪಂಚಮರನ್ನು ಕರೆದು ಮಾಡಿ ದಡಿಗೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವರ್ಣಾ ಶ್ರಮಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾರಿಸಿ, ಗುಡಿಸಿ ಹೊಸ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಾಂಗಮಾಡಿದನು. ಒಳಗೆ ಮಾಡುವ ಪಕ್ವಾನ್ನಗಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಪಂಚಮರು ಬಾಯಿ ನೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡದೆ ಇರುವದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಭೂತತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಆಚಾರವನ್ನು ಮೀರಿಯಾದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಉದಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

ಸಹನಶೀಲತೆ

ಏಕನಾಥನ ಸಹನಶೀಲತೆಯೂ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದದ್ದು. ಒಂದು ದಿನ ಏಕನಾಥನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬರು ತ್ತಿದ್ದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಯವನನು ಏಕನಾಥ ನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಉಗುಳಿದನು. . ಅದು ಏಕನಾಥನಿಗೆ ತಾಕಿತು. ಆಗ ಏಕ ನಾಥನು ಉಸಿರೆತ್ತದೆ ಮತ್ತೆ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಬಂದನು. ಮೆತ್ತ ನೆಯ ಹಾರುವನೆಂದು ಆ ಮೂರ್ಖನಾದ ಯವನನು ಚೇಷ್ಟೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಉಗುಳಿದನು; ಮತ್ತೆ ಏಕನಾಥನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಏಕನಾಥನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವದು, ಯವನನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಉಗುಳುವದು—ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನಡೆಯಿತು. ಏಕನಾಥ-ನಿಗೆ ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿ ಬೇಸರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಯವನನಿಗೆ ಉಗುಳುವದರಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಹನ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಒಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮನಿರ ಬಹುದೆಂದು ಯವನನ ಎದೆಯುಳುಕಿತು. ಆಗ ಅವನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅನೇಕ ಸಲ

ಗೋದಾವರಿಯ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಎಂದಿಗೂ ತಪ್ಪೆನಿಸಲಾರದೆಂದು ಹೇಳಿ ಏಕನಾಥನು ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಏಕನಾಥನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಹನಶೀಲತೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವನು.

ಗುಣಾನುವಾದ

ತನ್ನ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಏಕನಾಥನು ಪುರಾಣ, ಕೀರ್ತನ ಮತ್ತು ಭಜನ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿ ಬಂದದ್ದರಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಾನಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ತನ್ನ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾನಿಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದರೂ ಗೋದಾವರಿಯ ಕಾದ ಮರಳ ಮೇಲೆ ಕೀಳು ಜಾತಿಯವರ ಮಕ್ಕಳು ಕಾವಿನಿಂದ ಅಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಏಕನಾಥನು ಅವರ ಹೊಲಸಾದ ದೇಹವನ್ನು ತನ್ನ ಶುದ್ಧವಾದ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಒರೆಸಿ ಅವರನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮಾದಿಗರ ಹಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿ ಅವರವರ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಬಂದು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಏಕನಾಥನು ಮಾಡಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅವನ ವಿಸ್ತೃತ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಅವನು ಗೋದೂಬಾಯಿ ಎಂಬ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನಮಾಡಿದ್ದನು. ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಸುಯೋಗವು ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಇವನ ಮಗನಾದ ಹರಿಪಂತನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವತವನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ಸರಿಬೀಳದೆ ಅವನು ತಂದೆಯ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವು ದಿವಸ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಏಕನಾಥನೇ ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಅಂತರ್ಧಾನ

ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೯ ರಲ್ಲಿ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ಏಕನಾಥನು ತಾನು ಮರುದಿನ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವವನೆಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ದಿಗಿಲು ಬಿದ್ದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಣ ಊರವರು ಕೂಡ

ನೆರೆದರು. ಮರುದಿನ ಏಕನಾಥನು ಎಂದಿನಂತೆ ಸ್ನಾನಾಹ್ನಿಕಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಕೊಂಡು ತುಂಬಿದ ಭಜನೆಯೊಡನೆ ಗೋದಾವರಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೆಂದು ಬಹುಜನರು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಏಕನಾಥನು ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಎರಡು ತಾಸಿನ ವರೆಗೂ ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕೀರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸರ್ವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವತ್ ಭಕ್ತಿಯ ಒರತೆಯನ್ನು ತೋಡಿ, ಆರತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದೆಯುದ್ದದ ನೀರಿನ ವರೆಗೆ ಹೋದನು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ರೆಪ್ಪೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕನಾಥನು ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು "ಜಯಜನಾರ್ದನ" ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ತನ್ನ ಸದ್ಗುರುನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚಾರಮಾಡಿ ಮುಳುಗಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಮುಳುಗಿದವನು ಮತ್ತೆ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಏಕನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತಿಕ್ಕಿನೋಡುವ ಹಾಗಿದೆ. ಅವನ ಬಾಲ್ಯದಾಟ, ಅವನ ಧ್ಯೇಯ, ಅವನ ಗುರುಸೇವೆ, ಸಮಯಾನುಸಾರವಾದ ಶೌರ್ಯ, ಶೌರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸಾತ್ವಿಕ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಹಿಸುವಿಕೆ, ಏಕಾಗ್ರತೆ, ಗುರ್ವಾಜ್ಞಾಪರಿಪಾಲನೆ, ಪರಮಾರ್ಥದೊಡನೆ ಪ್ರಪಂಚ, ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯದೆ ಜನರ ಧರ್ಮೋನ್ನತಿಗಾಗಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೀಗುವಿಕೆ, ಅಯಾಚಿತ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದಾನ, ಧರ್ಮ, ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದರೂ ದುರಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಸರ್ವಭೂತ ಸಹಾನುಭೂತಿ—ಈ ರೇಖೆಗಳ ಬಣ್ಣಗಳೊಡನೆ ಹೋಲುವಂಥ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಗೌರವಕ್ಕೆ "ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ" ಎನ್ನಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ— ಈ ಗುಣಗಳ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರೂ ಸಾಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇತರರು ಅವನನ್ನು ಗೌರವಿಸದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟರೂ ಆ ಪೂಜ್ಯತೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ತುಲಸೀದಾಸ

ಹುಟ್ಟು

ಸಾಧುಸಂತರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧುತ್ವವು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಧುವೆಂದು

ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತುಲಸೀದಾಸನಿಗೆ ಆ ಸಾಧುತ್ವವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಧು ಸಂತರ ಸಹವಾಸದಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ತಂದೆ ಆತ್ಮಾರಾಮ ದ್ವಿವೇದಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ತಾಯಿ ಹುಲಸಿ. ಮೂಲಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜನನವಾದ್ದರಿಂದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳು ಈ ಶಿಶುವಿನಿಂದ ತಮಗೆ ಅರಿಷ್ಟವಾಗುವದೆಂದು ಈ ಶಿಶುವನ್ನು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯ ನೃಸಿಂಹದಾಸನೆಂಬ ಸಾಧು ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ಕನಿಕರದಿಂದ ಈ ಶಿಶುವನ್ನು ಸಾಕಿದನು. ಈ ಶಿಶುವು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಶ್ರೀರಾಮನಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಮೊದಮೊದಲು ಇದಕ್ಕೆ "ರಾಮಬೋಲಾ" ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತೆಂತಲೂ ಈಚೆಗೆ ಸಾಧುಸಂತರ ಸಹವಾಸಬಲದಿಂದ ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಪರಿಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ತುಲಸೀದಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂತಲೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ತುಲಸೀದಾಸನ ಜನನವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೨ ರಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಬಾಂದಾ ಜಿಲ್ಹೆಗೆ ಸೇರಿದ ರಾಜ ಪುರದಲ್ಲಿ ಆಯಿತು.

ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ

ಆ ಸಾಧುವಿನೊಡನೆ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ವರಾಹಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತುಲಸೀದಾಸನಿಗೆ ದೀನಬಂಧು ಪಾಠಕನೆಂಬಾತನ ಮಗಳಾದ ರತ್ನಾವಳಿ ಎಂಬಾಕೆ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಯಾದಳು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ತಾರಕನೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿ ಸಂಸಾರವು ಸುಖಮಯವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ತುಲಸೀದಾಸನ ಜೀವಮಾನವು ಬರೀ ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿರುವದು ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆ ತಾರಕನು ಮೃತನಾದನು. ಒಂದು ದಿನ ರತ್ನಾವಳಿಯು ಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ತುಲಸೀದಾಸನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿ, ಒಂದು ದಿನ ಕೂಡ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರದವನಾಗಿ ಬಿರುಬಿಸಿಲನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವ ದಕ್ಕೆ ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಗಂಡನ ಮನೋದೌರ್ಬಲ್ಯವು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು "ಇಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವು ರಾಮನ ಮೇಲೆ

ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ.... '' ಎಂದೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತುಲಸೀದಾಸನ ಹೃದಯವು ಝುಗ್ಗೆಂದಿತು. ನಿಜವಾಗಿ ತಾನು ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮವೇ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಲ್ಪನಾತರಂಗಗಳೆದ್ದವು. ಒಡನೆ ಅವನು ಅದರಂತೆ ಮಾಡಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ರತ್ನಾವಳಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತಳಾದಳು. ತಾನು ಲೋಕಾಭಿರಾಮವಾಗಿ ಆಡಿದ ಮಾತಿನಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವದೆಂದು ಆಕೆ ಕನಸುಮನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯು ಪತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿರಿಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪರಿಪರಿಯ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ತುಲಸೀದಾಸನು ಹೊರಟವನು ಹೊರಟೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವನು ಸಾಧುಸಂತರ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮಥುರಾ, ಬೃಂದಾವನ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಪ್ರಯಾಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಜನರನ್ನು ತಿದ್ದುವದು

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ತುಲಸೀದಾಸನು ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೂ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಇವನು ಶಹಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಹೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ದನಕಾಯುವವನು ಇವನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಹಾಲು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ದೇವರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ತುಲಸೀದಾಸನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಲ್ಪಾಯುಗಳ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ದನಕಾಯುವವನು ಚಿರಾಯುವನ್ನು ಬೇಡಿದನು: ಕಳ್ಳತನ, ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ದುರ್ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತುಲಸೀದಾಸನು " ನೀನು ದುಷ್ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ದನಕಾಯುವವನು ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥನಾದನು. ಹೀಗೆ ತುಲಸೀದಾಸನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ದುರ್ವಿಷಯಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ರಾಮನಾಮ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದು

ತುಲಸೀದಾಸನು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ " ಮಹಾಪಾತಕಿಯಾದ ನನಗೆ ರಾಮಭಕ್ತರು ಹಿಡಿಯನ್ನವನ್ನು ಹಾಕಿರಿ " ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಭಿಕ್ಷುಕನು ಕೂಗುತ್ತ ಬಂದನು. ಆಗ ತುಲಸೀದಾಸನು ಅವನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಅವನಿಂದ ರಾಮಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನಿಟ್ಟು ತಾನು ಅವನ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಆ ಊರಿನ ಕರ್ಮಠರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತುಲಸೀದಾಸನ ಮೇಲೆ ರೇಗಲು, ರಾಮನಾಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನ ಪಾಪವು ಹೋಗಿ ಶುದ್ಧನಾಗಿರುವನೆಂದು ತುಲಸೀದಾಸನು ಸಾಧಿಸಿದನು. " ಹಾಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಪಾಪದ ಲೇಶವಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗದ ಮುಂದಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಬಸವಣ್ಣನು ಅವನ ಕೈಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನಲಿ " ಎಂದು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ನಿಂತರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ತುಲಸೀದಾಸನು ಆ ತಿರುಕನ ಕೈಯಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನ ಮುಂದೆ ಹುಲ್ಲು ಹಾಕಿಸಲು ಅದು ಅದನ್ನು ತಿಂದು ತೇಗಿ ಗುಟುರು ಹಾಕಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಲೋಕಾತೀತವಾದ ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂದ ತುಲಸೀದಾಸನು ಜನರಿಗೆ ರಾಮನಾಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥವು ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಗ್ರಂಥರಚನೆ

ತುಲಸೀದಾಸನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವಿ. ಅವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಯಪತ್ರಿಕೆಯೆಂಬುದೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವೇನೆಂದರೆ, ತುಲಸೀದಾಸನು ರಾಮನಾಮವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದದರಿಂದ ಕಲಿಪುರುಷನಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದು ಅವನು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ವಿಕಾರರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತುಲಸೀದಾಸನಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನಂತೆ. ಆಗ ತುಲಸೀದಾಸನು ಮಾರುತಿಯನ್ನು ನೆನೆಯಲು ಮಾರುತಿಯು ಬಂದು " ನೀನು ರಾಮನಿಗೊಂದು ವಿನಯಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಕಲಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ " ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಅದರಂತೆ ತುಲಸೀದಾಸನು ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಜನರ ಪಾಪಪರಿಹಾರದ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ವಿನಯಪತ್ರಿಕೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗೀತಾವಳಿ, ಕವಿತಾವಳಿ, ದೋಹಾವಲಿ

ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಆಗಿರುವವಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಧ್ವಜಪ್ರಾಯವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ ಕಾವ್ಯವೇ ತುಲಸೀದಾಸನ ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವದು. ಒಂದು ದಿನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ತುಲಸೀದಾಸನು ಬರೆದಿರುವ ಆ ರಾಮಾಯಣವು ಪ್ರಾಸಾದಿಕವಾಣಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಭಕ್ತಿರಸದ ದೇವಗಂಗಾಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಜನಮಂಡಲಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕರುಣಾರಸವೂ ವೀರರಸವೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ಉಪಮಾನಗಳೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶರೂಪವಾಗಿವೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ವಿಷಯುಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವವು.

ದೇಶಭಾಷಾಭಿಮಾನ

ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದ ತುಲಸೀದಾಸನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಿಘಾಟಿನಲ್ಲಿ ಲೋಲಾರ್ಕಕುಂಡದ ಹತ್ತರ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ರಾಮಾಯಣಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಮಣಿಕರ್ಣಿಕಾಘಾಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತನು ಬಂದು "ರಾಮಾಯಣದಂಥ ಪವಿತ್ರಗಂಥವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯದೆ ಹೊಲಸಾದ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೇಕೆ ಬರೆದೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ "ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಕಾ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ದೇಶಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುವದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೇ? ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ವಿಷವೂ ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತವೂ ಇದ್ದರೆ ವಿವೇಕಿಗೆ ಯಾವದು ರುಚಿಸುವದು ಹೇಳಿ?" ಎಂದು ಹಂಗಿಸಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ತುಲಸೀದಾಸನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವು ನಿಲುಕುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನು ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ

ತುಲಸೀದಾಸನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಪಂಥದವನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಧುಸೂದನ ಸರಸ್ವತಿ

ಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಇವನು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಪಂಥದವನಾದರೂ ಶಿವನಿಗೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉದಾರಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿದ್ದ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಈಗ ತುಲಸೀಘಾಟ್ ಎಂಬ ಘಾಟು ಇರುತ್ತದೆ. ತುಲಸೀದಾಸನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಮಾರುತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಇತರ ಸಾಧು-ಸಂತರಂತೆ ಭಿಕ್ಷುಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾನಸಿಂಗ ಮತ್ತು ಜಗತ್ಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೀಮಂತರು ಇವನಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡಿ ತೊಂಬತ್ತೊಂದು ವರ್ಷ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥಕ್ಕಾಗಿ ತನುಮನಧನಗಳನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು ತುಲಸೀದಾಸನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೨೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನು.

ಶ್ರೀರಾಮದಾಸರು

ಮನೆತನದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತ

ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀಳಿಸದಿದ್ದರೂ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗದೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಹೆಯ ಜಾಂಬೆಂಬ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಠೋಸರ್ ಎಂಬುದೊಂದು ಕುಲೀನರ ಮನೆತನ. ಆ ಕುಟುಂಬದವರು ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಕರೂ ಆಗಿದ್ದು ಕುಲಕರ್ಣಿಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಜಿಪಂತನೆಂಬವನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆತನಿಗೆ ರಾಣೂಬಾಯಿ ಎಂಬಾಕೆಯು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದಳು. ಈ ದಂಪತಿ ಗಳು ಒಳ್ಳೇ ರಾಮೋಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಕುಲಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆದರ್ಶಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಗರ್ಭಾಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೫ರಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಧರ ನೆಂಬ ಪ್ರಥಮ ಪುತ್ರರತ್ನವು ಹುಟ್ಟಿ ಮುಂದೆ ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಶಿಶುತನ

ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ. ೧೬೦೮ ನೇ ವರ್ಷದ ಶ್ರೀರಾಮನವಮಿಯ ದಿವಸ— ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮಜನ್ಮವಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ— ಠೋಸರ್ ವಂಶ ವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನುದಯಿಸಿಬಂದಂತೆ ರಾಣೂಬಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನ ಜನನವಾಯಿತು. ತೊಟ್ಲಿಕ್ಕುವ ಮಹೋತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಶಿಶುವಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮಗುವಿನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮುಖಗಳರಳುವದೇನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು! ಅದರ ನಗೆಮೊಗವು ಆನಂದದ ಸಾಗರವಾಗಿದ್ದು ಥಳಥಳಿ ಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅಲೆಗಳನ್ನು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರ ಹೃದಯವು ತರಗೆಲೆಯಷ್ಟು ನೀರಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ನೋಟದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ನೀರ್ದುಂಬಿಕೊಂಡು ವಸಂತಕಾಲದ ಚಿಗುರಿನಂತೆ ಕೋಮಲ ವಾಗಿ ನಳನಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಳುವಿಕೆಯ ಸೆಲೆಯೇ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಗುಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಒಣ ಅಂಜಿಕೆಗಳು ಸಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದಲೂ ಈ ಶಿಶು ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದದ್ದೆಂದು ಯೋಚಿಸುವ ಹಾಗಿತ್ತು.

ಬಾಲ್ಯ

ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ವೈಬಲಿಯುತ್ತ ಬಂದ ಮೇಲೆ ನಾರಾಯಣನ ಮುಖಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅವನೊಡನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವನಿಗೆ ಆಧೀನರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎತ್ತರದಿಂದ ದುಮುಕುವದು, ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಹಾರುವದು, ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳನ್ನು ದಾಟುವದು, ಶಿಖರದಿಂದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮಾಳಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಳಿಗೆಗೆ ಗಂಟುಹಾಕುವ ಯೋಚನೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುವದು-- ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಆ ಬಾಲಸಮೂಹದ ವಿನೋದದ ಕಾಲಕ್ಷೇಪಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂರ್ಯಾಜಿ ಪಂತನು ಮಗನನ್ನು ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಾಲೆಗೆ ಹಾಕಿದನು. ನಾರಾಯಣನು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೃದಯವೆಂಬ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗೋಚಿ ನೆಲವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯಾಜಿಯು ತನ್ನ ಮುದ್ದುಮಗನಿಗೆ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನ ಮುಂದಿನಭ್ಯುದಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಸುಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿ. ೧೬೧೫ರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ

ನಾರಾಯಣನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಂದ ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳ ಉಪದೇಶ ವನ್ನು ಪಡೆದು ಅದರಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ದೇವರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ದಿನ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾರುತಿಯ ಗುಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಇತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಅವನ ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸಾಕಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟರು.

ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ

ಅತ್ತ ನಾರಾಯಣನು ಅಲ್ಲಿ ಮಾರುತಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ಮಯಚಿತ್ತನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ನಿಂತನು. ಮಾರುತಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದ ಆವೇಶದಿಂದ ರೋಮಾಂಚಗಳೆದ್ದಿದ್ದವು. ಅವನ ಕಂಠವು ಗದ್ಗದಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಅವನು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೊದಲು ಮಾರುತಿಯನ್ನೂ ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀರಾಮಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಕಂಡು ಅವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದಂತಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಅವನ ಅಣ್ಣನು ಬಂದು ನೋಡಿ ಅವನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಮದುವೆಯ ಮಾತು

ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಒಲಿಯುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾರಾಯಣನು ಮದುವೆಯಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ರಾಣೂಬಾಯಿಗೆ ತವಕವುಂಟಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಪ್ರಸಂಗ ಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವದು ಮೇಲೆಂದು ನಾರಾಯಣನು ಒಂದು ಸಲ ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಅದರೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಕಂಡು ಅವನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತೆಗೆದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಣೆಯ ಮೇಲಾದ ಗಾಯವು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಲೆಯರೂಪವಾಗಿ ಉಳಿದೇ ಇತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ರಾಣೂಬಾಯಿಯು ಹೇಗೋ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತಃಪಟವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವರೆಗೆ

ಸುಮ್ಮನಿರುವಂತೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಕನ್ಯಾನಿಶ್ಚರ್ಯೆಯೂ ಆಯಿತು. ಮುಹೂರ್ತ ನಿಶ್ಚಯವೂ ಆಯಿತು. ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ವಿವಾಹಕರ್ಮದಾರಂಭವೂ ಆಯಿತು. ಅಂತಃಪಟವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪುರೋಹಿತನು ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ಲೋಕಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ "ಮನಸ್ಸುಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು" ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ "ಸಾವಧಾನ" ಎಂಬ ಮಾತು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ನಾರಾಯಣನ ಮುಖಲಕ್ಷಣವೇ ಬೇರೆ ಆಯಿತು. ಆ ಶಬ್ದವೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿಗೊಂದು ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ತೋರಬಂತು. ಕ್ಷಣಕಾಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಏನೋ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನಾಗಿ ನಾರಾಯಣನು ಒಡನೆ ಒಂದೇ ಉಸುರಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು. ಎಷ್ಟು ಜನ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಹೋದರೂ ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ

ಮದುವೆಯ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೊಡೆದ ನಾರಾಯಣನು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಊರಹೊರಗಣ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರದ ಪೊಟ್ಟರೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅನ್ನ ನೀರುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮೂರು ದಿನಗಳಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಕಾಲುನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೋದಾವರಿನದಿಯ ದಂಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊರಟು ಪಂಚ-ವಟೀ ಕ್ಷೇತ್ರವಿರುವ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಒಂದು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರುತಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಚೆ ಎರಡೂವರೆ ಮೈಲುಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ತಕ್ಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎದೆಯುದ್ದದ ಗೋದಾವರಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಡುಹಗಲಿನ ವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವದು ಅವನ ಮೊದಲನೇ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಲಚರಗಳು ಕೊಟ್ಟ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಅವನ ಕೆಳ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಕಲೆಗಳಾಗಿ ಅವನ ಉಗ್ರ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯ ಧ್ವಜಪಟಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ನಾರಾಯಣನು ನೆರೆಹೊರೆಯ ಕೆಲವು ಮನೆಯಿಂದ ಮಧುಕರಿಯನ್ನು ತಂದು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ನಡುರಾತ್ರಿಯವರೆಗೂ ಅಖಂಡಗಾಯತ್ರೀಜಪ, ಅಖಂಡಾನುಸಂಧಾನ– ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಪಶ್ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೊರಗೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಒಂದು ಕೌಪೀನ, ಒಂದು ಜೋಳಿಗೆ, ಒಂದು ಯೋಗದಂಡ— ಇವುಗಳ ಹೊರತು ಏನೇನೂ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲ. ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧು ವೆಂದು ಸಂಭಾವಿಸಿ ರಾಮದಾಸರೆಂದು ಕರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದರು.

ಮಹಿಮಾಪ್ರದರ್ಶನ

ಇತರ ಸಾಧುಗಳಿಂದ ಆದಂತೆ ರಾಮದಾಸರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಅವು ಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದವುಗಳಲ್ಲ. ಅವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಅವರ ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಹಾಗಿದ್ದವು. ದಿಕ್ಪ್ರದರ್ಶ ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬಾಕೆಯು ಮೃತನಾಗಿ ರುವ ತನ್ನ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಹಗಮನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧುದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗಬೇಕೆಂದು ರಾಮದಾಸರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದಳು. ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಆಗ ತಾನೆ ಬಹಿರ್ಮುಖರಾಗು ತ್ತಿದ್ದ ರಾಮದಾಸರ ಬಾಯಿಂದ "ಅಷ್ಟಪುತ್ರ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯಾಗು" ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಾದವು ಹೊರಬಿತ್ತು. ಆಗ ಆ ಮುತ್ತೈದೆಯು ತಾನು ಆ ಆಶೀರ್ವಾ ದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಳು. ಆಗ ರಾಮದಾಸರು ತಮ್ಮ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದೆಂದು ತಾವೇ ಎದ್ದು ಬಂದು ಆ ಶವವನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಲು ಆ ಪತಿಯು "ರಾಮರಾಮ" ಎನ್ನುತ್ತ ಎದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಈ ಮಹಾಪುರುಷರೇ ಯಮನ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳ ಸಂದಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಭರಿತಳಾದ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಮೊದಲನೇ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೇವೆಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಂತೆ ನಡೆ ದಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ರಾಮದಾಸರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಆಕೆಯ ಪ್ರಥಮ ಪುತ್ರನೇ ರಾಮದಾಸರ ಶಿಷ್ಯಾ- ಗ್ರಣಿಯಾದ ಉದ್ಧವನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ದಶಪುತ್ರೆ' ಎಂಬ ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ಅದು ಈಗಲೂ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ

ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದರಿಂದ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಸಮರ್ಥ ರೆಂಬ ಉಪನಾಮಧೇಯದಿಂದಲೂ ಗೌರವಿಸುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರು.

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ

ಉಕ್ಕಿಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಮದಾಸರು ಇನ್ನು ತಮಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಜನಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಅವರವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ತಕ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಗಿದ್ದ ಮಾರುತಿಯ ಪೂಜೋಪಚಾರಕ್ಕೆ ಉದ್ಧವನನ್ನಿಟ್ಟು ಯಾತ್ರೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೊದಲು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹನುಮಾನ್ ಘಾಟಿ ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾರುತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಯೋಧ್ಯಾ, ಗೋಕುಲ, ಬೃಂದಾವನ, ಮಥುರಾ, ದ್ವಾರಕಾ, ಕಾಶ್ಮೀರ- ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಠಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಕ್ತಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರು ಹಿಮಾಲಯ ಮಹಾಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಬದರಿ ಕೇದಾರ, ಬದರಿನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಾನಸಸರೋವರಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವರು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುವದಕ್ಕಾಗದಂಥ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೊಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿದ್ದಂಥ ಒಂದು ಶ್ವೇತಮಾರುತಿಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದಿಳಿದು ಜಗನ್ನಾಥ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ಲಂಕೆ— ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದ ಪಶ್ಚಿಮತೀರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲುನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಜನರ ಶೀಲಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನೂ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದರು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ತಿರುಗಿದ್ದು

ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮರಾಠರು ತಮ್ಮ ವಂಶಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಮರೆತದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಳಸಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮಹಮ್ಮದೀಯ

ಪ್ರಭುಗಳು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರೆಂದರೆ ಮರಾಠರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಂಧುವರ್ಗದ ಮೇಲೆಯೇ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದು ವಿದೇಶೀಯರ ಅನುಗ್ರಹವೇ ತಮ್ಮ ಪರಮಪದವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರು ಕೊಡುವ ಘನತೆಯಿಂದ ತಾವು ಮನುಷ್ಯ ರೂಪದ ದೇವರೆಂದು ತಲೆತಿರುಗಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇದ್ದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಸೂರೆಯಾಗಿ ಹೊಲಮನೆಯವರ ಎದೆಯ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷಾಮದೇವತೆಯು ಕಾಲುಚಾಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಏರಿದ್ದವರು ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯು ತಮ್ಮ ಘನ-ತೆಗೆ ಕೊರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದೆಂದು ಅದನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಇವರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ಬಾಡಿದ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಚಿಗುರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣವುಂಟಾಯಿತು.

ಮಾತೃದರ್ಶನ

ಹೀಗೆ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಸೆಯ ಜಗುಲಿಯಿಂದ ಓಡಿಬಂದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದಿಂದ ತಾಯಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ತನಗಾಗಿ ಸಂತತವಾದ ದುಃಖಾಶ್ರುಧಾರೆಯು ಕೋಡಿಯಿಡುತ್ತಿರುವದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ರಾಮದಾಸರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಜಾಂಬಿಗೆ ಬಂದು ಮೊದಲು ಮಾರುತಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ "ಜಯ ಜಯ ರಘುವೀರಸಮರ್ಥ" ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ತತ್ತು ಕುರುಡಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮುದುಕಿಯಾದ ಅವರ ತಾಯಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಭಿಕ್ಷುಕನಿಗೆ ಭಿಕ್ಷವನ್ನು ನೀಡಿಕಳುಹಿಸೆಂದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮದಾಸರು ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಹತ್ತಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದು "ಅಮ್ಮಾ! ಈ ಭಿಕ್ಷುಕನು ಬರೀ ಭಿಕ್ಷದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜಟಾಮುಕುಟದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟರು. ಅವರ ಹಸೆಯ ನೋಂಕಿನಿಂದಲೂ ಅವರ ಬಳಕೆಯಾದ ಕಂಠಸ್ವರದಿಂದಲೂ ಆ ಮುದುಕಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ

ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ " ಏನಪ್ಪ, ನನ್ನ ಮುದ್ದು ನರೋಬನ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಗದ್ಗದಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹಂಬಲಿಸಲು "ಹೌದವ್ವ, ನಿಜವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ರಾಮದಾಸರು ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತರು. ಈ ಸಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಅವರೀರ್ವರ ಹೃದಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ತಾವೇ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳುವದಕ್ಕಂತೂ ಯಾರಿಗೂ ಬರಲಾರದಂತಿತ್ತು. ತಾಯಿ ಮಗನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಂಡಿತು. ಆಗ ತಾಯಿ ಮಗನನ್ನು ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಒಳಗಣ್ಣನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲವರೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಮದಾಸರು ಆಕೆಗೆ ಪೂರ್ವದಂತೆ ಹೊರಗಣ್ಣನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಅವರ ಸಾಧುವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ವಂಶವೇ ಕೃತಾರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ರಾಮದಾಸರು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸವಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ದೇಶೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಾತೀರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಟರು.

ಪಂಥ

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟವರು ತಕ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಿದ್ದು ಜರಂಡಾ ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುರಾತನವಾದ ಮಾರುತಿಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತವಾಸಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಾಫಳಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಏಕಾಂತವಾದ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಅವರ ಖ್ಯಾತಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿದ್ದರಿಂದ ನೂರಾರು ಗಂಡಸರೂ ಹೆಂಗಸರೂ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ರಾಮದಾಸರು ಚಾಫಳದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೪೮ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮದೇವಸ್ಥಾನವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಿತ್ಯಪೂಜೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ರಾಮದಾಸರು ಯೋಗ್ಯತಾಸಂಪನ್ನರನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಅವರನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಒಳ್ಳೇ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ, ನೀತಿವಂತನಾಗಿ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲನಾಗಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವದು ಮೊದಲಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ

ಹೆದರದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅದರ ದುರಾಶೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗದೆ ತನ್ನ ವೈರಾಗ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ, ತಾನೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇತರರಿಗೆ ಅನೇಕ ಪೂಜಾವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಭಜನೆಗಳ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಮಂತ್ರ, ಔಷಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪ್ರಣರಾಗಿದ್ದು ಜನಮಂಡಲಿಯ ದುಃಖಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಎಂಥ ಕಠಿನಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೂ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಬಾರದೆಂದೂ ಅವರ ಉಪದೇಶ.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು *'ಮನಸ್ಸಿಗುಪದೇಶ'ವೆಂಬ ಸಣ್ಣದೊಂದು ಉಪದೇಶಪರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮತತ್ವವಿಚಾರ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧಾವಂತನ ದಿನಚರ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಇತರರ ಮೇಲೆ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬೀಳಬಾರದೆಂಬ ಈ ರಾಮದಾಸೀಪಂಥದವರು ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಾದದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿದು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮಠಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ನೂರೈವತ್ತರವರೆಗೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ.

ಶಿವಾಜಿಯ ಶಿಷ್ಯತ್ವ

ಇತ್ತ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲ ಶಿವಾಜಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಇದ್ದನು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮುಮುಕ್ಷುತ್ವವೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಾಗಲೇ ರಾಮದಾಸರ ಮತ್ತು ರಾಮದಾಸಪಂಥದ ವಿಚಾರವು ಗುಡುಗಾಡಿತ್ತು. ರಾಮದಾಸರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಸರ್ವಸನ್ನಾಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಅವರ ನೆಲೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಉತ್ಕಟವಾದ ಇಚ್ಛೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ

* ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಿಂದ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿದೆ.

ರಾಮದಾಸರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮರುದಿನ ಏಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಾಮದಾಸರ ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ಅವರ ಪತ್ರವನ್ನು ತಂದಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಶುಭಾಗಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಲಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ "ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲದೆ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ದೇಶವೇ ಕಂಗಾಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಲು ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿನಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಈಗ ಯಾರೂ ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲ. ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ನೀನು ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡದೆ ಇರುವ ಕಾರಣ ವೇನೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡೊಡನೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿವೇದನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಹಿಂದೆಯೇ ತಾನೂ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ರಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ರಾಮದಾಸರು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿ, ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣು, ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕುದುರೆ ಲದ್ದಿ- ಇವು ಗಳನ್ನು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಗುರುವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಶಿವಾಜಿಯು "ಕುದುರೆಯ ಲದ್ದಿಯು ಕುದುರೆಯ ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆಯನ್ನೂ ಮಣ್ಣು ರಾಜ್ಯಲಾಭವನ್ನೂ ಕಲ್ಲು ಕೋಟೆಗಳು ವಶವಾಗುವವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸು ವವು" ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಒಡೆದು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮದಾಸರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಶಿವಾಜಿಯು ತಾನೂ ಇತರ ಶಿಷ್ಯರಂತೆ ಭಿಕ್ಷುಕನಾಗುವೆನೆನ್ನಲು ಅದು ಪರ ಧರ್ಮವೆಂದು ರಾಮದಾಸರು ಅವನಿಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹೊರತು ಸ್ವೋನ್ನತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗದ ಕಾರಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸೆಂದು ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಯೋಗ ವನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದರು.

ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ರಾಮದಾಸರು ಸಾತಾರೆಯ ಹತ್ತಿರ ಪರಲಿಯೆಂಬ ಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತರು. ರಾಮದಾಸರ

ದರ್ಶನಕ್ಕೆಂದು ಅನೇಕ ಸಾಧು-ಸಂತರು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಲವು ಸಜ್ಜನಗಡವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಶಿವಾಜಿಯು ಆಗಾಗ ಪರಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ರಾಮದಾಸರ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ರಾಮದಾಸೀ ಸಂಘದವರು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮ ದಿಂದ ಉದಾರ ಮನಸ್ಕರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವೋನ್ನತಿಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಈಗಿನ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿದವರಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ನೆರವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ರಾಮದಾಸರ ತಪಃಪ್ರಭಾವವೆಂಬ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಭಾವವೆಂಬ ಚಂಡಾಂಶುವಿನ ಮುಂದೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಘಾತಕರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಂಜಿನಂತೆ ಕರಗಿಹೋದವು. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ದಿಗ್ವಿಜಯವಾಯಿತು. ಶಕೆ ೧೫೯೬ ನೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶಿಯ ದಿವಸ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರತಿಪಾಲಕ ಶ್ರೀಛತ್ರಪತಿ ಮಹಾರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಶಿವಾಜಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗುವ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯು ಗುರು ಸತ್ತಾವಿಷಯಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮೊದಲು ರಾಮದಾಸರಿಗೆ ಮಂಗಳಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಛತ್ರಚಾಮರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ರಾಜೋಪ ಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪದಾರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಅವರ ಆಜ್ಞಾಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವನಾಗಿ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಒಂದು ದಿನ ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಯಗಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ರಾಮದಾಸರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಒಡನೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿಟ್ಟು ದಾನಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಜೋಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ಅದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿ ಶಿಷ್ಯನ ಭಕ್ತಿವಿಶೇಷದಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತರಾಗಿ "ಶಿವಾ, ನಮ್ಮಂಥ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಹೇಗೆ ನಡೆ ದೀತು? ನಿನ್ನಂಥ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರು" ಎಂದು ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಹೋದರು. ಶಿವಾಜಿಯು ದತ್ತಾಪಹಾರಮಾಡುವದಕ್ಕೊಪ್ಪ ಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು "ನನ್ನ ಪರವಾಗಿ ನೀನು ರಾಜ್ಯವಾಳು" ಎಂದು ಒಡಂಬಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಚಿಹ್ನವಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಕಾವಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧ್ವಜ ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ರಾಮದಾಸರು ಪರದೆಯ

ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವದು ಉಪವನಗಳ ರಚನೆ— ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

***ದಾಸಬೋಧ**

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕ ಮಾಡಿದಂತೆ ರಾಮದಾಸರು ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಡಕಮಾಡಿ ದಾಸ ಬೋಧವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾರ ವೆಲ್ಲಾ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವದಲ್ಲದೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಳಿಗಾಲ ವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಸ್ವಧರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಏಳಿಗೆಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರವೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರವೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಸ್ಯೂತವಾಗಿರುವದೊಂದು ಇದರ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ. ಅವರ ನಡೆವಳಿಕೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ, ಅವರ ಉಪ ದೇಶವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಇದು ಹಿಡಿದಪಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ. ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಕಲ್ಯಾಣನು ಆಗಾಗಲೇ ಬರೆದು ಕೂಡಿಟ್ಟದ್ದು. ಮಹಾಸಮಾಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸ ಗಳ ಮುಂಚೆ ಅವರು ತಾವೇ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿರು ತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ, ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರ— ಮೊದಲಾದವು ಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಹು ಸರಸವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಅದರ ರುಚಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೆಲವು ಉಪದೇಶವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಚೌಪದಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ.

ಹರಿಭಕ್ತಿಗೈವುದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಲಸ ।
ನೆರೆ ದೇಶಸೇವೆ ತಾನೆರಡನೆಯ ಕೆಲಸ ॥
ಇರೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯು ಸರ್ವವಿಷಯದೊಳು ।
ಮರೆಯದಿರುತಿರ್ಪುದೇ ಮೂರನೆಯ ಕೆಲಸ ॥ ೧೧, ೫, ೪ ।

ವ್ಯವಹಾರಬಾಹುಲ್ಯದೊಳು ತೊಡಗಬೇಕು ।
ವ್ಯವಹಾರದೊಳಗೆ ತಾನಂಟದಿರಬೇಕು ॥
ವಿವಿಧ ಜನರೊಳು ತಾನು ನೀಚತ್ವವನ್ನೇ ।
ಸುವಿವೇಕಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ತೋರುತಿರಬೇಕು . ॥ ೧೧, ೫, ೯ ॥

* ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹಾವೇರಿ ತಾಲೂಕು ಅನಂದವನದಲ್ಲಿರುವ ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರು ವಚನರೂಪದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪರರೊಳಗೆ ದೋಷವಿರೆ ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಬೇಕು ।
ಭರದೊಳವರವಗುಣವ ಹೇಳದಿರಬೇಕು ॥
ದುರುಳಜನರಿಗುಮೊಲಿಯುತುಪಕಾರ ಮಾಡಿ ।
ಪರಮುಕರುಣಾಳುತ್ವವನು ತೋರಬೇಕು ॥ ೧೧, ೫, ೧೦ ॥

ಪರಿಪರಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಚಯವಿರಲುಬೇಕು ।
ಪರಿಪಕ್ವವಹ ವಿಚಾರದ ಸಿದ್ಧಿ ಬೇಕು ॥
ಪರರಿಗುಪಕಾರವನು ಗೈವ ಯತ್ನದಲಿ ।
ಪರಿಪೂರ್ಣತತ್ಪರತೆ ನೆಲಸಿರಲುಬೇಕು ॥ ೧೧, ೫, ೧೫ ॥

ನೀನು ಶಾಂತಿಯ ಹೊಂದಿ ಪರರಿಗದ ಹೇಳು ।
ನೀನು ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿ ಪರರ ದೃಢಗೊಳಿಸು ॥
ನೀನು ಕೃತಿಯಂ ಗೈದು ಪರರಿಂದ ಗೈಸು ।
ನೀನು ತಿಳಿದಾಮೇಲೆ ಪರರಿಗದ ತಿಳಿಸು ॥ ೧೧, ೫, ೧೬ ॥

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಡಲುಬೇಕು ।
ಅತಿಮಾನವನು ತಾನು ತಾಳದಿರಬೇಕು ॥
ಹಿತದಿಂದ ದೇಶಸೇವೆಯ ಗೆಯ್ಯಬೇಕು ।
ಪ್ರತಿಕೂಲರಾದವರನೊಲಿಸಿಕೊಳಬೇಕು ॥ ೧೧, ೫, ೨೦ ॥

ಮಹಾಸಮಾಧಿ

ದಾಸಬೋಧವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದರ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ದೇವತಾರಾಧನೆಯನ್ನೂ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವೆವೆಂದು ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯು ಅಹಮಹಮಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ದೇಹವು ಅನಿತ್ಯವೆಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಬಾಯಿತುಂಬ ಹೇಳುವ ನಾವು ಅದರ ನಿತ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವ ಮೂಲಕ 'ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ, ಬದನೇಕಾಯಿ ತಿನ್ನುವದಕ್ಕೆ' ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಗೆ ನಾವೇ ನಿದರ್ಶನರಾಗಬಾರದು— ಎಂದು ರಾಮದಾಸರು ಯಾವ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಅವರ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಮಂದಿ ಬಂದು ಸೇರಿ ಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಾಯುಮಂಡಲವೆಲ್ಲಾ ರಾಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗಿಟ್ಟಗಿರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಆ ನಾಮಘೋಷದ ನಡುವೆ ಹನ್ನೊಂದು ವೇಳೆ ರಾಮನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚಾರಮಾಡಿ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿದ ರಾಮದಾಸರು ಮತ್ತೆ ಬಾಯಿಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ೧೬೮೧ ರಲ್ಲಿ ಮಾಘ ಬಹುಳ ನವಮಿಯ

ದಿವಸ ರಾಮದಾಸರು ಮಹಾಸಮಾಧಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡರು. ರಾಮ ದಾಸರ ಉಪದೇಶದ ಬೆಳಕನ್ನು ಪಡೆದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಆ ದಿನ ದಾಸನವಮಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಯ ಉತ್ಸವ ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಣಜಿತ್ ಸಿಂಗ್

ಹುಟ್ಟು

ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನ ಚರಿತ್ರೆ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವದು. ರಣಜಿತ್ ಸಿಂಗನು ಬುದ್ಧಸಿಂಗನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಕಲಿಯ ಮನೆತನದವನು. ರಣಜಿತ್ ಸಿಂಗನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಮಹಾನ್‌ಸಿಂಗ್; ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ರಾಜಕುವರ. ಈ ವೀರದಂಪತಿಗಳಿಂದ ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನು ಕ್ರಿ. ೧೭೮೦ ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾನವಾಲಾ ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.

ವಿವಾಹ

ಮಹಾನ್‌ಸಿಂಗನು ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲ ವನ್ನು ಕಳೆಯುತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ರಣಜಿತಸಿಂಗನಿಗೆ ಬಾಲ್ಯಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಮಹಾನ್‌ಸಿಂಗನು ಕಂಡಕಂಡವರ ಮೇಲೆ ತೋಳತೀಟೆಯನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ತನ್ನದೊಂದು ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿದ್ದನು. ತನ್ನ ನೆರೆಯ ಕನ್ಹೇರ್ ಮನೆ ತನದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಹಕೀಕತನು ತನಗೆ ಬರಬೇಕಾದಕ ಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜಮ್ಮುವಿನ ಅರಸನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವೆನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ ಮಾನಸಿಂಗನು ಹಕೀಕತನ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಯದೆ ತಾನೇ ಜಮ್ಮುವಿನ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನನ್ನು ಬಡೆದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನೇ ಬಾಚಿ ಕೊಂಡು ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಹಕೀಕತನು ಮಾನಸಿಂಗನ ಮೇಲೆ

ಕೈಮಾಡಿ ಸೋತು ಹೋಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಸತ್ತುಹೋದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಕಡೆಯು ಜಯಸಿಂಗನೆಂಬವನು ಮತ್ತೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಬಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಹಾನ್‌ಸಿಂಗನ ಕಡೆಯವರ ಪಾಲು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮುಮ್ಮಗಳಾದ ಮಹ್ತಾಬ್‌ಕೂರಳನ್ನು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿಗೆ ಉಪಾಯನದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಪಾರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿಗೆ ಮಹ್ತಾಬ್‌ಕೂರಳು ಪತ್ನಿಯಾದಳು.

ಮೊದಲು ತಲೆತಾಕಿದ್ದು

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಳಲಿ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾನ್‌ಸಿಂಗನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಾದನು. ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ರಣಜಿತನ ಮಾವನಾದ ಜಯ ಸಿಂಗನೂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಣಜಿತನ ಅತ್ತೆಯಾದ ಸಾದಕುವರಳು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ರಣಜಿತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡು ತಾನೇ ಅಧಿನಾಯಕಿಯಾಗಿ ರಣಜಿತನನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಡಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಳು. ಆಕೆ ಬರೀ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೂ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಗಡಿಯಾ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ದಂಡನ್ನು ನಡೆಸಿ ಆ ರಾಜನನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ರಾಜನು ಅಮೃತಸರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಕ್ ಜನರ ಗುರುವಿಗೆ ಶರಣುಹೋದನು. ಆ ಗುರು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾದಕುವರಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೈವ ಯೋಗದಿಂದ ಬಿಯಾಸ್ ನದಿಯು ಉಕ್ಕೇರಿ ಆಕೆಯ ದಂಡಿನ ಬಹಳ ಭಾಗವು ನೀರುಪಾಲಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯು ರಣಜಿತನೊಡನೆ ಬಾಡಿದ ಮುಖದಿಂದ ಗುಜರಾನ್‌ವಾಲಾಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಮೂಲೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿದ್ದು

ಸಾದಕುವರಳ ಪಾರುಪತ್ಯವು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿಗೆ ಸರಿಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಕೈಬೊಂಬೆಯಾಗಿರುವದು ತನ್ನ ಘನತೆಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅವ ನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹ್ತಾಬ್‌ಕೂರಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಕನ್ಹೇರ್ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ದತ್ತಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ

ಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತೆಪ್ಪಗೆ ದೇವರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಅತ್ತೆಯಾದ ಸಾದಕುವರಳಿಗೆ ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಸಮ್ಮತಿಸದೆ ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನನ್ನೇ ಮೂಲೆಗೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ ರಣಜಿತನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು.

ರಾಜನೆನಿಸಿದ್ದು

ಬಿಯಾಸ್ ನದಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಸೇನೆಯ ನಷ್ಟ ಮೊದಲಾದ್ದರಿಂದ ಎಂಥವರಿಗಾದರೂ ಎದೆಯೊಡೆಯುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಣಜಿತನು ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪೂರ್ವಾಧಿಕವಾದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದನು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಬೂಲಿನಿಂದ ಶಹಾಝಮಾರನೆಂಬವನು ಬಂದು ಲಾಹೋರನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಹಣಿಕಿ ಹಾಕುವದರಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಹೋಗುವದು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ರಣಜಿತನು ತಾನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅವನ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅಫಘಾನಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಗದ್ದಲವೆದ್ದಿತ್ತು. ಅದನ್ನಡಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶಹಾಝುಮಾರನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜೀಲಂನದಿಯು ಉಕ್ಕಿ ಏರಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಹನ್ನೆರಡು ತೋಫುಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣವಾದವು. ಆಗ ಶಹಾಝುಮಾರನು ಆ ತೋಫುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಲಾಹೋರ್ ಪ್ರಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿಗೆ ಹೇಳಲು ರಣಜಿತನು ಬಹು ಸಾಹಸ ಮಾಡಿ ಆ ತೋಫುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಲಾಹೋರ್ ಪ್ರಾಂತವೂ ಸಿಕ್ಕಿತು, ರಾಜನೆಂಬ ಪದವಿಯೂ ಬಂತು. ಹೀಗೆ ಅವನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಗರಿಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಅಮೃತಸರವನ್ನು ಗೆದ್ದದ್ದು

ರಣಜಿತನ ಅಜ್ಜನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಒಂದು ತೋಫು ಅಮೃತಸರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಭಂಗೀಸರದಾರರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈಗ ಅದನ್ನು ತನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು

ರಣಜಿತನು ಕೇಳಿದನು. ರಣಜಿತನು ಮುಂದುಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ರಣಜಿತನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ರಣಜಿತನನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಒಳಸಂಚು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರು. ಇವರ ತಲೆಯ ಪಿತ್ತವನ್ನಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ರಣಜಿತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಮೃತಸರವನ್ನು ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು.

ಹಾವಳಿ

ರಣಜಿತನಿಗೆ ಇನ್ನು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರೂ ಉಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ತೋಳತೀಟೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ರಣಜಿತನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತು ಮಾಡುವದೇನೆಂದು ಕಾಲುಕೆರೆದು ಜಗಳವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಕ್ಕಾಯಿ ಮನೆತನವೆಂಬದೊಂದು ಮನೆತನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ರಣಜಿತನು ಅದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಡನೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಹರಿದುಹೋಗಿ ರಣಜಿತನು ಅವನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸೂರೆಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ಮುಲ್ತಾನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಹೋಗಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅವರ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸದೆದು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ನುಂಗಿ ನೀರುಕುಡಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವನ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕೆ ಒಂದನುಕೂಲತೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಹೆದರಿ ಓಡಿಬಂದ ಹೋಳ್ಕರನು ರಣಜಿತನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಬಂದನು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಾಜೂಕಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನನ್ನು ತಮ್ಮಕಡೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೋಳ್ಕರನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಸೀಕರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಳಗೆ ತಮ್ಮ ದಂಡು ಕೈಹಾಕುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೇಳಿದರು. ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಇತರ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕಾಲಕರ್ಮಸಂಯೋಗದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಲೆ ಎತ್ತಿದರು. ಕೆಲವರು ರಜಪೂತ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅವರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದರು. ಆಗ ಅವರು ಬಂದು ರಣಜಿತನ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಅವನು ತನ್ನ ಮೇರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರದಂತೆ ದಿಗ್ಬಂಧನ ಮಾಡಿದರು.

ಕಾಶ್ಮೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು

ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಣಜಿತನು ಇತ್ತ ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಮತ್ತು ಅಫಘಾನಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೆಡಹುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಕಾಶ್ಮೀರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕೂರುಗಳನ್ನು ಕೈಯೊಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಅಫಘಾನ್‌ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪತ್ತೇಖಾನನೆಂಬ ಸರದಾರನು ಅದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದನು. ಆಗ ರಣಜಿತನು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಸುಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲಿಗೊಪ್ಪಿ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಖಾನನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದನು. ಆದರೆ ಖಾನನು ರಣಜಿತನಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಆ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ರಣಜಿತನು ಖಾನನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಅವನ ಸೇನೆಯನ್ನು ನುಚ್ಚು ನುರಿ ಮಾಡಿ ಕಾಶ್ಮೀರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಫಘಾನರು ರಣಜಿತನನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಜೋಲುಮುಖವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ನಿರಾಶನಾಗದೆ ಮತ್ತೊಂದು ವೇಳೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧ್ವಜಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಯೇಬಿಟ್ಟನು.

ಕಾಂಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು

ಕಾಂಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಸರ್‌ಚಂದನೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿಬಂದಿರುವ ಘೂರ್ಕರನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ ರಣಜಿತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಘೂರ್ಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಊರಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರಾ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಸಾಸರ್‌ಚಂದನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮಗನಾದ ಅನು-ರೋಧಚಂದನು ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಲು ರಣಜಿತನು ಆ ರಾಜಪುತ್ರಸಂತತಿಯ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆತನ ತಂಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಚು ಮಾಡಿದನು. ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನದಿಂದ ಅನುರೋಧಚಂದನು ಇದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ರಣಜಿತನು ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಅವನ ಇಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು.

ಅಫ್‌ಘಾನರಿಗೆ ಮುಖಭಂಗ

ಖೈಬರ್ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಬರುವ ಅಫಘಾನರ ದಂಡಿಗೆ ದಾರಿ ಕೊಡ ಬಾರದೆಂದು ರಣಜಿತನು ಜಮರೂದೆವೆಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸುಭೇದಾರನನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಹಾರಹೊಡೆಯ ಬೇಕೆಂದು ಅಮೀರನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಸೀಕರಿಗೂ ಅಫ್‌ಘಾನರಿಗೂ ಯುದ್ಧದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಗಳಾಗುತ್ತ ಸೋಲುಗೆಲವುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ರಣಜಿತನು ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅಫ್‌ಘಾನರನ್ನು ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಲ ಪಡಿಸಿಧನು.

ಮರಣ

ಹೀಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಯುವ ವರೆಗೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಉದ್ಯೋಗ ದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಮೇಲುಗೈಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ಅಂತು ಪಂಜಾಬನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಹಸ್ತಲೇಖೆಯಲ್ಲಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾಗಿ ರಣಜಿತನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಂಜಾಬಿನ ಸಿಂಹನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ರಣಜಿತನು ಕೊನೆಗೆ ೧೮೩೯ ರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ರೋಗದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದಿವಂಗತನಾದನು.

ಗುಣಾನುವಾದ

ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನು ಕುಳ್ಳನೂ ತೆಳುವಾದ ದೇಹದವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಎಡಗಣ್ಣು ಕುರುಡು. ಮುಖದ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಮೈಲಿಯ ಕಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವನಿಗೆ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. ಇನ್ನು ಅವನ ಎದೆಗಾರತನವೂ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವವೂ ಉದ್ಯೋಗಪರತೆಯೂ ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತವೆ. ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇವನಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಶರಣಾ ಗತರನ್ನು ಇವನು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅಫ್‌ಘಾನ್ ಸ್ಥಾನದ ಅರಸನಾದ ಷಾಷೂಜನು ಬಂದು ಮರೆಹೊಕ್ಕಾಗ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ

ಕೋಹಿನೂರೆಂಬ ಮಹಾರತ್ನವು ರಣಜಿತ್‌ಸಿಂಗನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಮೂಲ್ಯವೆನಿಸಿ ರುವ ಆ ರತ್ನವು ಈಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾರ್ವಭೌಮರ ಶಿರಸ್ಸನ್ನೇರಿ ವಿರಾಜಿ ಸುತ್ತಿರುವದು. ಇನ್ನು ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನು ಸ್ವಾರ್ಥಿಯೂ ಕುಡುಕನೂ ಅನೀತಿಪರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಡ ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೂ ಜನರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಹಸದಿಂದ ತನ್ನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದ ಶ್ಲಾಘನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇವನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾತ್ರನು. ಒಬ್ಬನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವದು ದೇವರ ಕಡೆಯ ಮಾತೆಂದು ಅದನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾದ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದಂಥ ರಣಜಿತನ ಎಷ್ಟೋ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ಅನುಕರ ಣೀಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ

ಹುಟ್ಟು

ದೈವಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತರ ಜನ್ಮವಾಗಿಯೇ ತೀರುವ ದೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿಯಮವೇ ಆಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾತೀರದಲ್ಲಿ ಸಾತಾರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ವಾಯಿ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮೋರೋಪಂತ ತಾಂಬೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಕರ್ಹಾಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಈತನು ದೈವೀಸಂಪತ್ತಿ ನಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಸಾಧುಪುರುಷನೂ ಆದವನೆಂದು ಹೆಸರು ಹೊಂದಿದ ಚಿಮಾಜಿ ಅಪ್ಪಾ ಎಂಬಾತನ ಆಶ್ರಿತಮಂಡಲಿ ಯಲ್ಲೊಬ್ಬನು. ಚಿಮಾಜಿ ಅಪ್ಪಾನು ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೋರೋಪಂತನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥೀ ಬಾಯಿಯೊಡನೆ ಆತನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮೋರೊಪಂತನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಉದ್ಭವಿಸಿದಂತೆ ಭಾಗೀರಥೀಬಾಯಿಯ ಗರ್ಭಾಂಬುಧಿಯಿಂದ ಒಂದು

ಸ್ತ್ರೀರತ್ನದ ಜನನವಾಯಿತು. ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮುದ್ದುಮಗುವಿಗೆ ಮನೂಬಾಯಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಆ ಕನ್ಯಾ ರತ್ನವು ಕೋಮಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಆಟಪಾಟಗಳು

ಮನೂಬಾಯಿಯ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನು ಹಸುವನ್ನು ಹುಲಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲಂಥ ತನ್ನ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮನೂಬಾಯಿಯು ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕ ಳೊಡನೆ ಆಡುವಾಗ ತಾನು ರಾಣಿಯೆಂದೂ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಪರಿವಾರ ದವರೆಂದೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಡುತ್ತ ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮನೂಬಾಯಿಯು ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶಕ್ಕೆ ಸೊನ್ನೆ ಸುತ್ತಬೇಕೆಂದು ದೈವಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆಯಿತೆಂಬಂತೆ ಮುಂದಿನ ವೈಭವ ವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥೀಬಾಯಿಯು ಆ ಶಿಶು ವನ್ನು ಹಡೆದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪರಲೋಕಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಳು. ಇತ್ತ ಮನೂಬಾಯಿಗೆ ತಂದೆಯ ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಆಡುವ ಚಟ ಹತ್ತಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಿಮಾಜಿ ಅಪ್ಪಾನೂ ದಿವಂಗತನಾದ್ದರಿಂದ ಮೋರೋಪಂತನು ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪೇಶ್ವೆ ವಂಶದ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಾಜೀರಾಯನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಬಾಜೀರಾಯನ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಮನೂಬಾಯಿಗೆ ಆಟಕ್ಕೆ ಗಂಡುಹುಡುಗರ ಜೊತೆಯೇ ಬಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಮನೂಬಾಯಿಗೆ ಗಂಡುಸರ ಬಳಕೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಂಡಸುತನದ ಗುಣಗಳೇ ಅಂಕುರಿಸಿ ಚಿಗಿತು ಗಿಡವಾಗಿ ಮರವಾಗಿ ಹೂಬಿಟ್ಟು ಕಾಯಿಡಿದು ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಗಿಟ್ಟಗಿರಿಯುವ ಅವಕಾಶವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆಕೆಯ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾದ ಕೆಂಪು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪೌರುಷಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾಂತಿ ಯುಕ್ಕುತ್ತಿರುವದು ಚಿನ್ನದ ಹೂವಿಗೆ ಪರಿಮಳವುಂಟಾದಂತಿತ್ತು. ಬಾಜೀ ರಾಯನ ಮಗನಾದ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಮೊದಲಾದವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ ಹೊಕ್ಕು ಈಕೆಯು ಮುಂದೆಬಿದ್ದು ತಾನೇ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಿರುಹುವದು ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ

ಮೇಲುಗಯ್ಯಾದಳು. ಹುಡುಗರು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆ ತಾನೂ ಆ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯಳಾದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಟವನ್ನು ಹಿಡಿದಳು. ಆಗ ಹಿರಿಯರು "ನಿನಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಬಹುದೂರ"ವೆಂದು ಬೆದರಿಸಲು ಆಕೆ ವಯೋಧರ್ಮಕ್ಕನು ಸರಿಸಿ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಾದರೂ ಬೆಳೆಯುವ ಪೈರು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೋರುವದೆಂಬಂತೆ ಹುಬ್ಬನ್ನು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ "ಇಂಥ ಆನೆಗಳ ಸಾವಿರಾರನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯಬಹುದು" ಎಂದು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಆಡಿತೋರಿಸಿದಳು.

ಮದುವೆ

ಮನೂಬಾಯಿಯು ಪ್ರಾಯಪ್ರಬುದ್ಧಳಾದಳು. ತಕ್ಕ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ತಂದೆಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ, ಬುಂದೇಲ್ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಝೂಂಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜ್ಯೋತಿಃಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತನಾದ ತಾತ್ಯಾದೀಕ್ಷಿತನು ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಮೋರೋಪಂತನು ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಲಗ್ನವಾಗುವ ಯೋಗ ಯಾವಾಗ ಇರುವದೊ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಜಾತಕವನ್ನು ಆ ಪಂಡಿತನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಪಂಡಿತನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಗ್ರಹಯೋಗಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪೌರುಷದಲ್ಲಿಯೂ ವೈಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕೆಯು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಜೀವರತ್ನವಾಗಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿ ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿಭಾವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೆರಗಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ರಾಜನಾದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಾರಾಜ ಗಂಗಾಧರರಾಯನು ಆಗ ಅಪತ್ನಿಕನಾಗಿದ್ದದ್ದು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು. ಆತನಿಗೆ ಈಕೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಕುಂದಣವನ್ನು ಕೆತ್ತಿದಂತಾಗುವದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತು. ದೈವಯೋಗವು ಇದಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಿ ಅವರೀರ್ವರಿಗೂ ಝೂಂಸಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವಾಯಿತು. ವರನ ಕಡೆಯವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತಿದ್ದ ಮನೂಬಾಯಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಪುರೋಹಿತರು ವಿವಾಹಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಧೂವರರ ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟಿಕ್ಕಹೋದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತೇಜಃಪುಂಜವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ "ಬಿಗಿಯಾದ ಗಂಟನ್ನು ಹಾಕಿರಿ" ಎಂದು ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಹೇಳುವದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ವೀರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಪ್ರಫುಲ್ಲಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು.

ವೈಧವ್ಯ

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನು ಮನೆದುಂಬಿಸಿಕೊಂಡಂದಿನಿಂದ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ವರಿಸಿಬಂದಳು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಝಾಂಸಿಯ ರಾಜವಂಶೀಯರ ರಾಜಭಕ್ತಿಯ ಏಕನಿಷ್ಠೆಗೆ ಒಲಿದವರಾಗಿ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಈಗ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗಂಗಾಧರರಾಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಗಂಗಾಧರರಾಯನು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ದೇಶೀಯರಿಗೆಲ್ಲ ಮನೆದೇವನಾದನು. ಆದರೇನು? ಝಾಂಸಿಯವರ ಆ ಪುಣ್ಯಪರಿಪಾಕವು ಬಹು ಅಲ್ಪಾಯುವಾಗಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನು ಮೂರನೆಯ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದದ್ದು ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನಿಗೊಂದು ಆಕಾಶದ ಕಲ್ಲು ಬಡಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಅದರ ರೋಗವು ಅವನಿಗೊಂದು ಮನೋರೋಗವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಶರೀರವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಮಹಾರಾಜನು ನೆಲಹಿಡಿದನು. ಇತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಪುತ್ರವಿಯೋಗದುಃಖವೊಂದು, ಪತಿಯ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ದುಃಖವೊಂದು— ಹೀಗೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದ ದುಃಖ. ಪುರುಷಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಪುರುಷಗುಣವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದೆಗೊಡುವದು ಆಕೆಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೇನು, ಗಂಗಾಧರರಾಯನಿಗೂ ಅಧೈರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ವಂಶವು ಉಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಬಂಧುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಚಟುವಟಿಕೆಯುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಐದು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗನಿಗೆ ದಾಮೋದರನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ತನ್ನ ದತ್ತಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದಾಗುತ್ತಲೇ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜನ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ತನ್ನ ನಿರ್ದಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳು. ಪ್ರಬಲರಾದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಸಮಯವನ್ನೇ ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿಯು ಝಾಂಸಿಗೆ ಆಗ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪಟಕ್ಕನೆ ತನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಇಂಥ ಎಷ್ಟೊ ದತ್ತಪುತ್ರರನ್ನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವದನ್ನೂ ಝಾಂಸಿಯ ರಾಜಮನೆತನದವರು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ತೋರಿಸಿ

ಮಹಾರಾಣಿಯು ಮತ್ತೆ ಬರೆದುಕೊಂಡ ವಿನಂತಿಪತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕಣ್ಣುಹಾಕಲೇ ಇಲ್ಲ. ದಾಮೋದರರಾಯನು ಹಣಕಾಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ ಬೇಕಾದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಾಸಾಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರವು ಹಸ್ತಾಂತರವಾಯಿತೆಂದೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತಪ್ತಳಾದ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಬಾಯಿಂದ "ಝಾಂಸಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೈಬಿಡಲಾರೆನು" ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವು ಹೊರಟಿತು. ಆದರೆ ದೈವೇಚ್ಛೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಧಾರೆಯೊಡನೆ ಝಾಂಸಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈಗೆ ಇಳಿಯಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಕೆಯು ಕೋಟೆಯ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಪೇಟೆಯ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕಾಯಿತು. "ದೊರೆಯು ತನಕ ದೂರು" ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆ ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಕೂಡ ತನ್ನವರನ್ನು ಕಳಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಅವರು ಅಷ್ಟು ಚತುರರೂ ಆಗಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಆಗಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ನೀರಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಮಹಾರಾಣಿಯು ತಾನು "ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ" ಎನ್ನತಕ್ಕವಳಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಸಾಶನಕ್ಕೆಂದಿಗೂ ಕೈ ಒಡ್ಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಝಾಂಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಗುಟುಕು ನೀರು ಕುಡಿದು ಹೋಯಿತು.

ತ್ರಿಶಂಕು ಸ್ವರ್ಗ

ಮಹಾಯೋಧಳೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯನ್ನು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಉಚ್ಚಾಟನೆ ಮಾಡಿದರಷ್ಟೆ! ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಾಕೆಯು ಪೇಟೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆ, ರಾಮನಾಮಲೇಖನ ಮತ್ತು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಾಸನೆ— ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ವರ್ತನದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗಿನ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನಾದ ಲಾರ್ಡ್ ಡಾಲ್‌ಹೌಸಿ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕಟವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ೧೮೫೭ನೇ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹಸುವಿನ ಮತ್ತು ಹಂದಿಯ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೋಟಾಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಸುವದರ

ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವರೆಂದು ಪರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಸರ್ಪದಂತೆ ರೇಗಿದವರಾದ ಶಿಪಾಯಿಗಳು ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕಂಡಕಂಡ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ‑ ಆಹುತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದು ಝಾಂಸಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಸಾಹಸಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಅವರ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ನೆರಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು ಮಹಾರಾಣಿಯು ಅವರ ಹೆಂಗುಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೆಲವು ಕಾಲ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸುರಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದಂಗೆಕಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಗಂಡುಸರಿಗೆ ಆಹಾರ ಸಾಮುಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಭೂತದಯೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ ದಂಗೆಕಾರರು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಅರಮನೆಗೇ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸಿಬಿಡುವೆವೆಂದು ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಮಹಾರಾಣಿಯು ತನ್ನ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕೊನೆಗೆ ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಂದ ಮಾರಿಯನ್ನು ಸಾಗಕಳುಹಿದಳು. ದಂಗೆಯವರು ಊರು ಬಿಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಲಾಯತಿಯವರಾದರೂ ಧರ್ಮಬದ್ಧರಾಗಿ ಮುಂದೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದೂ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನೇ ಬೇರೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೂ ಅದುವರೆಗೆ ನಾನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನಾಯಕವಾಗಿ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾದರೂ ಬದ್ಧರಾಗುವರೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿ ಆಕೆ ತಾನೇ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯ ಯಜಮಾನಿಕೆಯಾದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತಣ್ಣಗಾಗುವಂತೆ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯಿಂದ ಝಾಂಸಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು.

ವಿಘ್ನಪರಂಪರೆ

ಕೈಗೆ ಬಂದ ತುತ್ತು ಬಾಯ್ಗೆ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ರಾಜಶಾಸನವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಗಂಗಾಧರರಾಯನ ದೂರದ ದಾಯಾದಿಯಾದ ಸದಾಶಿವರಾಯನೆಂಬವನು ದಂಡು ತಂದು ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಾ ತಾನೇ

ಅಧಿನಾಯಕನೆಂದು ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಮಹಾರಾಣಿಯು ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಧೂರ್ತನ ಸೊಕ್ಕುಮುರಿದು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿತರಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಳು. ವಿಪತ್ತುಗಳು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಬುಂದೇಲ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನಾಥೇಖಾನನೆಂಬವನು ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಊರಬೇಕೆಂದು ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಬಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತಾನು ಹುಟ್ಟನಿಂದ ಹೆಂಗಸಾದರೂ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸಾಗದೆ ಪರಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೆಂಗಸಾಗಿ ಮಾಡುವವಳೆಂದು ಹೇಳಿ ತಾನೇ ಪಠಾಣವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯ ಹೊಳಪಿನಿಂದ ಶತ್ರುವಿನ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದಳು. ನಾಥೇಖಾನನು ಸೋತು ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಶಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಂತಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಆಳಿಕೆಯು ೮-೧೦ ತಿಂಗಳು ನಡೆಯಿತು. ಈ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನೂ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಹಾಕಪಟಿಯಾದ ನಾಥೇಖಾನನು ಆಕೆಯ ಪತ್ರವೊಂದಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾಯಿಯು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ವನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದೇನೆಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮನಗಾಣಿಸಿದನು. ಆಗ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸರ್ ಹ್ಯೂ ರೋಜ್ ಎಂಬ ಸೇನಾ ಪತಿಯು ದಂಡು ತಂದು ಊರಹೊರಗೆ ನಿಂತು, “ನಿಃಶಸ್ತ್ರಳಾಗಿ ಬಂದು ತನಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು; ತಪ್ಪಿದರೆ ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗವೇ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆಕೆಗೆ ಈ ಒಳಗುಟ್ಟು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ನೋವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ನುಂಗಿ ಕೊಂಡು ತಾನು ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಹೀಗೆ ತಲೆತಿರುಗಿದ ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಒಡನೆ “ದೈನ್ಯತೆಯನ್ನರಿ ಯದ ತನಗೆ ಶಸ್ತ್ರಮೂಲಕವಾದ ಉತ್ತರಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇ ಸರಿ”ಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧಳಾದಳು. ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇಸರಪಟ್ಟಿದ್ದರಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಪರವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಬಲವತ್ತರವಾದ ಯುದ್ಧವು

ನಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ೮-೧೦ ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೇ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ದಂಡು ಬಂತು. ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಪೇಶ್ವೆಯ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಸೈನಿಕರು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಹೋದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಝಾಂಸಿಯ ಸೇನೆಯೂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನಿಕರು ಪಟ್ಟಣದ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವರ ಊಹೆಗೆ ಕೂಡ ನಿಲುಕದಂಥ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅರಮನೆಯ ಮೇಲುಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಈ ಅನಾಹುತವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಇನ್ನು ತಾನು ಇಲ್ಲಿರಬಾರದೆಂದು ಒಡನೆ ತನ್ನ ಕಂದನಾದ ದಾಮೋದರನನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಹತ್ತು ಕಡೆಗೂ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ 'ಜಯಶಂಕರ, ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ' ಎನ್ನುತ್ತ ಹೇಗೋ ಆ ಕುತ್ತದಿಂದ ಪಾರಾದಳು. ಇತ್ತ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಸೂರೆಯಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೊಲೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತಮಾಂಸಮಯವಾಗಿ ಹದ್ದುಗೂಗೆಗಳಿಗೂ ಕಾಗೆಗಳಿಗೂ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ಆ ಹಾಳೂರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಯೂನಿಯನ್ ಜಾಕನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಊರು ಸುಟ್ಟಮೇಲೆ ಊರ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿದಂತೆ ಜನರ ಮುಂದೆ ಅಭಯಹಸ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಮೋರೋಪಂತನ ಮರಣ

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ಹೋದಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಮೋರೋಪಂತನು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಗಾಸಿಯಾಗಿ ದತಿಯಾ ಎಂಬ ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು ಕಟುಕನಾದ ಅಲ್ಲಿಯ ದಿವಾನನು ಅವನ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಲಿದುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುತಂದು ನಡುಹಗಲಲ್ಲಿ ಝಾಂಸಿಯ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ರೊಚ್ಚು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕಾಲ್ಪಿಯ ಕಾಳಗ

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಕುದುರೆಯು ಝಾಂಸಿಯಿಂದ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟಿತೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಹಿಂದಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಸರಿಜೋಡಿ

ಯಾದವರು ಹಿಂದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯೂ ಇರಲಾರರು. ಆಕೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಳೆಂದರೆ ಎಂಥ ನಾಡಾಡಿಯ ಕುದುರೆಯಾದರೂ ದಿವ್ಯಾಶ್ವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಝಾಂಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಪೇಶ್ವೆಯು ಕಾಲ್ಪಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸೇರಿರುವನೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕಾಲ್ಪಿಯ ಕಡೆಗೆ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಹಾರಿಸಿದಳು. ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಆಕೆಯು ಹಸಿದಿರುವ ತನ್ನ ದತ್ತಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ ಭಾಂಡೇರಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಂತು ಆ ಹುಡುಗನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಾವುತರ ಕುದುರೆಯ ಖುರಪುಟಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಒಡನೆ ಆಕೆಯು ಮತ್ತೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸವಾರನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಅವನಿಗೆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೊಂದು ಪೆಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ತಾನು ಮುಂದಾದಳು. ಝಾಂಸಿಗೆ ಕಾಲ್ಪಿಯು ನೂರೆರಡು ಮೈಲು ದೂರ. ಈ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಆಕೆಯು ಅನ್ನನೀರಿಲ್ಲದೆ ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲ್ಪಿಯನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಆಗ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಆಕೆ ಶ್ರೀಮಂತ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ಆತನ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ "ಸರದಾರರೇ, ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಸ್ತ್ರೀಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದರ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೆಯನ್ನು ಕಾದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ನಿಮಗೆ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನೂ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಲಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಶನೀಶ್ವರ ಬಿಟ್ಟೀತೇ? ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೂ ಬಂತು. ಯುದ್ಧವೂ ನಡೆಯಿತು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಚಾಲಕರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಜಯವಾಗದೆ ಕೊನೆಗೆ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೂ ಸಹ ಕಾಲ್ಪೀ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಗ್ವಾಲಿಯರಿನ ಹೆಣಗಾಟ

ಝಾಂಸಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲ್ಪಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಟೆಗಳಿದ್ದದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅನುಭವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯೂ ಗ್ವಾಲಿಯರಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಗ್ವಾಲಿಯರಿನ ಕೋಟೆಯೊಂದು ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಅರಸನಾದ ಸಿಂಧ್ಯನು ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಊಳಿಗದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತಮಗೆ ನೆರವಾಗಿಯೇ ತೀರುವನೆಂದು ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಬಲವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ತು. ಒಂದುಪಕ್ಷ ಸಿಂಧ್ಯನು ತಾನಾಗಿ ಒಳಗಾಗದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಸೇನೆಯು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅರಸನನ್ನು ನಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ತಳಕ್ಕೊತ್ತಿಯಾದರೂ ನಾವು ರಣಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾಂಗಮಾಡಿ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಗ್ವಾಲಿಯರಿಗೆ ಹೋದದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಜಯಾಜಿರಾವ್ ಸಿಂಧ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿದನು. ಅವನು ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಪೂರ್ವದ ಗುರುತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಭಿಕ್ಷಾನ್ನದಿಂದ ಅವನ ದೇಹವು ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವೇ ಆಗಬೇಕಾಯಿತು; ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನು ಗಂಡಸಾದರೂ ಎದೆಗಾರನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ; ವಿವೇಕಿಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಹಸ್ತಚಮತ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಜಯಾಜಿರಾಯನು ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪಲಾಯನಸೂಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅಷ್ಟಾಗುತ್ತಲೇ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನು ಗ್ವಾಲಿಯರಿನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ರಾಜನೆಂದು ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಆ ದಿನ ಸಂತೋಷಪ್ರದರ್ಶಕವಾಗಿ ಭೂರಿಭೋಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನು. ಇದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಸೇನೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಆಲೋಚನೆಯು ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಎಮ್ಮೆಯ ಮೇಲೆ ಮಳೆಗರೆದಂತೆ ಆಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊರ ಹೊರಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಧಾಂಧೂಂ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಯುಮಂಡಲವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬನಂತೂ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಹೆಡ್ಡನಂತೆ

ಒಳ್ಳೇ ವೈಭವದಿಂದ ತನ್ನ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಡಗರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಉಪಾಯಾಂತರವೇನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ದೇವದತ್ತವಾದಂಥ ಬಾಹುಬಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಆಕೆಯ ಭರವಸೆ. ಒಡನೆ ಆಕೆಯು ಇದ್ದ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಸೈನಿಕರನ್ನೇ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಹೂಡಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾದ್ದುರ್ಗಾವತಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಲಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ದಾಮೋದರರಾಯನೊಡನೆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಿಂಹದಂತೆ ಮುಂದುವರಿದು ಯಾರ ಕೈಗೂ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಿದಳು.

ಮರಣ

ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅಂದಿನ ಕುದುರೆಯು ಬಲಹೀನವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಓಡಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಉಪಾಸ್ಯದೇವತೆಯಾದ ದುರ್ಗೆಯು ತನ್ನ ಭಕ್ತಳಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಸುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ವ್ಯಾಘ್ರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದಂಥ ಅಸಾಧಾರಣ ಮಹಿಮಾಪ್ರದರ್ಶನದ ಕೀರ್ತಿಮಾತ್ರವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂದೇ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಒಂದು ಪ್ರವಾಹವು ಅಡ್ಡ ಬಂತು. ಏನೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಕುದುರೆ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ನಿರಾಶಳಾಗಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆದು "ನಾನು ಸತ್ತರೂ ನನ್ನ ಪವಿತ್ರದೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇತರರು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಸರ್ವಸಾಹಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನದಿ ದಾಟುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಶತ್ರು ಸೈನಿಕರು ಬಂದೇಬಿಟ್ಟರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹಿರಿದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಆಕೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟು ಹಾಕಿದನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಭಲ್ಲೆಯಿಂದ ಚುಚ್ಚಿದನು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ ಕೈ ಕುಂಠಿತವಾಯಿತು. ಹತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಶಮುಖಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯನೆಂಬವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಒಯ್ದನು. ಭೂಮಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ರಕ್ತವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಭೂಮಿಗೆ ಬಸಿದು ಬಾಯಾರಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ ಗಂಗೋದಕವನ್ನು ತಂದು ಕುಡಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಚೇತನಗೊಂಡು ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮಗನ ಮುದ್ದುಮುಖವನ್ನು ಅರಳಿದ

ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, "ಜಯಶಂಕರ ಮಹಾದೇವ" ಎಂದು ನುಡಿದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವಳು ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣುಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಝಾಂಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೫೮ ರಲ್ಲಿ ನಂದಿಹೋಗಿ ಬರೀ ಝಾಂಸಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೇ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಕವಿದುಕೊಂಡಿತು. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯನು ಆಕೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಹುಲ್ಲಿನ ಚಿತೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಲು ತನ್ನ ಪವಿತ್ರತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಆ ದೇಹವು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಬೇಕಾದುದೆಂದು ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆದರದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನೆಂಬಂತೆ ಅದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಗ್ಧವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಇತರರು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಅನುಕರಣಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವದರ ಮೂಲಕ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ತನ್ನ ಯಶಶ್ಶರೀರವನ್ನು ಕೂಡ ಇತರರು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಓದಲೇಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ರಾಜಕೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಗಾಂಧೀವಿಚಾರದೋಹನ	ಕಿಶೋರಿಲಾಲ ಮಶ್ರುವಾಲಾ	೨-೯-೦
ನನ್ನ ಆರಂಭಜೀವನ	ಗಾಂಧೀಜಿ	೧-೮-೦
ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ	,,	೧-೪-೦
ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು	,,	೧-೨-೦
ಮಂಗಲಪ್ರಭಾತ	,,	೦-೧೨-೦
ನೀತಿಧರ್ಮ	,,	೦-೩-೦
ವರ್ಧಾಶಿಕ್ಷಣ ಯೋಜನೆ	ಡಾ. ಝಾಕೀರ್ ಹುಸೇನ್	೦-೧೨-೦
ಭಾರತೀಯ ಘಟನಾಸಮಿತಿ	ನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮ	೧-೨-೦
ಎಚ್ಚತ್ತ ಆಗ್ನೇಯ ಏಶಿಯಾ	ಎಂ. ಹರಿದಾಸ	೧-೮-೦
ಕ್ರಾಂತಿಪಥದಲ್ಲಿ	ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ	೩-೮-೦
ಸಾಮ್ಯವಾದವೇ ಏಕೆ	,,	೧-೧೦-೦

ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ, ಕೊಪ್ಪೀಕರ ಬೀದಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

